

Mreža Žena Kosova

Podržava, Zaštiti i Promoviše prava i interesa žena i devojaka

Izveštaj o Monitorisanju Rezolucije Saveta Bezbednosti Ujedinjenih Nacija 1325 na Kosovu

Drugo progresivno izdanje

Priština, Kosovo
2009

Izveštaj o Monitorisanju
Rezolucije Saveta Bezbednosti
Ujedinjenih Nacija 1325 na Kosovu

Drugo progresivno izdanje

Mreža Žena Kosova
Priština, Kosovo
2009

Izveštaj o Monitorisanju Rezolucije Saveta Bezbednosti Ujedinjenih Nacija 1325 na Kosovu

© 2009 Mreža Žena Kosova
Priština, Kosovo

In Memoriam
Lynne Alice
(1951 – 2009)

SADRŽAJ

PRIZNANJA	6
SKRACENICE	7
I. IZVRŠNI REZIME	8
Uključenje žena na donošenje odluka	10
Rodna perspektiva na sektoru bezbednosti	10
Ljudska prava žena i devojaka	10
Rodna perspektiva na izveštavanje u OUN	11
II. PREZENTACIJA PRIMENE REZOLUCIJE 1325 SB OUN NA KOSOVO	12
PRVI DEO: RESPONDENTI MONITORISANJA	14
Institucije i međunarodne organizacije	14
Međunarodni Civilni Predstavnik	16
Muđunarondo Vojno prisustvo na Kosovo (KFOR)	17
Evropska Misija za Vladanje Zakona (EULEX)	19
Kancelarija Specijalog Predstavnik Evropske Zajednice	21
Policajska Komponenta na Kosovo Misije EULEX	21
Kancelarija za Rodna Pitanja (KRP) UNMIK-a	23
Organizacija za Evropsku Bezbednost i Saradnju (OEBS)	23
Razvojni Program Organizacije Ujedinjenih Nacija (UNDP)	24
Razvojni Fond Organizacije Ujedinjenih Nacija za Žene (UNIFEM)	25
Narodni Fond Organizacije Ujedinjenih Nacija (UNFPA)	26
Fond Organizacije Ujedinjenih Nacija za Decu (UNICEF)	27
Kancelaija Visokog Komisara OUN-a za Izbegice (UNHCR)	28
2. Institucije i domaći mehanizmi odgovorni za osnazivanje i promovisanje prava žena	29
Skupština Republike Kosovo	29
Služba Bezbednosti Republike Kosovo	30
Vlada Republike Kosovo	30
Opštine	31
Agencia za Rodnu Jednakost	31
Kancelarija za Dobro Vladanje	33
Međuministarski Savet za Rodnu Jednakost	33
Snaga Bebednosti Kosova	34
Policija Kosova	35
Polcijski Inspektorat Republike Kosovo	35
Korektivna Služba Kosova	36
Carina Kosova	36
Kosovski Centar za Javnu Bezbednost, Vaspitanje i Razvoj	37
Kosovski Institut za Javnu Administraciju	38
Kosovski Institut Sudstva	38
Jedinice za Prava Čoveka	39
Opštinske Jedinice za Prava Čoveka	40
Narodni Avokat - Institucija Ombudsperson-a	40
Savetodavni Panel za Prava Čoveka	42
Besplatna Pravna pomoć	42
3. Zakoni i politike s ciljem osnazivanja i promovisanja prava žena na Kosvo:	45
Ustav Republike Kosovo	45
Zakon za Rodnu Jednakost (ZRJ)	46
Zakon Protiv Diskriminacije (ZPD)	46
Razvojni Objektivni Veka (ROV)	48

Program Kosova za Rodnu Jednakost (PKRJ) (2008-2013)	49
Strategija i Plan Delovanja za Rodnu Jednakost na Kosovo	50
4. Civilno društvo na Kosovo	51
Postignuća diskutovana na okruglom stolu (Juli 2007)	56
Preporuke od okruglog stola (Juli 2007)	57
DRUGI DEO: OBAVEZE REZOLUCIJI 1325	
1. Obuhvaćenje rodne perspektive na svim nivoima donošenja odluka	59
2. Rodna perspektiva u procesima posle konflikta i očuvanja mira	67
3. Zaštita i poštovanje ljudskih prava žena i devojaka	68
Privatna svojina	70
Privatizacija	71
Nasilje u porodici	73
Prosveta	77
Trgovin i nasilje na rodnoj osnovi	79
Manjinska prava	83
4. Rodna perspektiva u izveštajima Generalnog Sekretara i misijama Saveta Bezbednosti	86
5. Sazetak	87
6. Preporuke	88
Preporuke za Vladu	
Preporuke za međunarodno prisustvo na Kosovu	
Preporuke za civilno društvo	
Dodatak 1 – Rezolucija 1244	89
Dodatak 2 – Rezolucija 1325	95
Dodatak 3 – Inicijative u opravcu primene Rezolucije 1325 na Kosovo (2001-2007)	98
Dodatak 4 – Mreža Žena Kosova – Akcioni Plan za Sprovođenje Preporuka za Rezoluciju 1325, februar 2008, Priština, Kosovo.	102

PRIZNANJA

Izveštaj za monitorisanje primene Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih Nacija na Kosovu omogućen zahvaljujući finansiranju od strane UNDEF-a i UNIFEM-a i vremenu koje nam je posvećeno bez naknade od strane mnogih individa koji su se složili da se intervjuiše sa naše strane tokom 2006, 2007 godine i početkom 2009 godine.

Odgovorna ekipa za istraživanja MŽK-a koja je istraživala i intervjuisali respodente sastavljena od Dafina Bekiri (koja je vodila obavljene interviste za svakodnevni izveštaj), Ali Misimi, Albaniju Lumi i Elizabeth Carolan. Nicole Farnsworth je pomagala što se tiče kodiranja intervisti.

Početni izveštaj izrađen je od Lynne Alice, Međunarodne Mreže Žena Kosova, koja je predavala prava čoveka i humanitarno pravo na Univerzitetu Deakin (Deakin University) u Australiju.

Besim M. Kajtazi - stručnjak prava, izradio je ovaj izveštaj za monitorisanje primene Rezolucije 1325 na Kosovo.

SKRAČENICE

ARJ	Agencia za Rodnu Jednakost
CEDAW	Konvencija za Eliminisanje svih formi Diskriminacije nad Ženama
EULEX	Evropska Misija za Vladanje Zakona na Kosovo
ZSK	Zavod za Statistiku Kosova
SBK	Snage Bezbednosti Kosova
MUGP	Međunarodna Upravna Grupa za Kosovo
ICRC	Međunarodni Komitet Crvenog Krsta
IOM	Međunarodna Organizacija za Migraciju
PSI	Privremene Samoupravne Institucije
IKJA	Institut Kosova za Javnu Administraciju
SIK	Sudski Institut Kosova
KFOR	Vojno Prisustvo na Kosovo
ZRJ	Zakon za Rodnu Jednakost
ZPA	Zakon Protiv Diskriminacije
RLZ	Regionalni Lobi Žena za Mir, Bezbednost i Prelazno Pravo Jugoistočne Evrope
NATO	Severnoatlantski Traktat
JPC	Jedinice za Prava Čoveka
JPCO	Jedinice za Prava Čoveka u Opštinama
JZPZ	Jedinica za Zaštitu i Pomoć žrtvama
NVO	Nevladine Organizacije
ODIHR	Kancelarija za Demokratske Institucije i Prava Čoveka
OHCHR	Kancelarija Visokog Komesara za Prava Čoveka
OEBS	(OSCE) Organizacija za Evropsku Bezbednost i Saradnju
OMIK	Misija OEBS-a na Kosovo
MCP	Međunarodni Civilni Predstavnik
MVP	Međunarodno Vojno Prisustvo
SPGS	(SRSG) Specijalni Predstavnik Generalnog Sekretara
SPEZ	Specijalni Predstavnik Evropske Zajednice
KP	Kosovska Policija
PKRJ	Program Kosova za Rodnu Jednakost
KSRI	(KGSC) Kosovski Centar za Rodna Istraživanja
MZGK	Mreža Žena Kosova
REZOLUCIJA 1325 (UNSCR1325)	Rezolucija 1325 Saveta Bezbednosti Organizacije Ujedinjenih Nacija
KSK	Korektivna Služba Kosova
KPS	Kosovska Policijska Služba
UNDAF	Okvir za Razvojni Nadzor iz organizacije Ujedinjenih Nacija
UNDP	Razvojni Program Organizacije Ujedinjenih Nacija
UNESCO	Organizacija za Obrazovanje, Nauku i Kulturu Organizacije Ujedinjenih Nacija
UNFPA	Narodni Fond Organizacije Ujedinjenih Nacija
UNHCR	Visoki Komesar Organizacije Ujedinjenih Nacija za Izbeglice
UNICEF	Dečji Fond Organizacije Ujedinjenih Nacija
UNIFEM	Razvojni Fond Organizacije Ujedinjenih Nacija za Žene
UNMIK	Misija Organizacije Ujedinjenih Nacija na Kosovo
KDV	Kancelarija za Dobro Vladanje
MCK	Međunarodna Civilna Kancelarija
KRP	Kancelarija UNMIK-a za Rodna Pitanja
OSRJ	Opštinski Službenici za Rodnu Jednakost
WHO (SZO)	Svetska Zdravstvena Organizacija

I. IZVRŠNI REZIME

Na Kosovo, civilno društvo je iskoristilo mogućnosti koje si pružene od rezolucije 1325 Saveta bezbednosti organizacije Ujedinjenih nacija (Rezolucija 1325) kao sredstvo za orabrenje, promovisanje i lobiranje za učešće žena na svim nivoima javnog života. Tako da organizacije kosovskih žena doprinijele direktno i na primjeni Rezolucije 1325.

Mreža Žena Kosova (MŽK) je provela projekat monitorisanja primene Rezolucije 1325 na Kosovo. Izveštaj monitorisanja je rezultat jednog neprekidnog rada od 2005 godine i pruža jednu procjenu što se tiče stepena primene Rezolucije 1325 na Kosovo, imajući za cilj pružanje neprekidno i uspešnu avokaciju na nivou Kosova što se tiče rodni problema. Ovaj rad je podržavani od UNIF (Razvojni Fond Organizacije Ujedinjenih Nacija za Žene) i UNDEF (Fond Organizacije Ujedinjenih Nacija za demokratiju).

Ovaj izveštaj prati te istu strukturu kao izveštaj iz 2007 godine i analizira ključna otkrića na poljima kojim Rezolucija 1325 definiše kao obavezna polja:

1. Uključivanje žena na svim nivoima donošenja odluka;
2. Uključivanje rodne perspektive i odgovarajuće treninge za osvescavanje osoblja na sektoru bezbednosti;
3. Zaštitu i poštovanje ljudskih prava žena i devojaka, i
4. Uključivanje rodne perspektive na Izveštajima OUN-a.

Na Kosovo, nasleđeni politička turbulencija devedesetih godina i perioda nakon rata i dalje snižava učešće žena na javnom životu, naročito u politici i privredi.

Proglašenja nezavisnosti od strane Skupštine Kosova, dana 17 februar 2008, i prihvaćen Ustav Republike Kosova, koji je stupio na snazi 15 juni 2008, doneli su novu realnost na Kosovo.

Žene na Kosovo drže 29% mesta skupštine, i 22% do 28% mesta Opštinskih Skupština (zahvaljujući utvrđenoj kuoti od 30%), i 34.02% zaposlenih na institucijama javnih službi Kosova, međutim funkcije za donošenje odluka diminirane su muškarcima.

Neki kosovski političari postali su sve više aktivniji na javno podržavanje ženskih organizacija i cini se da priznaju važnost osnivanja zakonodavstva za rodni prava.

Domaće aktivistkinje igrale su veliku ulogu na pruzenju pomoći da bi političari postali svesnije za rodni jednakost i na uspešnu avokaciju oko zakonodavstva koje podržava rodni jednakost kao pravo čoveka.

Republika Kosovo je izgrađena na jednoj novoj infrastrukturi zakonodavstva koje pretendira biti saglasno sa međunarodnim i evropskim standardima o zaštiti i promovisanju prava čoveka. Na Kosovo, rodni jednakost nije nešto od zelje izmišljeno od, nego je sankcionisano nizom raznih zakonskih propisa. U ovom pravcu, u Republici Kosovo je doneseno niz zakona i politika koje imaju za cilj postizanje jednakosti između žena i muškaraca u društvu i eliminisanje postojeće rodne nejednakosti, ali, "zakonodavstvo, u ovom pravcu ne treba samo jednostavno pruža jednaka prava (u smislu pravnog koncepta) nego i garanciju za neugrožavanja osnovnih prava. Pored toga, za postizanje efektivne zaštite ljudskih prava žena zahteva se i potrebna primena propisa na snazi kao i primena međunarodnih sporazuma i instrumenata.

Mehanizmi za postizanje rodne jednakosti su stvoreni na svim nivoima vladanja, ali artikulacija u politikama i administrativnim pravilima ostaje usporeno zbog finansijskih ograničenja i nedostatka dobre volje kod službenika na najvećim nivoima odlukodonesenja.

Što se tiče mehanizama za rodni jednakost, Kosovo se nabraja prvom mesto regiona, međutim postoji jedna velika praznina kod primene ovih zakona i funkcionalizacije mehanizama za rodni jednakost. Ovi mehanizmi imaju nedostatak finansijskih i ljudskih resursa. Nije dovoljno samo donošenje zakona i stvaranje mehanizama. Ova aparatura je potrebna da funkcioniše, da se priznaje i da se podržava.

Posle rata, prava ženska prava su riformulisana pod demokratskim konceptima i pravilima prava čoveka, njihovo puno poštovanje ograničava se ne samo sa patriarhalnim mentalitetom, nego i sa teškoćama oko primene zakona. Tako da, i pored dobrog postojećeg pravnog kadra, poteškoće kod primene zakona, nedostaci kod izvršnih struktura i nedovoljni fondovi, usporavaju postizanje ciljeva kod rodne jednakosti.

Sve dok mehanizmi za postizanje rodne jednakosti postoje samo na zakonodavnom nivou, mnogo muškaraca i žena na Kosovo jesu nesvesni za njihova prava i načinom pristupanja za postizanje zaštite pružene ovim zakonima. Većina muškaraca i žena na Kosovo ostaju neinformisani o njihovim pravima. Na ovaj način, sveobuhvatajuća primjena zakonskih pravila u cijelosti ostaje da se realizuje.

Mnogo porodice na Kosovo žive pod vrlo teškim uslovima. Nezaposlenost je smanjena počevši od 2002 godine, ali u 2005 godini još uvek se izveštavali da 33% muškaraca i 66% žena od radne snage bilo nezaposleno.

Na poslijeratnom Kosovo, nasilje i seksualno uznemiravanje prema ženama je povećano prikazivajući uticaj teške ekonomske situacije i posleratne traume. Članice MZGK-a su aktivne na javnim kampanjama za podizanje svesti o nasilju prema zeni i za informisanje žena o njihovim pravima. Kampanja od 2005 godine sadržala je licne price i pozorišne predstave na ulici i usmeravala niz primera nasilja na rodnoj osnovi, uključujući ono načinjena od spoljnih. Dok nasilni zločini pretrpile su neprekidni pad počevši od formiranja CIVPOL / KPS, nasilje u porodici nastavlja biti na zabrinjavajuće stepenu ali se sve češće izveštava. Iako žrtve više slučajeva i pokazuju se pozitivni razvoji u zakonu i policiji, sudovi Kosova podbacuju na adekvatnom primjena Uredbe protiv nasilja u porodici.

Na Kosovo, žene sačinjavaju veću televizijsku audience. Potreba za jedan rodni fokus na televizijskim programima za prosvjecivanje i uticanje na stereotipne rodne stavove društva i da bi se obezbedila jedna pozitivna rodni slika i jednako predstavljanje muškaraca i žena na u medijima je veliko. Inicijativa za proizvodnju jednog dokumentarnog filma koji avocira i objašnjava Rezoluciju 1325 od strane RTV21 imala je prosvetni cilj, ne da vaspitava samo žene aktiviste nego žene u svim delovima društva, i da se debatira o načinu za odgajanje zajednice, i da još šta to možemo postici sa Rezolucijom 1325.

Na sektoru bezbednosti opazuju se spore pozitivne promene što se tiče obuhvaćenih rodni problema, VS insistiranje na stereotipizaciju rodni problema i nepoverenja prema rodnoj ravnoteži.

Uopšte receno, monitorisanje je otkrilo da vladajuće institucije, međunarodne organizacije i civilno društvo na Kosovo označeni su sa različitim stepenom podržavanja i promovisanja Rezolucije 1325. Proizilazi, primena Rezolucije 1325 zavizi od pojedinih rukovodioca.

Uključivanje žena na donošenju odluka

Uključivanje žena na javnom životu je vidljivo ispod nivoa, naročito u politici i privredi. Žene su ugrožene od nezaposlenosti, siromaštva i nedostatka pristupa na prosvetu. Što se tiče politike, žene drže 29% mesta na parlamentu, dve predsednice parlamentarnih komisija od svega 13 komisija ukupno, dok učešće žena na opštinske skupštine se kreće od 22% do 28%.

Činjenica da procenat žena na opštinske skupštine (22% do 28%) i na Skupštini Republike Kosovo (29%) jeste među visim i regionu, i veći nego u mnogim Evro-zapadnim zemljama, ne znači da kosovske žene drže ključna mesta upravljanja. U sadašnjoj Vladi (2008) žene drže dva ministarska mesta od svega 17 ministarstva ukupno i tri funkcije zamenika ministra.

U institucijama civilne službe Kosova (stanje septembar 2008), 34,2% zaposlenih su žene (24.341), je malo povećanje. Ipak, na strukturama politike i vlade, civilnog društva i međunarodnih institucija koje deluju na Kosovo, većini funkcija koje donose odluke zauzeto je dod muškaraca.

Nedostatak konsultacije sa ženama u toku negociranja za "finalni status" i nenominiranje nijedne žene kao ovlašteni sa zadatkom u ambasadama Republike Kosovo, predstavlja jedan obeležavajući primer podbacaja što se tiče uključenja žena njihovom prisutnošću na najvećim nivoima za donošenje odluka. Mnogo od vldinih predstavnika imaju osnovna znanja o Rezoluciji 1325, takođe i odgovarajući mehanizmi kao i zakonodavni okvir za postizanje rodne jednakosti su postavljeni na svim nivoima, ali njihova artikulacija u politici i administrativnoj regulativi ostaje usporen zbog finansijskih ograničenja, Međuvladinog limitiranog dijaloga i nedostatka političke dobre volje.

Rodne perspektive na sektoru bezbednosti

Žene su predstavljene u manjini kao zaposlene u raznim institucijama bezbednosti na Kosovo. Ipak, u nekim od ovih institucijama preduzeto je koraka u pravcu pružanja treninga o rodnim problemima. Kosovska policijska služba (KPS), sada Kosovska Policija (KP) na efektivni način je integrisale Rezoluciju 1325 tokom ispunjavanja uloge i njenih obaveza na administrativnom a takođe i na operativnom nivou. Pripadnici zaštitnih Trupa Kosova (ZTK) su trenirani što se tiče rodnih problema, nadajući se i pripadnicima Snage bezbednosti Kosova (SBK) (koje su u toku formiranja) će se pružiti treninzi oko rodnih problema dok korektivne Služba Kosova (KSK), i Carine Kosova (CK) treba da su trenirane u toku što se tiče rodnih problema, kao i da uključuju Rezoluciju 1325 tokom treninga njihovog osoblja.

Na sektoru bezbednosti primećeni su spore promene ali pozitivne što se tiče uključivanja rodni problema, VS insistiranje na stereotipizaciju rodni problema i nepovjerenja na rodnoj ravnoteži.

Ljudska prava žena i devojaka

Prihvatanje relevantnog zakonodavnog okvira, koja obuhvata: Ustav Republike Kosovo, Zakon za Rodni Jednakost, Zakon protiv diskriminacije, Zakon o Porodici, Program Kosova za Rodnu Jednakost (2008 - 20013) i Strategiju za Ljudska Prava na Republici Kosovo (2009 - 2011), predstavlja jedno izraženo dostignuća u pravcu postizanja rodne jednakosti i promocije i zaštite prava čoveka na sveobuhvatan način na Kosovo. Međutim, da bi se postigla efektivna zaštita ljudskih prava žena zahtijeva se potrebna primena važećeg zakonodavstva kao i primena međunarodnih sporazuma i intrumenata.

De facto, nasilje i seksualna uznemiravanja prema ženama zabeležili su porast, podatak koji reflektuje tešku ekonomsku situaciju i posleratne traume. Nasilje u porodici i dalje predstavlja alarmantna cifre. Takođe, Kosovo je bilo mesto destinacije za mnoge traficirane žene e devojke koje su prinuđene da vrše prostituciju. Uopšte, mere i dalje su neadekvatne, zbog nedostatka adekvatnih politika od strane domaćih tako i stranih.

Žene na Kosovo su marginalizovane u mnogim aspektima, međutim dobar pomak je što posle 1999 godine, otvoreno se diskutuje o ovim problemima i aktivnosti za poboljšavanje položaja žene počeli su da daju rezultate.

Rodni perspektive izvještavanju u OUN

Monogo od intervjuisanih stranaca koji rade na Kosovo otkrili su da imaju samo površno znanje vezano sa Rezolucijom 1325 i uključivanje rodni problema na međunarodnim organizacijama. Najčešće pogrešno shvatanje jeste ujednačenje "rodni problema" sa ženama a ne sa različitim procjenom za žene i muškarce u društvu.

Posle proglašenja Rezolucije 1325, Misija Privreene Administracije Ujedinjenih Nacija na Kosovu - UNMIK osnovala je Kancelarija za rodne Probleme (KRP), ali nedostatak solidnog angažovanja sa civilnim društvom i nedostatak komunikacije sa institucijama, cesto su dovodili do udvostručenja posla na projektima koji se bave sa rodni problemima.

Uključenje rodni problema u institucionalnim mehanizmima i artikulisanje Rezolucije 1325 uopšte nailazi na poteškoće zbog nedostatka praktičnog posvećivanje i prepreke do jedne određene mere od negativnih stavova stranih radnika na Kosovo.

U praksi, drugi politički prioriteti prigrabe fokus od rodni problema, tako da se one cesto marginalizuju. Tako ta na Kosovo je neophodno vaspitanje vezano sa Rezolucijom 1325 i vezano sa njenom relevantnošću za procesima očuvanja mira na Kosovu.

Uopšte receno, monitorisanje je otkrilo da vladine institucije, međunarodne organizacije i civilno društvo na Kosovo označavaju se različitim stepenima podrške i promocije Rezolucije 1325. Njihov stepen angažovanja u poljima koje pokriva Rezolucija 1325 i odgovarajući traktati o pravima covjeka takođe se znatno razlikuje. Dok se u osnovi UNMIK pridržavao pravilima za rodno uključivanje na njegovim operacijama, poslovima i partneritetima i politikama, performance i uticaj koji vrši što se tiče promocije uključivanja rodni problema kao ključni element na građenje mira na lokalnom nivou su dosta nekonsistentni. Ostaje izazov Međunarodnog Civilnog prisustva na Kosovo da se pridržava pravilima za rodno uključivanje i da podržava promociju Rezolucije 1325.

II. PREZENTACIJA PRIMENE REZOLUCIJE 1325 NA KOSOVO

"Mi ne smemo dalje da minimizira ili injorisemo doprinose žena i devojaka u svim etapama rešenja konflikata, kao i u procesima za postizanje mira, građenje mira, očuvanje mira i izgradnji. Stabilan mir neće se postići bez potpunog i jednakog učešću žena i muškaraca"

- Kofi Annan, bivši Generalni Sekretar

Rezolucija 1325 izražuje važnost uključenja rodne perspektive operacijama za očuvanje mira i građenje mira. Prema Rezoluciji 1325 Generalni Sekretar (GS) Organizacije Ujedinjenih Nacija (OUN) je obavezan pružiti zemljama članicama uputstva i materiale za trening o zaštiti, prava a naročito potrebe žena u očuvanju mira i građenju mira. Dalje, GS treba osigurati da vojno i civilno osoblje koji se šalje na ovim misijama biti trenirano oko ovih problema od samih država članica.

Rezolucija 1325 predstavlja priznanje i efektivnu garanciju za praktično institucionalno angažovanje oko uključivanje žena po svim aspektima i nivoima očuvanja mira i izgradnje. Shvaćenje specifičnog uticaja vojnog konflikta i agresije kod žena i devojaka pomoći oko procene samog konflikta; pružaće jedan detaljniji i ustvari pristup ka pravom rešenju konflikta pomoći će na pravoj izgradnji lomljenog društva zbog politički manipuliranih mrznje. Razlog je da naročito ugroženost žena tokom konflikata se produbljuje i dalje se pretjerano stimuliše u bezzakonskim momentima, prisustva oruzja, ekonomske i socijalne dezintegracije, ali takođe zbog materijalne nejednakosti samog naroda uključujući i nejednakost sa rodno aspekta. Zbog ovog razloga, postoji hitna potreba o pružanju specijalizovanog treninga za sve učesnike očuvanja mira što se tiče zaštite, specijalnih potreba i ljudskih prava žena i dece u situacijama konflikta, kao i osiguranja za stvaranje odgovarajućih stabilnih mehanizama za ovo.

Obuhvaćenje rodne perspektive, osnovni koncept u Rezoluciji 1325, definiše se kao "strategija koja brige i iskustva žena i muškaraca prenosi u integralnu dimenziju kod oblikovanja, primene, monitorisanja i evoluiranja politika i programa u svim političkim, ekonomskim i društvenim sferama, tako da žene i muškarci mogu da pridobiju na jednak način i da se ne desava nejednakost. Zaključno cilj postizanje rodne jednakosti"¹

Važnost Rezolucije 1325 kao sredstvo avokacije koja čini rodnim relacijama, ojačana dalje međunarodnim aktima, da daje legitimitet ženskim pokretima i da obezbeđuje jednu potencijalnu platformu za međunarodnu saradnju u sferi rešenja konflikta i postizanje stabilnog mira: ... uspeh se oslanja na samom procesu, na stvaranju regionalnog pokreta, ... mi smo stigli da tamo sedimo i sebe tera da diskutuje o raznim pitanjima, da prezentuju probleme i naše mišljenje vezano s tim; deo avokacije stoji na samom ovom procesu.²

Iako Rezolucija 1325 ima posebnu relevantnost za ratne zone, sve države članice OUN-a obavezne primene njene preporuke, koje pokrivaju četiri polja koja su zavisne međusobno, koje su i fokus ovog izveštaja.

---

¹ Gender Mainstreaming: An Overview; UNIFEM 2002.

² Intervju sa Luljeta Vuniqi, juli 2007.

Jedna mnogo često citirana definicija Rickard Strickland³ i nadležna Duvvury opisuje ključni fokus Rezolucije 1325: Rezolucija 1325, koja efektivno predstavlja jedan međunarodni pravni akt, razmatra četiri polja međusobno zavisna koja zahtevaju paznju svih partija (OUM-a, država, nedržavnih aktera, civilnog društva) uključenih oko problema mira i bezbednosti: učešće žena u donošenju odluka i procesima mira; uključivanje rodne perspektive i treniniranja za očuvanje mira; zaštitu žena; i obuhvaćenje rodnih problema na sistemima izveštavanja OUN-a i primenama njihovih programa.

Nedržavni akteri, državne snage bezbednosti, humanitarne agencije i civilno društvo snose odgovornost za doprinos na artikuliranje Rezolucije 1325 i drugim odgovornim aktima za prava čoveka u zakonodavstvu, domaćim politikama i praksama. Važna je činjenica da Član 17. Rezolucije 1325 takođe utvrđuje da Generalni Sekretar treba izveštava pred Savetom bezbednosti, gde je prikladnije, i obuhvatiti na svom izveštaju za Savet bezbednosti "napredovanje u pravcima rodne jednakosti kod svih misijama za očuvanje mira i po svim ostalim aspektima koji su vezani oko žena i devojaka". Ovaj član je postao kao noseći stub svih pokušaja lobiranja od strane grupa civilnog društva koje zahtevaju odgovornost od spoljnih tokom radova izgradnje koji se realizuju nakon oružanih humanitarnih intervencija.

Poznavajući i druge prethodne izveštaje monitorisanja o primjeni Rezolucije 1325 na Kosovo, ovaj izveštaj monitorisanja, je anketirale sve sektore koji snose specifične odgovornosti što se tiče primene Rezolucije 1325: međunarodne organizacije, vladajuće institucije svih nivoa i civilno društvo. Ovaj izveštaj je podeljen na dva dela: pod jedan anketira odgovorne aktere za primenu Rezolucije 1325, pod dva razmatra rezultate monitorisanja prema zacrtanim članovima Rezolucije 1325 kao ključne zone.

---

³ Međunarodni Centar za Istrazivanje o ženama (Internacional Centre for Research on Women (ICRW)), "Rodna Jednakost i Građenje Mira, od retorike do realnosti: Nađenje izlaza. Radni dokumenat, 2003: http://www.icrw.org/docs/gender_peace_report_0303.pdf (Razmotreno dana 23 oktobra, 2007).

PRVI DEO: RESPONENTI MONITORISANJA

1. Institucije i međunarodne organizacije

Proglašenja nezavisnosti od strane Skupštine Kosova, dana 17 februar 2008, i prihvatanje Ustava Republike Kosovo, dana 19 aprila 2008, koja je stupila na snazi dana 15 juni 2008, doneli su novu realnost na Kosovo.⁴ Na njegovom izveštaju za juni (2008) ispred Saveta bezbednosti OUN-a, Generalni Sekretar UON-a je priznao da Deklaracija o nezavisnosti i stupanje Ustava na snazi stvorio je jednu novu realnost na Kosovo. Ova stvarnost je predstavljao značajne izazove za mogućnost UNMIK-a da vrši svoj administrativni autoritet i da izvrši većinu njegovih zadataka, prikazujući potrebu za rekonfiguraciju međunarodnog civilnog prisustva na Kosovo. U julu 2008, Generalni Sekretar OUN-a dao instrukcije UNMIK-u da sarađuje sa EZ sa ciljem da EZ prihvati jednu proširenu operativnu ulogu na Kosovo u području vladavine zakona u okviru Ujedinjenih Nacija.⁵

U novembru 2005, su počeli pregovori za jedan finalni sporazum i Generalni Sekretar Ujedinjenih Nacija imenovao specijalnog izaslanika za budući status Kosova - bivseg finskog predsednika g. Martti Ahtisaari, koji je predvodio ekipu Specijalnog izaslanika Ujedinjenih Nacija za Kosovo (UNOSEK) u Beču (Austrija) i angažovao se na širokim pregovorima s dviju glavnih stranama - pregovaračkim ekipama iz Beograda i Prištine - i međunarodnim partnerima. Godine 2006, počeli su pregovori između Kosova i Srbije oko statusa Kosova, pod nadzorom Specijalnog izaslanika Ujedinjenih Nacija, predsednika Martti Ahtisaari i pod prismotrom Kontakt Grupe, EZ-a i NATO-a. Ovo je rezultiralo pripremom izveštaja Specijalnog izaslanika Generalnog Sekretara za rešenje statusa Kosova, g. Martti Ahtisaari, poznatu sa imenom "Sveobuhvatni Predlog o Sporazumu za Status Kosova" ili "Paket Ahtisaarija".⁶

Dana 26 marta 2007, Specijalni izaslanik Generalni Sekretara za budući status Kosova Predsednik Ahtisaari prezentovao je njegov sveobuhvatni paket (Sveobuhvatni Predlog za

---

⁴ "Kosovo namerava da bude funkcionalna država, demokratska i građana na osnovu kriterijuma za učlanjivanje u Evropskoj uniji i da budemo konkurentni i da se pridružimo zaslužno," Kosovski premijer Hashim Thaci. / Telegraf / <http://www.shekulli.com.al/neus/248/article/35515/2008-11-06.html>. Svaki korak s težnjom Kosova prema Evropskoj uniji, bit će porazen bez poštovanje prava žena u obrazovanju, u zapošljavanju, za efikasno učešće u politici, nasleđe, zabrane o upotrebi nasilje, za borbu protiv trgovine ljudima. Moramo promeniti mentalitet u društvu, kada su pitanja žena, bilo u porodici, bilo na Kosovu, i dalje smatraju sekundarnim pitanjima. Poštovanje prava žena i ravnopravnost polova jedan je od glavnih standarda u Evropskoj uniji, koji plaća posebnom pažnjom Blerina Gashi -postizanje održivosti i mira u Evropi Teuta-Magazine, September 2008, str. 11

⁵ Izveštaj o napretku na Kosovo (u skladu sa RSBOUN 1244) 2008, Komisija Evropskih zajednica, Brisel, 05.11.2008-prevesti englesku verziju. Proces pre kosovske deklaracije o nezavisnosti, između ostalog je prethodila plana za implementaciju standarda za Kosovo, koje je definisao ciljeve i politike akcije koje treba preduzeti po PIS strukture, i druge institucije, u smeru dolaska standardima ljudskih prava, sa ciljem stvaranja "multietničkog Kosova, stabilne i demokratske približimo evropskim standardima." UNMIK je bio zadužen za vladavinu prava, međutim, svi standardi moraju biti ostvareni u saradnji između PIS -ve i UNMIK-a. Ciljevi se fokusirati na: funkcionisanja demokratskih institucija, vladavina prava, slobodu kretanja, održiv povratak i prava zajednica i njihovih članova, ekonomije, prava i kulturne baštine, Dijalog sa Beogradom i Kosovski zaštitni korpus. Vidi - Plan za sprovođenje standarda za Kosovo, 2004 http://www.unmikonline.org/pub/misc/ksip_eng.pdf

⁶ Vidite, predlog za status Kosova sporazuma (26. mart 2007).

Sporazum o statusu Kosova kao i njegov Izveštaj) na Savetu bezbednosti Ujedinjenih Nacija u Njujorku.⁷

U avgustu 2007 godine, pod nedostatkom sporazuma u Savetu bezbednosti OUN-a oko sveobuhvatnog Predloga za Sporazum o Statusu Kosova, Generalni Sekretar OUN-a, odobrava novi početak za utvrđivanje budućeg statusa Kosova. On je predložio nove direktne pregovore, pod posredstvom jedne trojke EZ-SAD-Rusija. Direktni pregovori između Prištine i Beograda počeli su u Njujorku septembar godine 2007. Dana 10 decembar 2007, Generalni Sekretar OUN-a dostavio je izveštaj trojke Savetu bezbednosti OUN-a, potvrđujući da dve strane nisu bile u stanju da postignu sporazum. Izveštaj je potvrđivao da proces pregovaranja je iscrpljen.⁸

Sveobuhvatni Predlog za rešenje statusa Kosova (26 mart 2007) utvrđuje: Jednu Međunarodni Upravni grupu (MUG), koja se sastoji od ključnih međunarodnih aktera, imenovaće Međunarodnog Civilnog Predstavnik (MCP) i tražeći od Saveta bezbednosti Organizacije Ujedinjenih Nacija odobrenje o imenovanju. MCP i Specijalni Predstavnik Evropske Zajednice (SPEZ), imenovan od Saveta Evropske Zajednice biće isto lice.⁹

Deklaracija nezavisnosti Kosova od dana 17 februar 2008, glasno poziva za jedno međunarodno civilno prisustvo, tačno kao što je predviđeno na sveobuhvatnom Predlogu za Status Kosova istaknuto od strane Specijalnog izaslanika Generalnog Sekretara OUN-a za Kosovo. Dana 4 aprila 2007, Skupština Republike Kosovo je priznala Sveobuhvatni Predlog za Status Kosova kuneci se da će njegova primena biti zakonska obaveza.

U ovom pravcu, odredbe sveobuhvatnog Predloga za Status Kosova sada su unesenena Ustav Republike Kosova, kao i na sledujuće domaće zakone. Ovaj Ustav je overen od strane Međunarodnog Civilnog Predstavnik dana 02 aprila 2008 i stupio na snagu dana 15 juni 2008.¹⁰

---

⁷ <http://www.ico-kos.org/>

⁸ Izveštaj o napretku na Kosovo (u skladu sa RSBOUN 1244) 2008, Komisija Evropskih zajednica, Brisel, 05.11.2008-prevesti englesku verziju

⁹ Pogledajte Clan12 (International Civilian Representative) Predlog za rešenje statusa Kosova (26. mart 2007)

¹⁰ U članu 143 u Ustavu Republike Kosovo se određuje:

- 1) Svi organi vlasti u Republici Kosova postupati u skladu sa svim obavezama Republike Kosovo pod Sveobuhvatni predlog za rešenje statusa Kosova datirana 26. mart 2007. Oni će preduzeti sve radnje potrebne Za njihovu implementaciju.
- 2) Odredbe ovog Sveobuhvatnog predloga za rešenje statusa Kosova datirana 26. mart 2007 imaju nadmoć nad svim drugim odredbama zakona na Kosovu.
- 3) Ustav, zakoni i drugih pravnih akata Republike Kosovo tumačen u skladu sa Sveobuhvatni predlog za Rešenje statusa Kosova datirana 26. mart 2007. Ako postoji nepodudarnost između odredbama ovog Ustava, zakona i drugih pravnih akata Republike Kosove i odredbama sporazuma, ova druga će prevazići

1.1 Međunarodni Civilni Predstavnik (MCP)

Međunarodni Civilni Predstavnik (MCP) je imenovan od strane međunarodne Međunarodne Upravne Grupe (MUG)¹¹ dana 28 februar 2008. MUG je obavezao MCP-a, sa specifičnim zadatkom da garantuje da će Vlada Kosova da primenjuje Sveobuhvatni Predlog za rešenje statusa. Međunarodna Civilna Kancelarija (MCK) pomaćiće Međunarodnog Civilnog Predstavnika na ispunjavanju mandata. Međunarodna Upravna Grupa je mandatirala Pieter Feith-a, bivseg visokog službenika NATO-a i Sekretarijata Evropske Zajednice, kao Međunarodnog Civilnog Predstavnika dana 28 februar 2008 godine u Beču. Pieter Feith istovremeno drži i mandat Specijalnog Predstavnika Evropske Zajednice na Kosovo. Kancelarija Međunarodnog Civilnog Predstavnika pruža međunarodnu podršku za Evropsku Budućnost Kosova.¹²

Prevažodno, Kosovo, počevši od 1999 godine, je bio jedan etnitet pod privremenom međunarodnom administracijom, gde su institucionalni odnosi bili upravljane na osnovu Rezolucije Saveta bezbednosti 1244 (Rezolucija 1244) prihvaćena 10 juni 1999, prema Poglavlju VII Karte Ujedinjenih Nacija. Rezolucija 1244 obezbeđuje međunarodni zakonski okvir za Kosovo. Ona obezbeđuje smestaj međunarodnog civilnog prisustva, kasnije poznatu imenom Misija Privremene Administracije Ujedinjenih Nacija na Kosovu (UNMIK) i vojnog prisustva na Kosovo poznatu kasnije imenom KFOR, pod nadzorom Ujedinjenih Nacija. Rezolucija 1244 ovlašćuje Generalnog Sekretara OUN-a da sa odgovarajućim međunarodnim organizacijama da postavi jedno međunarodno civilno prisustvo na Kosovu, sa ciljem da osigura jednu privremenu administraciju na Kosovu na osnovu mandata utvrđen Rezolucijom 1244.

Prema Rezoluciji 1244, cela zakonodavna i izvršna vlast u vezi Kosova, uključujući i administriranje pravnih organa, prelazi na UNMIK i sprovodi se od strane Specijalnog Predstavnika Generalnog Sekretara (SPGS).¹³

Počevši od godine 2001¹⁴, UNMIK je počeo da deli svoje odgovornosti sa Privremenim Samoupravnim Institucijama (PSI) dok je u godini 2003 preneo veći deo svojih ovlašćenja kod ministarstva PSI-a.¹⁵ Od 20 juna 2008, UNMIK vodi Specijalni Predstavnik Generalnog Sekretara (SPGS) Lamberto Zannier (Italy).¹⁶

---

¹¹ Međunarodna Upravna Grupa se sastoji od država koje podržavaju punu implementaciju Sveobuhvatnog Predloga za rešenje statusa Kosova. GDN-država članica su: Austrija, Belgija, Bugarska, Hrvatska, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Nemačka, Mađarska, Irska, Italija, Letonija, Litvanija, Luksemburg, Holandija, Norveška, Poljska, Slovenija, Švajcarska, Švedska, Turska, Velika Britanija i Sjedinjene Države. <http://www.ico-kos.org/>

¹² <http://www.ico-kos.org/>

¹³ Pogledajte Uredba UNMIK-a br. 1999 / 1 (25. juni 1999), ovlašćenja za privremenu upravu na Kosovu

¹⁴ Specijalnog predstavnika Generalnog sekretara (SPGS), na osnovu ovlašćenja koje se daju, sa ciljem stvaranja smisla samouprave na Kosovu, do konačnog rešenja, u 2001, je uspostavio privremene institucije samouprave (PIS), u oblasti zakonodavne, izvršne i sudske kroz učešće naroda Kosova u slobodne i poštene izbore. Dana 15. maja 2001, odobren je UNMIK-ova Uredbe br. 2001 / 9 o Ustavnom okviru za privremenu samoupravu na Kosovu (Ustavni okvir), stvarajući mogućnosti za stvaranje institucija samouprave (PIS): Skupština Kosova, koji bira predsednika Kosova, Vlada na čelu sa premijerom imenuje ga predsednik, sudova, sudija imenuje SPGS na osnovu spiska usvojenog od Skupštine prema predlogu sudsko i tužilačko vijeće i organima drugih institucija, predviđena u Ustavnom okviru.

¹⁵ Country profile: UNIFEM Web sajt

<http://www.unifem.sk/index.cfm?modulewwwproject&pagewwwcountry&CountryISOwwwKS>

¹⁶ Web sajt UNMIK-a <http://www.unmikonline.org/intro.htm>

Postepeno UNMIK je prešao sa uloge izvršioca na ulogu monitorisanja i pomagaoca za kosovske institucije. UNMIK, sa danasnjim prisustvom koje ima, jeste na završnoj finalnoj fazi.¹⁷

U ovom pravcu, međunarodna zajednica prenela je odgovornosti za zaštite i promocije prava čoveka i vladavine zakona na Kosovo, saglasno sa Rezolucijom 1244.

Proglašenjem Nezavisnosti Kosova, stvari su se počeli menjati u ovom pravcu, i domaće institucije počele su preuzeti odgovornosti i u sektoru bezbednosti, iako Međunarodno Civilno Prisustvo i Međunarodno Vojno Prisustvo jus uvek snose odgovornosti na sektoru bezbednosti i vladavine zakona.¹⁸

1.2 Međunarodno Vojno Prisustvo na Kosovo–KFOR

Međunarodno Vojno Prisustvo na Kosovo–KFOR, predvođena sa NATO-m, produžava da bude odgovoran za opštu bezbednost.

Mandat Međunarodnog Vojnog Prisustva – KFOR-a na Kosovo proističe iz Rezolucije 1244 i od „Vojno-tehničkog Sporazuma između NATO-a i Federalne Republike Jugoslavije i Srbije“¹⁹, posle jedne 78-dnevne kampanje vazдушnih vazдушnih lansiranih od strane Aleance u martu godine 1999²⁰ da bi zaustavila agresiju Milosevića protiv civilnog naroda i da bi primorala Povlačenje Jugoslovenske Vojske sa Kosova.

KFOR- u početku je nabrajao 50.000 muškaraca i žena iz 35 zemalja NATO-a, partnerske države i države koje nisu članice NATO-a, pod jedinstvenom komandom i kontrolom. U početku 2002 godine, KFOR je redukovano na oko 39.000 tela, dok na kraju 2003 godine, stvaranjem bezbednog prostora ovaj broj je smanjen na 17.500. Danas KFOR nabraja 15.000 učesnika koji su sistemirani na četiri multinacionalne zone. Počevši od 2005 godine, mandat KFOR-a je prešao od primarnog fokusa na zaštitu i demilitarizaciju u podršku izgradnje društvenih institucija i komuniteta sirom Kosova. Nakon proglašenja nezavisnosti 17 februara 2008 godine, Aleanca ponovo potvrdila da će KFOR i dalje ostati na Kosovo na osnovu Rezolucije Saveta Bezbednosti OUN-a 1244, osim ako Savet Bezbednosti Ujedinjenih Nacije odluči drugačije.

U Junu 2008 godine, NATO se usaglasio da preuzme nove zadatke na Kosovo da bi podržila razvoj stručnih, demokratskih i multi-etničkih struktura.

Dana 12 juna 2008, NATO se složio da počinje izvrši svoje nove zadatke na Kosovo, uključujući i rasturanje zaštitnih Trupa Kosova (ZTK) i stvaranje Kosovske Bezbednosne Snage (KBS) kao i odgovorne civilne strukture za nadzor KBS. Ovi zadaci su se obavili neprekidnom i uskom saradnjom i konsultacijom sa domaćim odgovornim organima i inostranim. Na njihovom sastanku dana 2-3 decembra 2008, Spoljni Ministri NATO-a ponovo su potvrdili da prisustvo KFOR-a predvođena NATO-m i sa datim mandatom od UN, produzice na osnovu Rezolucije UN 1244. Oni su istakli da pružanje Misije Evropske Zajednice za Vladavinu Zakona (EULEX) istovremeno na celu teritoriju Kosova jeste hitan prioritet i u ovom kontekstu istakli na Savetu Bezbednosti OUN-a prihvaćenje jedne prezidencialne deklaracije kao podršku rekonfiguraciju UNMIK-a. Oni su ponovo potvrdili da će NATO produžiti njegovo angažovanje za rasturanje Zaštitne Trupe Kosova i osnivanje Kosovsku Bezbednosnu Snagu na osnovu dobrovoljnih

---

¹⁷ U januaru 2008 osoblja UNMIK-a, ne uključujući policiju, bila je kako sledi: 462 međunarodnih, lokalna 1892, 125 Dobrovoljnaca Ujedinjenih Nacija (UNV-a). OEBS-a, dok u 2007 bilo je od 999 radnika, od čega: 283 međunarodnih i 716 lokalnog osoblja. Pogledajte u <http://www.unmikonline.org/>

¹⁸ Vidite Član 9. u bezbednosnom sektoru-Predlog za rešenje statusa Kosova (26. mart 2007), i Član 125. u Ustavu.

¹⁹ Web sajt Kosovo Force (KFOR) NATO-a: <http://www.nato.int/issues/kfor/index.html> Pogledajte Vojno-tehničkog sporazuma (MTA) između NATO-a i Savezne Republike Jugoslavije i Srbije

²⁰ Kako smo evoluirali? Web sajtu NATO-a: <http://www.nato.int/issues/kfor/index.html>

fondova dobrovernosti NATO-a.²¹ Na njegovom aktuelnom mandatu si i pružanje podrške za civilni institucije, red i zakon, pravni i krivični sistem, elektoralne procese i ostalih aspekta političkog života, ekonomske i socijalne. Jasno, ovo dovodi da i KFOR bude bliskiji sa odredbama Rezolucije 1325, ipak, slično svim ostalim institucijama OUN-a ili NATO-a, KFOR ne podlaze odgovornost građanima Kosova, tako da ostaje na odgovornost državama koje šalju trupe na KFOR da one trenira što se tiče dobrog rodnog ponasanja i da inkorporisu uključenje rodne perspektiva u strukturama njihovih trupa. Rodne statistike za osoblje KFOR-a nisu na raspolaganje. Bilo kako bilo, članci žena koje služe u KFOR-u ili oni pisani u vezi njih, pokazuju da mnogo od žena u KFOR-u vojnu službu ocenjuju prosto kao jednu etapu njihovih karijera i naprotiv činjenice da obicno imaju pozitivne stavove u vezi njihovih kolega koji su uglavnom muškarci, one služe izolovane od drugih žena.²²

Prema Pauline Menthonex, međunarodna vojna lica nisu mnogo oduševljena s pojmom rodne jednakosti i oni se nama ismajavaju što se bavimo ovim problemom. Kad je doslo do rekrutiranje učesnika nove snage mislila sam da posaljem jedan Email u vezi primene zakona o rodnoj jednakosti tokom rekrutacije i pitala za njihove planove oko aplikacije rodne kvote i odgovor bese sa jednom smehom od strane jednog visokog oficira u NATO. Tako da ne treba okriviti samo vladu nego treba da nalazimo jedno rešenje šta da uradimo da se ovo stanje menja.²³

Osoblje Međunarodnog Civilnog Prisustva i Međunarodnog Vojnog Prisustva su zastičeni od proterivanja na Kosovo. Preko imuniteta koji im se obezbeđuje sa Uredbom UNMIK-a Br.2000/47 i Zakonom br. 03/I-033 o statusu, imunitetima i privilegijama diplomatskih, konzularnih misija, i Kosovskog osoblja i međunarodno vojno prisustvo kao i njeno osoblje.²⁴ Iako ni Rezolucija 1244 ni Sporazum Rabujea ne spominju ili adresiraju na izricitan način rodne odnose, uzimajući u obzir da moderni konflikti vrše neproporcionalni uticaj kod civila, a posebno kod žena i dece, jasno je koliko su relevantne odredbe Rezolucije 1325 za odgovornosti izgradnje mira koje snosi UNMIK, gore definisane.²⁵ Većina predstavnika međunarodne zajednice koje smo intervjujali²⁶ veruju da odgovornosti za primenu Rezolucije 1325 treba da snose najviši organi za donošenje odluka.

Uključenje rodne problema na mehanizmima institucija, prema odredbama Rezolucije 1325 i odgovarajućim međunarodnim sporazumima i instrumentima o pravima čoveka, kao što je Konvencija za Eliminisanje svih Formi Diskriminacija prema ženama (CEDAW) od 1979 godine, uglavnom se ne realizuje zbog nedostataka prakticne posvete, i kao posledica ostaje kao retoricka formulacija koja zavisi u većoj meri od stepena prethodnih znanja pojedinaca koji su

---

²¹ <http://www.nato.int/issues/kfor/index.html>

²² KFOR CIS, "Žene su služili u vojsci u celom svetu već mnogo godina" hroničnik KFOR-a, 11 mart 2.002 Tara Buonaiuto ", ukupan uspeh udruženja!" Hroničnik KFOR-a, 29. septembar 2004 http://www.nato.int/kfor/chronicle/2004/chronicle_09/07.htm

²³ Intervju sa Pauline Menthonex, februar 2009.

²⁴ Vidi Član 2,1 Uredbe UNMIK-a nr.2000/47 (18. august 2000), status, povlastice i imunitet KFOR, UNMIK i njihovog osoblja, i Zakon br. 03/I-033 uređuje status, povlastice i imunitete u diplomatskim i konzularnim predstavništvima i osoblja u Republici Kosovo i međunarodnu vojnu prisustvo i njegovog osoblja. Član 10. (Status, povlastice i imunitete u međunarodne vojne prisustvu (MVP))

²⁵ Vidi npr Joan Chittister "Procena koncepta Izazov prava i civilnih žrtava rata", Uashington Post, 10. januara 2007

http://newsweek.washingtonpost.com/onfaith/joan_chittister/2007/01/just_cause_or_just_war.html

²⁶ Iz intervjuja koje su uzeli istraživači MZGK.

angažovani sa kratkoročnim ugovorima. Na većim nivoima za donošenje odluka međunarodnih institucija na Kosovo je angažovan jedan relativno nizak broj žena. Ironija je što Vlada Kosova treba da se pridržava rodnim parametrima koji se ne primenjuju kod samih međunarodnih struktura i međunarodnih mehanizama prisutnih na Kosovo.

Ipak, marginalizacija žena i uključenje rodnih problema kao operativni fokus međunarodnih institucija su spomenute cesto na intervjuima i prebacuju se ili muškoj kulturi međunarodnih institucija ili neobjašnjivom nedostatku treninga unutar međunarodnih institucija što se tiče rodnih problema.

Kao što bi istakao bivši SPGS, Soren Jessen-Petersen: Rezolucija 1325 zahteva učešće žena u svim društveno političkim procesima, etj. Ali za nesrecu, ona ne garantuje njenu primenu, zbog toga što ona ne zavisi od Organizacije Ujedinjenih Nacija. U slučaju Kosova, ova odgovornost se prenosi na one koji snose autoritete. Ne možemo da zahtevamo, insistiramo i radimo ali ne možemo da garantujemo da domaći lideri će da pozivaju žene za učešće.²⁷

Bilo kako bilo, prema Rezoluciji 1325, UNMIK i EULEX snose izričite odgovornosti za primenu odredbi ove Rezolucije, kao što se predviđa članovima 5-9, uključujući i uslovljavanja promenljivog uticaja procesa izgradnje posle konflikta na žene i rodnim relacijama.

U ovom izveštaju smo uzeli na razmatranje samo najvažnije međunarodne koji su bili i jesu prisutni na Kosovo i koji operišu u vezi kosovskih institucija.

1.3 EULEX Evropska Misija za Vladavinu Zakona

U februaru godine 2008, Savet za opšte Poslove i Spoljne Odnose se složio za jednu Zajedničku Akciju da se postavi jedna misija za vladavinu zakona na Kosovo, poznatu kao „EULEX“. Glavni zadatak misije je mentorisanje, monitorisanje i savetovanje.²⁸ EULEX ima takođe i nekoliko izvršnih funkcija.

Savet, takođe, se složio na Zajedničku Akciju²⁹ da odredi jedan Specijalnog Predstavnik EZ-a na Kosovo (SPEZ). SPEZ savetuje i podržava politički proces i obezbeđuje konsistenciju delovanja EZ-a na Kosovo. Njegova druga uloga, on nadzira implementiranje Sveobuhvatni Predlog Sporazuma o Statusu Kosova. SPEZ i izveštava kod Visokog Predstavnik za Zajedničku Spoljnu Politiku i Bezbednost. Kao MCP, on izveštava kod MUG za Kosovo, koja se sastoji od 25 zemalja koje su priznale nezavisnost Kosova.

Prelazne odredbe Ustava potvrđuju uređenje nadzorisane nezavisnosti Kosova, predviđene na Sveobuhvatnom Predlogu Sporazumu o Statusu Kosova.

EULEX je najveća civilna misija do sada od Evropske Politike za Bezbednost i Zaštitu (ESDP). Njegov glavni cilj je da pomaze i podržava kosovske autoritete na području vladavine zakona, naročito Ovo je jedna tehnicka misija koja će da monitorise, upucuje i sovetuje dok će da zadrži

---

²⁷ U "Čiju Sigurnost?" Filmska dokumentarna UNMIK Kancelarija Polnih poslova. Rezia: Antoneta Kastrati Cooper Johnson i Casey, 2006.

²⁸ Zajedničke akcije Saveta 2008/124/CFSP u 4. februar 2008 za misije EU za vladavinu zakona na Kosovu, EULEX KOSOVO.

²⁹ Zajedničke akcije Saveta 2008/123/CFSP u 4. februar 2008 za imenovanje Specijalnog predstavnika EU-a na Kosovu.

jedan ograničen broj izvršnih ovlašćenja. EULEX deluje u opštem okviru Rezolucije 1244 Ujedinjenih Nacija i ima jedan lanac komandovanja u Briselu.³⁰

Dana 28 Februara 2008, Izvršna Direktorica MZGK-a Igballe Rogova, poslanica na Skupštini Kosova Edita Tahiri i Upravnik Kancelarije UNIFEM-a na Kosovo Flora Macula podigli su glas na Komisiji za Rodnu Jednakost na Evropskom Parlamentu u Briselu. Rogova je izrazila dobrodoslicu na Kosovo Evropskoj Misiji (EULEX) i istakla je da oni treba da uče od gresaka načinjene od Misije Ujedinjenih Nacija na Kosovo (UNMIK). Saglasno Rezoluciji 1325 Saveta Bezbednosti Ujedinjenih Nacija, oni treba da involvuju žene u svim planiranim programima, kreiranju politika i građenje mira. UNMIK je podbacio kod ove tačke, dodala je ona.³¹ Gospođa Macula je pokrenula Pitanje delovanja misije EULEX-a na Kosovo i odgovornosti/podnošenje računa pitanjem „Ko će monitorisati monitore“ s toga što ne postoji poseban mehanizam kod EZ koji kontrolise delovanje država članica u vezi kršenja prava čoveka ili ljudska prava žena.

Dana 10 oktobra 2008, Francuska Prezidencija Saveta Evrope i Kancelarija UNIFEM-a u Briselu, u saradnji sa Evropskom Komisijom, organizovali su konferenciju visokog nivoa vezano za „Primenom Rezolucije 1325 i Rezolucijom 1820 u misijama EZ: Pобољsanje bezbednosti hitno i dugoročan za žene“. U ovoj Konferenciji su bili učesnici i žene aktivistkinje, vladine institucije i predstavnici sektora bezbednosti iz Kosova. Kosovo je bilo uključeno ili obuhvaćeno kao slučaj istraživanja.

U ovoj Konferenciji su se prijavile i Igballe Rogova i General Atifete Jahjaga, koja je govorila za postignuća Kosovske Policije, u području rodne jednakosti, ženskim pravima i izazovima sa kojima se suočava Kosovska Policija.

Uvidevši situaciju prema kojoj UNMIK nije primenio Rezoluciju 1325, pre dolaska EULEX-a mi smo lobirale i dalje u Briselu, Strasburu, preko Regionalnog Lobija Žena i Ženske Koalicije za Mir i preko MZK-a mi smo podigle glas pokazujući greške koje je načinio UNMIK i tako obavestavale ranije da se ne ponavljaju te iste greške i od strane EULEX-a. Mogu da kažem da je to imalo jednog odjeka. Od prvog dana, kad je stigao EULEX, došli su na sastanak i diskutovale se o stvarima pa su otvorili Kancelariju za Rodna Pitanja unutar EULEX-a. Ali, otvaranje ove kancelarije ne znači da će oni primeniti, tako da smo im rekli predstavnicima EULEX-a, da mi cemo vas monitorisati koliko vi primenjujete Rezoluciju 1325, mislim da ima jedan pomak, rekla je Igballe Rogova.³²

Shqipe Krasniqi, v.d. Izvršna Nacelnica Agencije za Rodnu Jednakost u Vladi Republike Kosova, podvukla „... mislim da EULEX može da bude deo naše saradnje i može da nam pruža razne konsultacije...“³³

EULEX ima u svom sastavu Kancelariju za Rodna Pitanja i pokušava da poveća broj žena koje rade u policiji i da se proguraju žene pozicije seniora.³⁴

Prema Maria Fihl-Vetting, „EULEX ima veoma ambiciozan program u vezi sa Rezolucijom 1325 i mislim da je uključen u Etickom Kodu misije. Učešće žena u ovoj misiji je više avansiran i cela

³⁰ <http://www.ico-kos.org/>

³¹ Glas Kosovske Žene "izdanje Mreže Žena Kosova, Volume VI, Number 1. Decembar 2007 - februar 2008, www.Womensnetwork.org

³² Intervju sa Igballe Rogova, februar 2009

³³ Intervju sa Shqipe Krasniqi, februar 2009

³⁴ Intervju sa Theodore Krumova, februar 2009

ekipa su pripremljeniji što se tiče uključivanja u radnu jednakost, možda se to desava zato što EULEX trudi da razbija predrasude i nalazi se u boljem pravcu rada nego UNMIK, kod policije i sudstva oni imaju rodnu komponentu veoma izraženu i stabilnu.”³⁵

Mi kao EULEX, izrazila Susanne Backstedt, zasada jesmo ovde samo za 2 godine i ... mislim da ste na dobrom putu da se borite za vasa prava i EULEX je ovde samo da posavetuje i ništa drugo, vi ste dosta nezavisne u vašem radu i vi ste jedna veoma jaka grupa.³⁶

1.4 Kancelarija Specijalnog Predstavnik Evropske Zajednice

Kancelarija SPEZ-a je osnovana preko Zajedničkog Delovanja Saveta, datuma 04 februara 2008. SPEZ izveštava ispred Savet Evropske Zajednice³⁷, jedan međuvladini organ koji predstavlja 27 države članice EZ-a, preko Visokog Predstavnik EZ-a za Spoljnu Politiku i Bezbednost i Generalnog Sekretara Javier Solana SPEZ savetuje i podržava Vladu Kosova u njenom političkom procesu u pravcu evropske integracije, pruža opštu koordinaciju oko prisustva EZ-a na Kosovo; i doprinosi na razvoj i konsolidaciju i poštovanja za prava čoveka i ljudska prava i osnovne slobode na Kosovo.³⁸

1.5 Policijska Komponenta na Kosovo Misije EULEX

Je deo ukupne podrške EULEX-a za autoritete na Kosovo u području vladavine zakona. Ima za cilj da pomaze Kosovsku Policiju (KP) usmeravajući je ka jednoj mnogo-etničkoj koja će biti bez političkih uticaja i koja će služiti narodu Kosova.

Policijska Komponenta EULEX-a imace ukupnu snagu od 1.400 međunarodnih policijskih službenika, predviđenih da se raspodeljuju po celom Kosovu. Osoblje je strukturirano prema svojim pripadajućim zadacima na tri departamenta: Departament pojačivanja, Departament Izvršne Policije, i Departament Specijalne Policije.³⁹

Prema Rainer Kuehn Sef Policije Misije EULEX-a, ističe: Mi pokušavamo da to uradimo monitorisajući, upućujući i savetujući KPS. Tako da, policijski službenici EULEX-a će se smestiti zajedno sa njihovim homologima KPS-a. Uzevši u obzir da mi poštujemo pravilo domaćeg vlasništva, policijski službenici EULEX-a uglavnom će delovati u ulozi davaoca podrške. naš mandat nam takođe daje mogućnosti da koristimo ispravljačka ovlašćenja. Zatrebaće da intervenisemo naročito u slučajevima kada autoriteti Kosova podbacuju kod zaustavljanja nasilja nevećinskih komuniteta apo u slučajevima političkih intervencija koje ugrožavaju vladavinu zakona. Ipak, se nadam da upotreba ispravljačkih ovlašćenja biti potreban samo u izuzetnim slučajevima.⁴⁰

---

³⁵ Intervju sa Fihl Maria-Veitting, februar 2009

³⁶ Intervju sa Susanne Backstedt, februar 2009

³⁷ Treba napomenuti da Evropska komisija Kancelarija za vezu na Kosovu, operativni od 2004. Uredu pomaže u reformi odlaže kroz redovne dijaloga o politikama i tehničku. Obezbeđuje finansijska sredstva za projekte važne za jačanje institucija, privreda razvija i implementira evropskim standardima; podlogom u procesu stabilizacije i pridruživanja.

³⁸ <http://www.eulex-kosovo.eu/alb/index.php?idwww2>

³⁹ <http://www.eulex-kosovo.eu/alb/index.php?idwww9>

⁴⁰ <http://www.euleks-kosovo.eu/alb/indeks.php?idwww9> Rainer Kuehn: Komponenta Policijska misija EULEKS na Kosovu.

Treba istaci da, program Međunarodne Civilne Policije (CIVPOL) stvorena od UNMIK-a, je bio udležujući za razvoj jedne neopredeljene i nezavisne lokalne policijske snage, nazvanu Kosovska Policijska Služba (KPS). CIVPOL i KPS predstavljaju jedan pravi primer kao za domaće institucije tako i za one međunarodne, što se tiče primene Rezolucije 1325 i posvecivanja u pravu integraciju rodne jednakosti po svim aspektima područja delovanja i obavezama koje imaju. Po pravilu, CIVPOL je bio posvećen u pravcu postizanja rodne jednakosti u svojim redovima. Treninzi u vezi „rodnih“ pitanja cinili se da su zavisili od neadekvatnog budžeta. Ipak, uprkos službenog poznavanja Rezolucije 1325 i međunarodnih relevantnih mehanizama o pravima čoveka, većina komisara, visih oficira i pripadnika međunarodne policije u većoj meri su bili neinformisani u vezi Rezolucije 1325:

Među pripadnicima CIVPOL-a bilo je četrdeset i šest kultura mnogo različitih, ako da način kako oni posmatraju rodna pitanja razlikovao se u sustini.⁴¹ Tako da je bilo veoma teško zahtevati jedan glas i jedno jedino shvatanje st se tiče rodniha pitanja. Mnogo ljudi bi rekli to je ženska stvar, ali to nije ženska stvar, nego je pitanje žena i muškaraca, i ovo je shvatanje je nuzno za policiju, za postizanje jedne stručne policije, koja će braniti i obezbediti zajednicu, i s toga treba imati saznanja od najrazličitih saznanja. Za ovo treba da rade muškarci i žene. Rodni balans je jedno malo pitanje, ali poznavanje specifičnih grupa u zajednici tako da bi policija znala kako da njima pristupi, npr. Homoseksualci ili razne etničke grupe i njihovo prisustvo u samoj policijskoj snazi predstavljao bi jednu potrebno raznovršnost.

U godinama 2005-6 na Kosovo je bilo angazovano oko 81 službenika policije, od jedne misije koja broji svega 4468 pripadnika.⁴² Intervju sa Visokim Savetnikom za Rodna Pitanja CIVPOL-a, ipak je otkrio da postoje finansijske prepreke kod zapošljavanja specijalista, pružanja treninga i efektivnog adresiranja nedostatka rodne svesti u dvema policijskim snagama, domaćim i međunarodnim, naprimer: Kad oni misle, o rodniha pitanjima tokom izvršavanja policijskog zadatka, oni odmah mogu imati na umu nasilje u porodici, zlostavljanje dece ili traficiranje i da ih ove tretiraju kao rodna ženska pitanja, što i nisu... i posle možemo da govorimo u vezi sa „inteligencijom“...“inteligencijom?“ „Izvinjavam se ali 50 posto vasesg naroda je ženskoga roda, i one ne razgovaraju sa muškarcima zbog toga što žene razgovaraju samo sa ženama. Ako želite da stignete do jedne informacije, vi treba imate žene u jedinicama inteligencije“. Ako dva muškarca, naprimer, primaju na ipitivanje jednu žensku traumatizovanu u slučaju ubistva ili silovanja može da predstavlja jedan problem bezbednosti, s toga i ako žena govori (dok je moguće i da neće da govori s muškarcima o ovome slučaju) može se desiti da ono ponovo prozivljava ceo događaj i na kraju istraživanja da kaže da je ponovo silovana – ali ako istražna ekipa se sastoji i od muškaraca i od žena, ovo u retko pota može da se desi.

Policia UNMIK-a, po mom mišljenju, izrazio se jedan od respodenata, niso doneli jedno dobro iskustvo u području rodne jednakosti i poštovanja prava čoveka, to se zna s toga što smo imali policijske pripadnike i u mestima gde nisu nijednom nisu uradili nešto na poštovanju prava čoveka. Jedina dobra stvar što su postigli uraditi bila je jedna komisareva savetnica, koja je bila iz Holandije, i koja je stvorila jednu strukturu oficira koji se bave rodniha pitanjima. U teoretskom smislu mislim da su nam doneli dosta... ali OUN i OEBS nisu doneli dobre prakse, dobra iskustva unutar njihovih organizacija jer kad pogledamo njihove administracije možemo zaključiti

---

⁴¹ Pogledajte UNMIK policije informisanost UN Rezolucije 1325, pp. 11: "Zvaničnici žene rade u mojoj jedinici. Lično nisam imao iskustvo rada sa suprotnom polu dosada u poslanja "Izjava o Pakistanac policajac pripadnik policije UNMIK-a.

⁴² CIVPOL Web site: <http://www.civpol.org/unmik/>

da u Policiji UNMIK-a imalo je 2 do 3% žena dok u Kosovskoj Policiji imamo 17% žena što ide u pravcu povećanja, što znači da njihova praksa nije bila motivacija za nas.⁴³

1.6 Kancelarija za Rodna Pitanja (KRP) UNMIK-a

KRP je osnovana posle proglašenja Rezolucije 1325 u godini 2000. UNMI je reorganizovao KRP kao političku savetodavnu kancelariju SPGS-a u godini 2004. KRP bila je osnovana da pokriva jedan „svobuhvatni mandat“⁴⁴ da bi uključila i obezbedila konsistenciju vezano sa načinom kako rodna pitanja integruju unutar raznih stubova UNMIK-a i sadržajnim kancelarijama i da monitorisu odredbe rodne jednakosti tokom ispunjavanja Standarda za Kosovo, Planu za Primenu Standarda i Prioriteta Evropskog Partneriteta. KRP takođe je snosila odgovornost za ponovno jačanje kapaciteta PISV-a da bi adresirala rodna pitanja na centralnom i opštinskom nivou. Jedna važna funkcija KRP-a je bila je uloga koju je imala što se tiče rada koji vrši sa institucijama za podržavanje ženskih organizacija i žena minoriteta kod kontakta prema najvećim nivoima vlade i autoritetima OUN-a.

Kod UNMIK-a, glasovi žena se marginaliziraju. Ne postoji jedno istinsko nastojanje za to, da se angažira Rezolucija 1325.

1.7 Organizacija za Evropsku Bezbednost i Saradnju (OEBS)

Misija i OBSE-a na Kosovo (OMIK) ima poseban zadatak da se uveri da svi komuniteti imaju pojednak uvid nad „svim zagaranovanim odredbama sa raznim institucijama“ kosovskim institucijama. To znači da OMIK treba da pomogne na prenos odgovornosti kod Kosovskih Institucija na taj način da im se garantuje potpuno poštovanje prava čoveka, u ovom pravcu OMIK je obavezan da funkcioniše saglasno sa odredbama Rezolucije 1325.⁴⁵

OEBS ja bila odgovorna za izradu mnogih Uredbi UNMIK-a koje bave sa rodnim pitanjima. Osoblje OEBS-a je takođe uključen na kampanjama protiv traficiranja i nasilja na rodnoj osnovi, kao i na savetovanju Kancelarije za Dobro Vladanje u Kancelariju Predsednika Vlade.

Bilo kako bilo, Rezolucija 1325 nije objavljena ili strateski upotrebljavana kao okvir za delovanje OEBS-a.

Ipak, institucionalni mehanizmi i mnogo zakona pripremljenih od OEBS-a imaju za cilj uključenje rodnih pitanja na svojim operacijama i pružanju pomoći za vladu za pokušaje domaće vlade prema postizanju rodne jednakosti. Na primer:

1. Plan Delovanja za Promociju Rodne Jednakosti, OEBS-a, od godine 2004⁴⁶ promovise predzaustavljanje rodne diskriminacije u područjima politike, vojske, ekonomije, sredine i ljudi kod vladanja. Ovaj plan ima nameru da postigne ovaj cilj preko jednog okvira za organizaciju i procenu programa i projekata, koji se razmatraju od Sekretariata OEBS-a.
2. Odluka Ministarskog Saveta OEBS-a Broj 14/05⁴⁷, prihvaćena dana 6 decembra 2005, stvara direktnu vezu između rodne jednakosti i bezbednosti, slično sa Rezolucijom 1325. Ona daje prednost učešću žena

⁴³ Intervju sa Behar Selimi, januar 2009

⁴⁴ Web site KRP u UNMIK, <http://officeofgenderaffairs.unmikonline.org/>

⁴⁵ Organizacija za bezbednost i saradnju u Evropi Misija na Kosovu: Stub III (OEBS) programatskih Prioriteti za 2004, Priština, 08. januar 2004 http://www.osce.org/documents/mik/2004/01/2219_en.pdf

⁴⁶ Odlukom br. 14/04, Akcionog plana od OEBS-a za unapređenje ravnopravnosti polova, 2004, Savjet ministara, OSCE, Sofija, decembar 2004, http://www.osce.org/documents/mcs/2004/12/3917_en.pdf

⁴⁷ Savjet ministara BiH, OEBS, Ljubljana 2005, http://www.osce.org/documents/mcs/2005/12/17432_en.pdf

na „predzaustavljanje konflikta, upravljanje krizama i rehabilitaciju posle konflikta“. Odluka daje referenciju Planu Delovanja OEBS-a od godine 2004, i ohrabruje saradnju između državama učesnica, i povećani broj zaposlenih žena u Sekretarijatu, javnu administraciju i operacije na terenu. Odluka na specifičan način zahteva od SPGS-a da izveštava o primeni Plana Delovanja na relaciji odredaba Rezolucije 1325.

3. Ministarska Odluka OEBS-a Broj 15/05⁴⁸, prihvaćena 6 decembra godine 2005 reafirmise Deklaraciju OUN-a o Eliminisanju Nasilja prema Ženama, i Pekinsku Deklaraciju o Platformi Delovanja. Daje referenciju odredbama Rezolucije 1325 za potpunu zaštitu prava žena i devojaka u situacijama konflikte i nakon konflikta, takođe se zaklinje da će se potruditi prema Protokolu OUN-a za Predzaustavljanje, Zaustavljanje i Kaznjavanje Kaznjavati Trafikaciju Ljudskih Bica, naročito Žena i Dece. Ova Odluka zahteva poboljšanje nivoa ekonomske nezavisnosti žena i eliminisanje svih oblika nasilja nad ženama i devojka, kao i pruža jednu odredbu za pomoć i zaštitu Žrtava zločina i nasilja na rodnoj osnovi.

Unutar Divizije za Prava Čoveka i one za Vladavinu Zakona, rad oko rodni pitanja se fokusirao uglavnom na podršku praktičnog razvoja zakonodavstva i mehanizama za njegovu primenu. Preko Sektora za Avokaciju i Podršku Žrtava, ovaj departament bi produžio da bude centralna tačka misije što se tiče pitanjima koje se bave anti-traficiranjem, nasiljem na rodnoj osnovi, zakonsku i političku podršku vladajućih institucija odgovorne za rodna pitanja i pomoć žrtvama. Jedinica za Zaštitu i Pomoć žrtvama (JZPZ) bila je stvorena u Diviziji za Sudski Razvoj godine 2002 da bi adresirala potrebe Žrtava zločina, a posebno onim žrtvama seksualnog nasilja i one u porodici i traficiranja, da bi ohrabrila njihovo učešće u fazama gonjenja i sudskih procesa.

“Sada i najugroženije žrtve uživaju institucionalnu pomoć. One se neće osetiti usamljene, nezastićene, stigmatizirane ili zaplašene kod pojavljivanja pred sudom“ deklarise Vjosa Muhaxheri, Kosovska Koordinatorica za Podršku Žrtava na JZPZ.⁴⁹

1.8 Razvojni Program Organizacije Ujedinjenih Nacija (UNDP)

UNDP bio je na Kosovo još od „emergentne faze“ 1999 godine. Njegov mandat uključuje izgradnju kapaciteta na komunitetu stručnjaka i domaćih institucija, na taj način da i dalje razvija sposobnosti oko izrade politike na Kosovo. Jedan njegov značajan fokus jeste omrezavanje pitanja koje se bave sa ljudskim razvojem između Kosovskim donosiocima odluka, medijama, civilnim društvom i javnom mišljenju.

Pauline Menthonex, mi smo imali mnogo sreće zato što Kosovo je jedan poseban slučaj po mnogim aspektima, očekuje se da ćemo za celi region imati Visokog Stručnjaka za rodna pitanja u kancelarijama UNDP-a na Kosovo, ... ova nova promena će dovesti do suštinske probleme gde će obezbediti više koordinacije unutar UNDP-a i dogurati pravo ka primeni Rezolucije 1325... ja imam veliku nadu da će se stvari menjati u pogledu rodni politika sa dolaskom stručnjaka koji će predstavljati ovu kancelariju za rodna pitanja ... što mislim da će biti jedan od mehanizama koji će pomoći primenu Rezolucije 1325.⁵⁰

⁴⁸ Savjet ministara BiH, OEBS, Ljubljana 2005

http://www.osce.org/documents/mcs/2005/12/17433_en.pdf

⁴⁹ Pogledajte Mumbi Njau, "Zaštita žrtava, obezbeđivanje pravde za žrtve," Fokus Kosovo ", februar 2003.

⁵⁰ Intervju sa Pauline Menthoneks, februar 2009

1.9 Razvojni Fond Organizacije Ujedinjenih Nacija za Žene (UNIFEM)

UNIFEM "pruža finansijsku i tehničku pomoć za programe i inovacione strategije, preko kojih se podstiče ojačanje žena i rodna jednakost"⁵¹ UNIFEM je bio prisutan na Kosovo još od avgusta godine 1999. UNIFEM se osredstvio na pružanju „finansijske i tehničke pomoći za inovativne programske inicijative koje promovisu ljudska prava žena na glavnim područjima učestvovanja žena u politici, prava ekonomske bezbednosti, i eliminisanju nasilja prema ženama i devojkaama".⁵² Kao UNDP i UNHCR, UNIFEM deluje kao jedna međudržavna organizacija OUN-a, što se povezuje i saraduje sa vladom i civilnim društvom i " ... saraduje sa ostalim agencijama OUN-a, zato što naš mandat obuhvata rodna pitanja unutar drugih agencija OUN-a".⁵³ UNIFEM je igrao ključnu ulogu na koordiniranju vlade i civilnog društva kod pregovaranja i sastavljanja Plana Delovanja za Avanciranje Rodne Jednakosti, koji je prihvaćen od vlade u godini 2004. Posle otvaranja Kancelarije za Rodnu Jednakost (KRJ) u Kancelariju Predsednika Vlade, UNIFEM je produžio podržavati na razne načine KRJ, naročito Zakonsku Upravu KRJ-a i doprinela je na razvoj kapaciteta osoblja i nakon prelaza KRJ-a na Agenciju za Rodnu Jednakost (ARJ). U godini 2008, Nj vitin 2008, UNIFEM je pomagao ARJ na pripremu službenog izveštaja za Konvenciju Eliminisanja svih formi Diskriminacije prema Ženi (CEDAW), koji će se poslati i odbraniti pred Komitetu Konvencije u Ženevi.

Pristupajući specifično Rezoluciji 1325, Flora Macula, Upravnica Kancelarije UNIFEM-a na Kosovo, komentira: ... mi radimo u dva pravca, prvi se radi na podršku aktivnosti/delovanja civilnog društva u vezi avokacije ovaj kao glavni partner još od 2003 godine imamo Mrežu Ženskih Grupa Kosova, sa kojom usko saraduje u svim područjima, posebno će produbiti podršku što se tiče primene i monitorisanja Rezolucije 1325, i s druge strane sa podrškom vladinih institucija i/ili drugim sektorima bezbednosti na primenu Rezolucije 1325, tako da... mi koristimo Rezoluciju 1325 kao sredstvo avokacije za povećanje učešća i zaštitu žena. Izgradnja mira je jedan kompleksan proces i zahteva angazovanje svakog pojedinca, ne mimoilazeci predstavljanje žena, 50% populacije, u procesima donošenja odluka tokom izgradnje ili očuvanja mira u zemlji i regionu. Doprinos Mreže Ženskih Grupa Kosova na podizanje važnosti primene Rezolucije 1325 prelazi granice Kosova, Mreža je pomagala i organizacije iz zemalja regiona kod njihovih nastojanja što se tiče primene i monitorisanja primene Rezolucije 1325. UNIFEM nastavlja da financira i podržava treninge za zakonske stručnjake oko rodni pitanja i za izgradnju uopšte kapaciteta na stručnom sektoru, specifično u vezi usaglašavanja postojećih zakona i novih zakona sa rodnom perspektivom OUN-a i sa međunarodnim normama. Valja istaci; treninge za službenike/ce za čovekova prava kod ministarstava na području ljudskih prava žena, podrška UNIFEM-a koje je pružena Kancelariji za Dobro Vladanje na izradi Strategije za Prava Čoveka i podrška Udruženju Kosovskih Sudija u vezi učešća žena na kod sudskog sistema.

Flora Macula, vezano za neprekidni rad UNIFEM-a između ostalog ističe da: Inicirali smo formiranje jedne grupe koja se naziva „ Grupa za bezbednost i rodna pitanja“, gde učestvuju članice Agencija Ujedinjenih Nacija, EULEX-a, ICO-a, OEBS-a, i Vlade, s ciljem da se koordinira rad u području ljudske bezbednosti žena, i da se podrže inicijative vlade na ispunjavanju ljudskih prava žena, s nadom da će se graditi jedan mehanizam koji izveštava i monitorise integraciju rodni pitanja na području bezbednosti.

---

⁵¹ Pogledajte <http://www.unifem.org/>

⁵² Intervju sa Flora Macula, juli 2007

⁵³ Isto

UNIFEM, takođe, radi i sa Kosovskom Policijom, već četiri godine, i sa ZTK-a, na ovaj način ... i postigli smo da doprinesemo na inkorporaciju rodne jednakosti u ovim dvema institucijama. Uz podršku UNIFEM-a, ZTK je osnovao Bord za Rodnu Jednakost i razvio je pravilnik za funkcionisanje ovog Borda. Jedna serija treninga je pružena za podizanje kapaciteta Borda kao i visokih oficira ZTK-a. Projekat je zaključen sa jednom istraživačkom posetom u Svedsku. Imamo informacije da Bord za Rodnu Jednakost će se preneti kod KBS-a.⁵⁴ Bilo je to jedno fantastično iskustvo a posebno za mene, ZTK-a je bio jedan među najorganizovanijim i najmarljivijim partnera s kojima smo ikada radili. Ovom prilikom bi zahvalila ceo Bord za odličan rad, naročito Hadije Binaku koja je bila promotor ove inicijative, ističe Flora Macula.

Uskom saradnjom sa policijskim službenikom za rodnu jednakost i Centrom za Javnu Bezbednost, Vaspitanje i Razvoj/sektora za trening, nakon jedne serije treninga za trenera na području rodne jednakosti i bezbednosti pripremljeni su dva modula za treninge koji su deo treniranja u ovom centru.

UNIFEM, takođe podržava Mrežu Ženskih Grupa Romki, Askalijki i Egipćianki preko Kosovskog Centra za Rodna Istraživanja (KCRI). Ujedno, UNIFEM je pomagao KCRI oko pripreme Izveštaja „pod senkom“ o primeni Konvencije za Eliminisanje svih formi diskriminacija prema Zeni (CEDAW) na Kosovo.⁵⁵

S ciljem da doprinese na pokušanja za integraciju srpskog komuniteta na kosovsko društvo, UNIFEM, uskim partneritetom sa Udruženjem Pravnika NORMA, Regionalnim Lobijem Žena za Mir, bezbednost i pravdu, i sa ženama poslanicima, podržao je jednu seriju delovanja kao što su: međuetnički dijalog između NVO srpskih i albanskih žena, i podržao je više od 12 NVO-a srpskih žena u njihovim pokušajima na području ženskih prava, omrezavanje i međuetničkog dijaloga. Valja istaci podrška osnivanju Mreže Srpskih Žena koji se podržava od UNIFEM-a i od Mreže Ženskih Grupa Kosova. Važno je istaci da u aktivnostima za međuetnički dijalog su involvirani i regionalni mehanizmi koje su osnivane uz podršku UNIFEM-a kao što su; Koalicija Žena za Mir (sastavljen iz MZK-a i Žena u Crnom iz Srbije), Regionalni Lobi Žena za Mir, Bezbednost i Pravdu.

Da bi pojačala pokušanja za izgradnju mira i međuetničkog dijaloga, UNIFEM sa Regionalnim Lobijem Žena organizovao je konferenciju u Prištini (2008), gde su učestvovalе žene aktivistkinje kao iz politike tako i iz civilnog društva od svih država u regionu. Ova aktivnost je podržavana i od Predsednika Kosova. Treci dan konferencije je zaključen posetom na dva mesta gde žive pripadnici srpskog minoriteta, gde su se organizovali susreti sa srpskim ženama iz regiona Prištine. Potrebe i brige srpskih žena su uzete u obzir i biće integrisane na daljim aktivnostima.

1.10 Narodni Fond Organizacije Ujedinjenih Nacija (UNFPA)

UNFPA na Kosovo je osnovan u julu godine 1999. Njegov mandat je bio da „restaurira osnovne i bezbednosne uslove za žene i novorođene bebe“⁵⁶ kao deo hitnog početnog reagovanja.

Ipak, u godini 2000, UNFPA je preuzeo mandat da bude „vodeca agencija za reproduktivno zdravlje na Kosovo“. UNFPA radi za poboljšanje uvida u reproduktivnim zdravstvenim službama za sakupljanje, analiziranje i koriscenje podataka od istraživanja naroda.

---

⁵⁴ Intervju sa Flora Macula, februar 2009

⁵⁵ Intervju sa Flora Macula, februar 2009

⁵⁶ Pogledajte <http://www.unfpakos.org/>

Izveštavajući o aktivnostima UNFPA, bivši upravnik UNFPA Karl Kulesa ističe: ... U početku bili smo usredsređeni više na rehabilitaciji i hitnoj podrsci za žene i muškarce ... Mi smo rehabilitovali dva paviljona materniteta na regione. Mi smo veoma ponosni radom koji smo obavili u Prizrenu s toga jer je on u savršenom stanju i postao je najslavniji paviljon materniteta. To nije samo naša zasluga, zato što je neobicna način na koji su održavali njega ... ne razlikuje se od bilo koje druge bolnice u Evropi, on ne samo da je tehnicki opremljen nego se takođe vrlo dobro upravlja. Sada smo fokusirani na dobrim reproduktivnim zdravstvenim uslugama koje treba da se pružaju na Kosovo. Uopšte, mi radimo kao organizacija OUN-a preko Vlade, jer tako stoji na našem mandatu, dok naš primarni partner je Ministarstvo Zdravstva... Jedna druga stvar, čime se mi bavimo, jeste način upravljanja s abortima... Uglavnom se mi usredsređujemo na zdravstvo žena, ali i muškarce treba involvirati jer su deo društva i naš rad zahteva partnerstvo. Mi promovišemo kontraceptivna sredstva (i to radimo) preko lokalnih NVO-a.

UNFPA procenjuje da je bio „vrlo aktivna na promovisanje projektzakona i zakona za trudnoću na taj način da brani interese žena“. Rukovodioc programa nam je objasnio da dok donosioci odluka „zele da govore vezano sa velikim politikama kao što su jednake mogućnosti, mi se fokusiramo na nešto osnovno, kao što je planiranje porodice, što je prouzrokovalo revoluciju u Zapadnoj Evropi, počevši od proizvodnje kontraceptivnih lekova u 60-im godinama. Počevši od tada žene mogu, lakse da se angažiraju na zapošljavanje i da pregovaraju za promene kod seksualnih odnosa.⁵⁷

Uvid na zdravstvene usluge, iako postoje zdravstvene institucije jeste i dalje nizak, ističe Visare Mujku-Nimani, jer se ponovo vracamo kod ekonomskih problema, gde i za posetu kod lekara treba uzeti dozvolu od njihovih muževa tako da to ograničava njen uvid da postigne ove usluge...UNFPA neprekidno radi sa komponentima rodne jednakosti, i ako smo fokusirani na promovisanju rodne jednakosti, mi kao društvo još idemo prema sklonosti da imamo jednog sina u porodici, ponekad se u toku rane trudnoce pregleda rod i ako dete nije muškoga roda završava abortom.⁵⁸

1.11 Fond Organizacije Ujedinjenih Nacija za Decu (UNICEF)

UNICEF je radio na Kosovo još od 1999 godine. Ona posle emergentne faze, je inicirala jedan novi program saradnje sa domaćim institucijama, o godini 2005. Glavni fokus UNICEF-a je „podizanje znanja i svesti na nivou vlade o pravima čoveka uopšte, i da poboljšava usluge koje se pružaju deci i ženama posebno“.⁵⁹

UNICEF radi pod partnerstvom sa grupama civilnog društva, uključujući grupe omladine i ženske Mreže. Ona takođe se povezuje sa Kancelarijom Predsednika Vlade, Agencijom za Rodnu Jednakost (ARJ), Ministarstvom Zdravstva, Ministarstvom Prosvete, Ministarstvom Rada i Socijalne Zaštite, Ministarstvom Kulture, Omladine i Sporta, Departamentom Pravde, i Institucijom Ombudspersona.

Mandat UNICEF-a na Kosovo je da ... podržava vladu kod njenih pokušaja da stvori jedno tolerantno društvo koje poštuje ljudska prava, koje poštuje raznovršnost, i prelazi preko aktuelnih stavova koji vode do društvenog isključenja, marginaliziranja i diskriminacije i koje izražava glasove onih koji snose brige.⁶⁰

⁵⁷ Intervju sa Karl Kulesa, November 2007

⁵⁸ Intervju sa Visare Mujku-Nimani, februar 2009

⁵⁹ Pogledajte <http://www.unicef.org/kosovo/Overviw.html>

⁶⁰ Isto

Respodent iz UNICEF-a ističe da „za UNICEF-a, ženska prava su od ključnog značaja. Mi smatramo da nije moguće da se realizuju dečja prava bez prava žena. Mi znamo da su žene jedan ključni faktor za ispunjavanje dečjih prava u jednom određenom društvu.“⁶¹ Konvencija o Pravima Dece i CEDAW predstavljaju osnovu međunarodnih zakona za rad UNICEF-a na Kosovo.

1.12 Kancelarija Visokog Komesara OUN-a za Izbeglice (UNHCR)

UNHCR funkcionisao je na Kosovo još od 1999 godine i ima mandat adresiranje zaštite, podstrehavanje, hitne pomoći, prosvete i pružanje zdravstvenih usluga za raseljena lica i izbeglice. UNHCR nije strktna agencija OUN-a nego ustvari jedno koordinaciono telo koji operise prema zahtevima vlada ili pod ovlašćenjem OUN-a na pitanjima u vezi povratka ili premeštanja izbeglica.⁶² UNHCR je radio blisko sa Kancelarijom za Povratak i Komunitete UNMIK-a, i kosovskim institucijama.

Eksplicitne veze sa Rezolucijom 1325 nedostaju u javnom radu UNHCR-a na Kosovo, nasuprot relevantnosti koju ova rezolucija ima za rad koji vrši, kao što je predviđeno Preambulom Rezolucije 1325, i članovima 8, 9, 10, 11 i 12. ... Mi treba da imamo popis žena – mi smo videli što se desilo na terenu tokom našeg rada, muševi idu i upisuju se i na ime svojih žena kao glave porodice. Visoki komesar ... zahteva da svi ljudi a posebno žene da se upisuju sa svojim imenima tako da imaju pristup prema pomoći. One ne mogu da pridobiju asistenciju preko njihovih muških predstavnika. Mi posvecujemo posebnu paznju „licima s brigama“, posebno ženama koje su žrtve nasilja na rodnoj osnovi, i takođe se uveravamo da se žene uključuju na razdeljivanje hrane i da hrana im se pruža direktno ženama a ne njihovim bliznjima muškoga roda. Cesto se desava da muškarac prima hranu za celu porodicu i prodaje nju za novac, tako da porodica ostaje bez hrane. Jedna druga stvar što se zahteva od UNHCR je da obezbedi ženama uvid kod sanitarnih materiala koji su specifični za žene; ove su specijalne tačke delovanja prema kojim se referiše kao „rodna zaštita“...⁶³

Kao što ističe Shpend Halili, „UNHCR aktualno primarni fokus, koji se delimično povezuje i sa Rezolucijom 1325, ima avokaciju kao pravnu zaštitu za lica lica pod brigom. Ne ostavljajući po strani i druge grupe, UNHCR ima jedan poseban fokus za raseljena lica unutar zemlje, povratnici na Kosovo, izbeglice, azilanti, lica koji su u opasnosti da ostaju bez državljanstva, i ostale posebne socijalne grupe. U okviru aktualnih aktivnosti UNHCR, koje su vezane prioritetom; žene i rodna pitanja, predstavlja jedan aspekt sa posebnim fokusom angazovanja. Osim toga, ostala četiri prioriteta rada su i grupe: deca i adolescenti; starci i lica sa ograničenim sposobnostima; zaštita sredine i čuvanje; i borba protiv HIV/ AIDS.“⁶⁴

Međunarodna Zajednica koja se nalazi na Kosovo, prema Pauline Menthonex, ima jednu naprednu pozadinu kada se radi o rodnom pitanju zbog toga sada ćemo imati i našeg stručnjaka za rodna pitanja, ali vi ne treba da ocekujete da svaki pripadnik međunarodne zajednice koji radi na Kosovo barem da zna šta to znači rodna jednakost ili ljudska prava.⁶⁵

⁶¹ Intervju sa Arbena Kuriu, novembar 2007

⁶² Pogledajte Gil Loescher. UNHCR-a i Svetske Politics: Jedan opasni put, Oxford University Press. 2002.

⁶³ Intervju sa Tamara Jerman i Vjollca Gjonbalaj, novembar 2007

⁶⁴ Intervju sa Shpend Halili, februar 2009

⁶⁵ Intervju sa Pauline Menthonex, februar 2009

2. Domaće institucije i mehanizmi odgovorni za ojačanje promovisanja ženskih prava

Ustav Republike Kosove iz 2008 godine je stvorio Institucije ka krijuar Institucije Republike Kosovo bazirajući se na pravilo podele vlasti i međusobne kontrole i balansa, uključujući Skupštinu, Predsednika, Vladu, Sudove i ostale odgovarajuće organe.

Ovim izveštajem uzeli smo na razmatranje samo glavne domaće mehanizme odgovorne za ojačanje i promovisanje ženskih prava u Republici Kosovo.

2.1 Skupština Republike Kosovo

Prema ustavnim odredbama, je zakonodavna institucija Republike Kosovo izabrana direktno od naroda...⁶⁶ Skupština ima stovadeset (120) poslanika izabranih sa skrivenim glasanjem na osnovu otvorenih listi. Skupštinska mesta dele se između svim partijama, koalicijama, građanskim inicijativama i nezavisnim kandidatima, na odnosu vazecih glasova, dobijeni od njih, na izborima za Skupštinu.⁶⁷ Skupština⁶⁸ (Treće Zakonodavstvo) je formirana posle opštih izbora u novembru 2007 godine, koji su održani po jednom efektivnom i fer raspoloženju. Demokratska Partija Kosova (KDP) je dobila 34% glasova, Demokratski Savez Kosova (DSK) je dobila 23% glasova, Aleansa Novo Kosovo (ANK) 12%, i Aleansa za Budućnost Kosova (ABK) i Demokratski Savez Dardanije (DSD) dobili su po 10% glasova, Reformistička Partija (ORA) 4% i Partija Pravde (PP) 2%. Sve trinaest manjinske partije dobile su ukupno 5% od glasova.⁶⁹

Dok Član 71.2 utvrđuje: Sastav Skupštine će postovati pravila rodne jednakosti koje su prihvaćene saglasno po međunarodnim pravilima.⁷⁰ Kosovska Skupština imenjuje stalne komisije, funkcionalne komisije i ad hoc komisije, koje prikazuju polticky sastav Skupštine. Skupština takođe, može odrediti komisije za jedno posebno pitanje. Dve su Komisije Kosovske Republicke Skupštine koje mogu i treba da promovisu i pomognu na realizaciji rodne jednakosti, u ovom pravcu i primenu Rezolucije 1325. Komisija za Čovekova Prava, Rodnu Jednakost, za Nenađena Lica i Peticije, i Komisija za Unutrašnje poslove i Bezbednost. Naročito, treba uzeti u obzir ovlašćenja Komisije za unutrašnje poslove i bezbednost, koja ima odgovornosti za angazovanje, razvoj i nadzor politika i strategija za unutrašnju bezbednost. Takođe, ova Komisija ima odgovornosti za iniciranje i prihvaćenje zakonodavstva u područjima njene delatnosti, onda nadzor, podizanje struktue i arhitekture bezbednosti na Kosovo, naročito završetak mandata ZTK-a, podizanje Snage Bezbednosti i Kosovske Inteleгентne Službe, razvoj i nadzor implementiranja standarda opšte bezbednosti uključujući i onu za minoritete, iniciranje bilateralnih i multilateralnih sporazuma, vrši nadzor upravljanja i izdavanja putne licne dokumentacije kao i monitorisanje regionalne saradnje u području bezbednosti i zaštite protiv organizovanog zločina i terorizma. Komisija za unutrašnje poslove i bezbednost je odgovorna za razmenu iskustava sa ostalim državama na području bezbednosti.

⁶⁶ Funkciju Skupštine bit će regulisani Glava IV (Skupština Republike Kosovo) Ustava Republike Kosovo.

⁶⁷ Član 64. (Struktura skupština) Ustava Republike Kosovo. (Ima 120 mesta u Skupštini i doznačena po formuli: 100 sjedećih mjesta za sve političke subjekte na Kosovu, 10 mesta rezervisano za predstavnike srpske zajednice, 10 mesta rezervisano za predstavnike drugih zajednica, 4 mesta za romske zajednice, Aškalije i Egipćani (RAE), 3 mesta za bošnjačke zajednice, 2 mesta za turske zajednice i 1 sedište za Gorance zajednice.

⁶⁸ Pogledajte Zakonodavna <http://www.kuvendikosoves.org/> prvi vremenskom periodu bili su: 17/11/2001 do 23/11/2004, dok je drugi period uključeni Zakonodavno: 23/11/2004 do 12/12/2007

⁶⁹ Vidite Web site Skupštine Republike Kosovo <http://www.kuvendikosoves.org/>, Vidi: Izveštaj o napretku na Kosovo (u skladu sa RSBOUN 1244) 2008, Komisija Evropskih zajednica, Brisel, 05.11.2008-prevesti englesku verziju, str. 9.

⁷⁰ Član 71. (Kvalifikacije i ravnopravnost polova) Ustava Republike Kosovo.

U ovom pravcu, Komisija za unutrašnje poslove i bezbednost treba da se potruži za Uključenje rodne perspektive i odgovarajuće treninge za osvescivanje policijskog i vojnog osoblja na Kosovo.⁷¹

2.2 Savet Bezbednosti Republike Kosovo

Prema Ustavnim odredbama, Savet Bezbednosti Republike Kosovo u saradnji sa Predsednikom Republike Kosovo i Vladom, priprema strategiju bezbednosti za Republiku Kosovo. Savet Bezbednosti Republike Kosovo ima savetodavnu ulogu po svim pitanjima u kojima se radi o bezbednosti Republike Kosovo.⁷² Dok, prema Zakonu za osnivanje Saveta Bezbednosti Kosovo, Savet Bezbednosti Kosova ima svoju sledecu misiju: savetodavnu ulogu po svim pitanjima vezane sa bezbednošću Kosova i svoj doprinos za regionalnu stabilnost, preporučuje politike i strategije za bezbednost i treba da pruži informacije i procene stanja bezbednosti na Kosovo, da bi omogućile Vladi Republike Kosovo na donošenju odgovarajućih odluka u vezi bezbednosnih pitanja.⁷³

Jedno od ovlašćenja Saveta Bezbednosti Kosova,⁷⁴ jeste priprema i razmatranje Strategije Bezbednosti Kosova, koja se usvaja od Vlade i dostavlja Kosovskoj Skupštini za konačno usvajanje. U ovom pravcu, uzevši u obzir da SBK-a je u toku formiranja, prilikom pripreme Strategije Bezbednosti Kosova uključuje rodna pitanja i referisanje na Rezoluciju 1325 je neophodnost koja bi doprinela na poboljšanje položaja žena na području bezbednosti.

2.3 Vlada Republike Kosovo

Vlada Republike Kosovo⁷⁵ jeste odgovorna za primenjivanje zakona i državnih politika i podleže skupštinskoj kontroli.⁷⁶

Zakon o Rodnoj Jednakosti Članom 4.7 utvrđuje: „Zadatak i odgovornost vlade i ministarstava na području rodne jednakosti je i promovisanje i garancija za jednaka rodna prava“.

U Programu Vlade Republike Kosovo (2008 – 2010), što se tiče rodne jednakosti utvrđeno je: Polazeci od zalaganje Vlade Republike Kosova institucionalno integrisanje rodne perspektive, polazeci od utvrđivanja za stvaranje i implementaciju zakonodavstva, politika, mehanizama i mera za unapređenje položaja žene i, polazeci od implementacije celog ovog procesa u svim

---

⁷¹ Od 13 Odbora Skupštine Republike Kosovo 2 (dva) ih vode žene. Pogledajte <http://www.kuvendikosoves.org/>.

⁷² Član 127 (bezbednosti na Kosovu), Ustav Republike Kosovo

⁷³ Vidite Član 1. Zakona br. 03/I-050 osnivanju Saveta bezbednosti o Kosovu, Službeni glasnik Republike Kosovo / Priština: godina III / br. 26 / 2. juni 2008. Ibid Vidi Član 3/1 na Kosovu Savet bezbednosti sastoji se od sledećih članova kvalitetu stalnih članova izvršne vlasti: a) Premijera b) potpredsednik Vlade (na) c) ministar za Kosovo Security Force, ili u nedostatku njegovim ili njenim zamjenikom ministra (at), d) ministar spoljnih poslova, ili njegov zamenik ministra odsustvu; e) Ministar unutrašnjih poslova, ili njegov zamenik ministra odsustvu; f) ministar pravosuđa, ili njegov zamenik ministra odsustvu; g), ministar ekonomije i finansija, ili njegov zamenik ministra odsustvu; h) Ministar povratak i zajednice, ili u njegovom odsustvu zamenik ministra.

⁷⁴ Vidite Član 2. Zakona br. 03/I-050 osnivanju Saveta bezbednosti o Kosovu, Službeni glasnik Republike Kosovo / Priština: godina III / br. 26 / 2. juni 2008

⁷⁵ Ovlašćenja Vlade su regulisane Glava VI (Vlada Republike Kosovo) Ustava Republike Kosovo. Dana 9. januara 2008 je formirana vlada koalicija između Demokratske partije Kosovski Demokratski Savez Kosova Premijer Hashim Thaci. Vlada se sastoji od Premijera i 17 ministara, dva zamjenika premijera.

⁷⁶ Član 4/4 Ustav Republike Kosovo

područjima društveno političkog života, treba da se promoviraju rodna jednakost, kao preduslov za funkcionisanje demokratskih institucija i uslov za evropski i atlantski proces integrisanja.

2.4 Opštine

U Republici Kosovu, kao osnovna jedinica lokalne samouprave su opštine. Opštine uživaju veliki stepen lokalne samouprave i ohrabruju i obezbeđuju aktivno učešće svim građanima u procesu odlukodonesenja opštinskih organa.⁷⁷

Opština je osnovna jedinica lokalne samouprave u Republici Kosovo, sastavljena od jedne zajednice građana u jednoj određenoj teritoriji, utvrđenu zakonom, koja sprovodi celu vlast koji nije rezervisan uopšte receno.⁷⁸

Opštine imaju svoja ovlašćenja, izabrane i delegirane saglasno sa Zakonom o lokalnom samoupravljanju.⁷⁹ Dok, prema Zakonu o administrativnim granicama opština postoje tridesetosam opština. Lokalni autoriteti funkcionišu unutar Asocijacije Opština, prema članu 10 Evropske Karte Lokalne Samouprave.⁸⁰ Prema zakonskom definisanju, svi opštinski organi treba da se potrudu da građani opštine uživaju sva prava i slobode bez rodne razlike, ili nekog ostalog statusa s ciljem da oni uživaju poednaka prava i mogućnosti kod opštinskih službi na svakom nivou.⁸¹ Dok, članom 4.14., ZRJ-a, utvrđuje se da lokalni upravni organi, saglasno njihovim ovlašćenjima, promovisu i stvaraju jednake mogućnosti, izrađuju svoje politike bazirajući se na rodnu jednakost i usvajaju mere i preduzimaju potrebne aktivnosti za stvaranje jednakih mogućnosti za žene i za muškarce.

Na nivou opština, funkcije Opštinskih Službenika za Rodna Pitanja smatrane su od strane nekih intervjuisanih kao ilustracija limitiranog prihvatanja mehanizama za rodnu jednakosti opšteg nedostatka svesti vezano za rodna pitanja na opštinskom nivou. Finansijski pojmovi ograničavaju aktivnost na ovoj sferi i to ne samo opštinskim službenicima za rodnu jednakost nego i uključivanje žena u procesima odlukodonesenja na opštinskom nivou.

2.5 Agencija za Rodnu Jednakost

Počevši, Kancelarija za Rodnu Jednakost, je osnovana, od Vlade Kosova, dana 1 februara 2005, saglasno sa članom 5.1 Zakona o Rodnoj Jednakosti⁸², po kojem glasi da Vlada Kosova osniva Kancelariju za Rodna Pitanja kao posebnu vladajuću instituciju. Dana 10 maja 2005 (Odlukom br. 3/146), je prihvaćena Uredba Vlade Kosova br. 2/2005 za osnivanje i unutrašnju

---

⁷⁷ Član 124-Ustav Republike Kosovo

⁷⁸ Član 4. Zakon br. 03/I-040 za lokalnoj samoupravi, Službeni glasnik Republike Kosovo / Priština: godina III / br. 28 / 4. juni 2008

⁷⁹ Zakon br. 03/I-040 za lokalnoj samoupravi, Službeni glasnik Republike Kosovo / Priština: godina III / br. 28 / 4. juni 2008

⁸⁰ Zakon br. 03/I-041 za administrativne granice opština, Službeni glasnik Republike Kosovo / Priština: godina III / br. 26 / 2. juni 2008. Regulisani ovim zakonom, teritorijalnu organizaciju lokalne samouprave Republike Kosovo, osnovane nove opštine, opštinske teritorije se definiše kao jedinica lokalne samouprave, opštinskim administrativnim granicama definisanim, imena i sedišta nove opštine, utvrditi Prelazni aranžmani između opština postojećih i novih opština utvrđeno ovim zakonom i definisane procedure za promenom administrativnih granica opštine.

⁸¹ Vidite Odeljak 4/2. Zakon br. 03/I-040 za lokalnoj samoupravi, Službeni glasnik Republike Kosovo / Priština: godina III / br. 28 / 4. juni 2008

⁸² Vidi Zakon br. 2004 / 2 Za ravnopravnosti polova, "Službene novine privremenih institucija samouprave na Kosovu / Priština: II godina / nr.14 / 1. juli 2007

organizaciju Kancelarije za Rodnu Jednakost je određen način rada i unutrašnje organizacije ove kancelarije.

Dok, sa Administrativnom Naredbom UNMIK-a br. 2007/3 osniva se Agencija za Rodnu Jednakost (ARJ) kao izvršna agencija koja prema organizativnom aspektu biće priključena Kancelariji Predsednika Vlade.⁸³ Još od toga vremena Kancelarija za Rodnu Jednakost ima da funkcioniše pod nazivom: Agencija za Rodnu Jednakost.⁸⁴

Agencija za Rodnu Jednakost (ARJ), rukovodi izvršni šef⁸⁵ a ima tri uprave (divizije): Upravu Zakonodavstva, Upravu za Saradnju i Upravu za monitorisanje i izveštavanje.

ARJ se financira iz Konsolidiranog Budžeta Kosova i prema slučaju može da se dopuni sa drugim finansijskim sredstvima.

Agencija je odgovorna za promovisanje jednakog učešća žena i muškaraca u svim sferama političkog života, ekonomskog, društvenog i kulturnog kao značajni faktor funkcionisanja demokratskih institucija. Ovo ne utice na odgovornosti i sektorialnih mandata pojedinih ministarstava za promovisanje rodne jednakosti.⁸⁶

Tokom intervjuja saznalo da ARJ se suočava sa mnogim problemima, uprkos jasnoce što se tiče njihovih operativnih objekta. Prva prepreka je mali broj radnika ove kancelarije... mi smo samo osam službenika, uključujući ovde i menađera. Mi se suočavamo sa nedostatkom kapaciteta i sa nedostatkom specifičnih treninga (naprimer za Rezoluciju 1325), ističu responenti.

Shqipe Krasniqi, v.d. Izvršna Nacelnica ARJ-a, ističe da:... Obavili smo proslu godine monitorisanje primene Zakona za Rodnu Jednakost gde 87% od ljudi znaju da postoji Zakon za rodnu jednakost takođe znaju da postoji Agencija za Rodnu Jednakost... ARJ treba da trasira put za žene i muškarce u pravcu rodne jednakosti.⁸⁷

Neki od intervistiranih komentiraju da sve inicijative koje su vezane sa Rezolucijom 1325 mogu da podbace, uprkos činjenici što ARJ ima „odresene ruke da primene bilo što se radi o rodnoj jednakosti“.

Prema, Pauline Menthonex, “veliki koraci, kao osnivanje ARJ-a, su realizovani to znači kad je u pitanje politička volja, i mislim da je smestena na jednom strateskom mestu kao što je Kancelarija Predsednika Vlade, mislim da ARJ ima potrebu za jedan veći broj radnika i veći budžet jer UNDP finansijski podržava mnogo ARJ-ih događaja. Dok, Virgjina Dumnica, misli da nedostaje jedna saradnja između službenika ARJ-a i službenika za rodnu jednakost u ostalim opštinama jer im nedostaju tačke referisanja-uvida prema nekom problemu što ja mislim da je problem koordinacije rada sa ostalim kancelarijama koja dolazi iz ARJ-a.⁸⁸

---

⁸³ Administrative Direction UNMIK-a br. 2007 / 3 za sprovođenje Uredbe UNMIK-a br. 2001/19 o izvršne institucije samouprave

⁸⁴ Web site ARJ <http://www.ks-gov.net/abgj>

⁸⁵ Treba napomenuti da je od osnivanja Kancelarije za ravnopravnost polova je uvek do sada ovaj ured / agencije je na čelu sa v.d. ureda.

⁸⁶ Vidi Član 2, Administrativnim Uputstvom UNMIK-a br. 2007 / 3 za sprovođenje Uredbe UNMIK-a br. 2001/19 o izvršne institucije samouprave

⁸⁷ Intervju sa Shqipe Krasniqi, februar 2009

⁸⁸ Intervju sa Pauline Menthonex i Virgjina Dumnica, februar 2009

Kau što je utvrđeno Zakonom za Rodnu Jednakost, Kancelarija za Rodnu Jednakost (citaj ARJ) u toku izvršavanja njenih zadataka u vezi sa rodnim pitanjima poređa svoje aktivnosti sa Savetodavnom Kancelarijom za Dobro Vladanje, za prava čoveka, za jednake mogućnosti i rodove.⁸⁹

2.6 Savetodavna Kancelarija za Dobro Vladanje, Prava Čoveka, Jednake Mogućnosti i Rodna Pitanja (Kancelarija za Dobro Vladanje – KDV)

KDV funkcioniše u sastavu Kancelarije Predsednika Vlade još od marta godine 2002 i ima ovlašćenja da vrši nadgleda i savetuje ministre u sferama dobrog vladanja, na čovekova prava, jednakim mogućnostima i rodnim pitanjima...⁹⁰

Kancelarija za Dobro Vladanje služi kao sekretarijat i koordinaciono telo za razne vladine mehanizme, kao: Međuministarski Komitet o Dečjim Pravima; Nacionalni Savet za Lica sa Ogranicenim Sposobnostima; Međuministarskom Radnom Grupom protiv korupcije kao i upravlja koordinacijom Jedinica za Čovekova Prava u svom ministarstvima Vlade Republike Kosova.

Kancelarija za Dobro Vladanje je postigla da stvara jednu široku Mrežu saradnje sa akterima i najznacajnim domaćim i međunarodnim faktorima na području prava čoveka kao: OEBS, UNDP, UICEF, UNIFEM, IOM, KFOS, OHCHR, Savetom Evrope idr. koji su podržavali i nastave da podrže inicijative i projekte Kosovske Vlade, na raznim formama, uključujući i smeštanje njihovog osoblja u okviru KDV, pružajući na ovaj način mnogo važnu pomoć i konsulenciju za institucije Kosovske Vlade.

2.7 Međuministarski Savet za Rodnu Jednakost

Član 4.9. ZRJ utvrđuje: Vlada formira Međuministarski Savet,⁹¹ čiji članovi su službenici Kancelarije za Rodnu Jednakost u ministarstvima. Odlukom Kosovske Vlade br. 05/157 potvrđena je Uredba br. 01/2006 za Osnivanje Odgovornosti i Zadaci Međuministarskog Saveta za Rodnu Jednakost. Međuministarski Savet za Rodnu Jednakost, čine sve službenice za rodnu jednakost kod ministarstava Kosovske Vlade i službenik za rodnu jednakost iz Kancelarije za Dobro Vladanje kod Predsednika Vlade.

Izvršni Nacelnik Agencije za Rodnu Jednakost upravlja Savet s ciljem koordinacije aktivnosti i poređivanja na području rodne jednakosti. Bilo kako bilo, rezultati ovoga nisu vidljivi. Aktualno, žene nisu dostigle najviše nivoje vladinog odlukodonošenja a ni na pregovaranjima za finalni status nema prisutnih žena. KDV je saradivala blisko sa MZGK-a i UNIFEM-a u vezi Nacionalnog Plana Delovanja za Postizanje Rodne Jednakosti (NPD), ali nije pridata dodatna pažnja Rezoluciji 1325, dok opravdanja koje se obično daju, identifikuju nedostatak pažnje UNMIK-a po ovom aspektu.

---

⁸⁹ Viđeti Odeljak 5,2 (o) Zakona br. 2004 / 2 Za ravnopravnosti polova, "Službene novine privremenih institucija samouprave na Kosovu / Priština: Godina II / nr.14 / 1. juli 2007.

⁹⁰ Aneks I / E (Kabinetu Premijera) Uredbe UNMIK-a Nr.2001/19 (kako je izmijenjen i dopunjen), datirano 13. septembar 2001, izvršne privremenih institucija samouprave na Kosovu.

⁹¹ Međuministarski Savet za ravnopravnost polova je prethodio međuministarskoj grupi za postizanje jednakosti polova osnovana od strane Vlade u aprilu 2003 sa ciljem koordinisanja aktivnosti institucije za pitanja jednakosti polova i uključeni predstavnici iz OGJ, sva ministarstva, nevladinih organizacija i predstavnika agencija koje rade u oblasti gender pitanja.

2.8 Kosovska Snaga Bezbednosti (KBS)

Prema ustavnim odredbama, Kosovska Snaga Bezbednosti je nacionalna bezbednosti za Republiku Kosovo, i može da pošalje svoje pripadnike van zemlje uz potpunu saglasnost sa njenim međunarodnim odgovornostima.⁹² U ovom pravcu KBS u blizoj budućnosti može s pravom da pošalje svoje vojno i civilno osoblje na mornodopske operacije i za izgradnju mira.

Uzevši u obzir da, Rezolucija 1325 ističe važnost uključivanja rodni perspektiva na mirnodopskim operacijama i izgradnju mira, treba uzeti u obzir i odgovornost Rezolucije 1325 da vojno i civilno osoblje koji se šalje na ovim misijama da bude treniran o ovim pitanjima od samih država članica.

KBS je nova snaga koja se nalazi na osnivanju, gde je krajem 2008 godine je počeo proces stvaranja i rekrutacije pripadnika ove snage.

Proces rasturanja⁹³ Kosovskih Zaštitnih Trupa⁹⁴ i osnivanje Kosovske Bezbednosne Snage (KBS), predviđen Ustavom, počeo je u mesecu junu 2008. KBS treba da se sastoji iz jednog osoblja od negde 2,500 lica lako naoružanih, prvi zadatak kojih će biti da odgovori prema krizama, demontiranje eksploziva i civilna zaštita. Proces će se realizovati pod kontrolom NATO-a i uz usku koordinaciju međunarodnog faktora.

Zakonom za Ministarstvo Kosovske Bezbednosne Snage u okviru Vlade Republike Kosovo i Ministarstva za Kosovsku Bezbednosnu Snagu ima kontrolu i opštu administraciju nad Kosovskom Bezbednosnom Snagom, uključujući sve moći koje spadaju nad Komandantom Kosovske Bezbednosne Snage Kosova.⁹⁵

Zakon o Kosovske bezbednosne snage je primenjiv za Kosovske bezbednosne snage, uključujući i njegovih članova (aktivnih i rezervnih) od uniformisano, civilne članova i regruta

---

⁹² Član 126 (bezbednosne snage na Kosovu) - Ustav Republike Kosovo. Član 2., Zakon br. 03/I-046 za Kosovske bezbednosne snage, navodi: 2/1 Članovi Kosovske bezbednosne snage su ovlašćeno da služi unutar teritorije Republike Kosova i poslala u operacijama u inostranstvu tek kada je dobio mandat od strane Skupštine Republike Kosovu i u dogovoru sa prijemnikom, temelji se na poziv međunarodne organizacije u kojoj je Republika Kosovo je članica ili pretenduje da bude, ili u skladu sa rezolucijom Saveta bezbednosti UN-a.

⁹³ Prema članu 154 Ustava Republike definisan je: Kosovski zaštitni korpus će se raspasti u roku od jedne godine nakon stupanja na snagu ovog Ustava. Po rezoluciji, koja je međunarodnu vojnu prisustvo, u konsultaciji sa međunarodni civilni predstavnik i Republike Kosovo će imati izvršnu vlast nad Kosovo Protection Corps i odlučuje o dinamici vreme predviđeno.

⁹⁴ Kosovski zaštitni korpus (KZK) osnovana je donošenje Uredbe UNMIK-a Br 1999 / 8 (20. septembar 1999), za uspostavljanje je Kosovski zaštitni korpus. Kosovski zaštitni korpus pod vlast u delujući Specijalni predstavnik Generalnog sekretara. KFOR-a daje smjernice za svakodnevno funkcionisanje je Kosovski zaštitni korpus u skladu sa smjernicama i prioritetima koje je postavila Specijalnog predstavnika Generalnog sekretara. KZK dužnosti utvrđenih Uredbom UNMIK-a br. 2006 / 3 za izmene i dopune Uredbom br. 1999 / 8 o osnivanju je Kosovski zaštitni korpus su: Omogućiti usluge odgovoriti na katastrofe; obavljanja aktivnosti potrage i spašavanja; ponudu svojih sposobnosti u pružanju humanitarne pomoći u izolovanim mestima; pomoć cminim; Uključeno doprineti obnovi infrastrukture i rekonstrukcija zajednice, uključujući i nadzor nad nenaseljena i obnovljenih kuća u vlasništvu manjinskih zajednica i druge humanitarne zadatke, uzimajući u obzir Član 1.2 (Kosovo Protection Corps neće imati ulogu u primenu zakona ili očuvanje javnog reda i mirna), a sprovode ceremonijalan dužnosti u okviru njegove agencije za civilno hitne službe u skladu sa smjernicama KZK koordinator i KFOR-a. Oko 2% pripadnika KZK su ženske.

⁹⁵ Vidi tačku 1. i člana 2. ovog Zakona br. 03/I-045 za Ministarstvo za Kosovo Security Force, Službeni glasnik Republike Kosovo / Priština: III godina / br. 26 / 2. juni 2008

njom. Prema definiciji u ovom Zakonu: Kosovske bezbednosne snage, prema ovom zakonu, je u potpunosti izgrađena od dobrovoljnih snagu svim slojevima društva. Kosovske bezbednosne snage će biti pripremljen i dizajniran da zadovolji bezbednosne funkcije koje ne pripadaju policijskih ili drugih organizacija za sprovođenje zakona, koji će biti ovlašćen funkcije kroz praćenje procesa prema normama set, koji će biti odlučeno od strane međunarodne vojne prisutnosti, u koordinaciji sa Međunarodnim civilnim predstavnikom.⁹⁶

2.9 Kosovska policija⁹⁷

U početku Kosovska policija je postupala sa naslovom Kosovske policijske službe (KPS), koja je osnovana pod mandatom OEBS-a (Misija na Kosovu) za razvoj efikasne policijske ustanove za demokratsko Kosovo. Mandata UNMIK-a prema Rezoluciji 1244, uključivala je zadatak stvaranja novih policijskih snaga.

KPS je bio pod komandom UNMIK-a, odnosno pod komandom komesara međunarodne policije (CIVPOL) i KPS. KPS je dostigao veličinu predviđenih 7.000 članova u 2008. Oko 85% KPS oficiri su Albanci, 15% pripadaju drugim etničkim grupama, i srpske nacionalnosti. Oko 15% članova KPS su ženske.⁹⁸

Sa Zakonom br. 03/I-035 policije⁹⁹, koji je usvojen od strane Skupštine Republike Kosovo, osniva se datumom 20/02/2008 Policija Republike Kosovo kao javna služba u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP),¹⁰⁰ te pod kontrolom i nadzorom Generalnog Direktora policije, koji je imenovan od strane Premijera Vlade Republike Kosovo 10/12/2008 datirano.¹⁰¹ Policija Republike Kosovo zadržava odgovornost za održavanje reda i javne bezbednosti na teritoriji Republike Kosovo.¹⁰²

2.10 Inspektorat policije Republike Kosovo

Je izvršna agencija u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova, nezavisna od policije Republike Kosovo, i ima ovlašćenje za obavljanje inspekcije na Policiju Republike Kosovo, izveštaj o efikasnosti u ostvarivanju ciljeva i istragu optužbe ozbiljne povrede discipline za sve zaposlene,

---

⁹⁶ Vidi Član 9, Zakon br. 03/I-046 za Kosovske bezbednosne snage, Službeni glasnik Republike Kosovo / Priština: godina III / br. 27 / 3. juni 2008

⁹⁷ <http://www.eulex-kosovo.eu/alb/index.php?idwww2>

⁹⁸ Dana 6. septembar 1999 Misije OEBS-a na Kosovu, u skladu sa Rezolucijom 1244, otvorio je školu Policija je počela i obuka kandidata za pripadnika Kosovske policijske službe. Pogledajte <http://www.kosovopolice.com/historiku.html>

⁹⁹ Zakon br. 03/I-035 policiji, "Službeni glasnik Republike Kosovo / Priština: godina III / br. 28 / 4. juni 2008.

¹⁰⁰ Web stranice Ministarstva unutrašnjih poslova: <http://www.mpb-ks.org/>

¹⁰¹ Web stranica Kosovske policijske <http://uuu.kosovopolice.com/> Predsednik Vlade Republike Kosova, Hashim Thaci, u podršci člana 94,6 i 128,3 od Ustava Republike Kosovo i člana 37. Zakona o policiji i u skladu sa preporuci ministra unutrašnjih poslova za imenovanje direktora policije Republike kosovo je odluka da se imenuje g Sheremet Ahmet, Generalni direktor policije Republike Kosovo.

¹⁰² Član 128, Ustav Republike Kosovo (15. juni 2008.) Iako je članom 10. Zakona br. 03/I-035 policiji, "Službeni glasnik Republike Kosovo / Priština: godina III / br. 28 / 4. juni 2008, uspostavlja opšte ovlašćenja i dužnosti policije, koje su: a) radi zaštite života, imovine i bezbednosti svih lica, b) štiti prava i osnovnih sloboda svih osoba, c) kako bi sprečili opasnost za građane i da čuvaju javni red i bezbednost, d) za prevenciju i otkrivanje prekršaje; e) istražiti prekršaje; f) obezbijediti nadzor i kontrola za bezbednost u komunikacijama; g) obezbijediti nadzor i kontrola granica; h) pružiti pomoć u prirodnim katastrofama i drugim vanrednim slučajevima i) da obavlja druge poslove utvrđene važećim zakonom;

bez obzira na grade u policiju i sve druge prekršaje protiv visoke izvršne pozicije, i preporučiti Odboru za visoka imenovanja i kakve disciplinske mere, ako je potrebno, treba da se izreče.¹⁰³

2.11 Kosovska popravna služba (KPS)¹⁰⁴

KPS je nova služba, osnovana nakon rata na Kosovu, koji je u početku upravljao UNMIK-a, Divizija Krivične Uprave (Stub I, Odeljenje za pravosuđe i policija). Od osnivanja 1999 godine do 2001, godine, koji je obilježen početak funkcionisanja prave KPS, stvoreni su pet pritvorni centri, a popravni centar i jedan zatvor¹⁰⁵, pa je zaposleno (prema navodima za juni 2008), „1.538 osoba, od kojih su 1.276 muškaraca ili 82,96%, a žene su 262 ili 17,04%“,¹⁰⁶ koji su regrutovani i kojima je ponuđen osnovni trening, dok je stvorena i pravna osnova koja se odnosi na izvršenje krivičnih sankcija i postupanje s licima osuđenih i pritvorenih. Od 2006 KPS razvija svoje aktivnosti u okviru Ministarstva pravosuđa i ove godine, imenovan je Komesar za Kosovku popravnu službu.¹⁰⁷

2.12 Kosovska Carina

Carinska Služba na Kosovu je nova služba. Poput drugih carinskih službi na zapadnom Balkanu, Kosovska carinska služba na prioritet je postavila svoju evropsku perspektivu delujući po evropskim standardima. Carinska služba UNMIK-a osnovana je u avgustu 1999 od stuba EU, kako bi obezbedila primenu pravila u saglasnosti sa carinskim propisima i druge odredbe koje se primjenjuju na robe koje podležu carinskim nadzorom. Dana 12. decembar 2008 Carinska služba UNMIK-a postala je Carina Kosova. Novi Carinski zakon, koji je usvojen dana 11. novembar 2008, od strane Skupštine Kosova, omogućio je tranziciju. Carinska služba ima široki zadatak, u rasponu od zaštite države, privrede i građana. Dakle, misija Carinske služba može se podeliti u dve glavne kategorije: Naplata carine¹⁰⁸ i doprinos bezbednosti. Što se tiče

¹⁰³ Zakon br. 03/I-036 za Inspektorat policije na Kosovu, Službeni glasnik Republike Kosovo / Priština: godina III / br. 26 / 2. juni 2008, na ueb-stranicama na Kosovu Policija inspektorata <http://www.ks-gov.net/ipk/>

¹⁰⁴ Komponenta pravde EULEKS-Jedan od glavnih ciljeva pravde komponenta EULEX ce poboljšati i ojačati sudstvo Kosova je da to u potpunosti multietnička, nepristrasno, bez političkog uplitanja i moći održala pravično suđenje u skladu sa međunarodnim standardima i najboljom praksom Evropske. Pravosuđe komponenta sadrži oko 10% osoblja Opšte EULEX, ili 300 osoba. Od tih, oko 70 rad u zatvorima, a više od 40 sudija i 20 tužilaca.

¹⁰⁵ Popravni Service Kosova, deluje u okviru Ministarstva pravosuđa i institucija pod upravom: Dubrava zatvora, popravni Center u Lipljanu i zatočeničke centre u: Prizren, Priština, Gnjilane, Peci i Mitrovici. <http://www.md-ks.org/?pagewww1>, 62 Vidi Izveštaj o napretku na Kosovo (u skladu sa UNSCR 1244) 2008, Komisija Evropskih zajednica, Brisel, 05.11.2008-prevesti englesku verziju, pp. 20.: - Uopšteno, krivični sistem na Kosovu je funkcionalna, ali ozbiljnim izazovima ostanu u smislu strateškog planiranja i bezbednosnih standarda.

¹⁰⁶ Rexhep Gashi: Kosovo popravni Service (istorija, delokrug, organizacija) i strukturi osoba osuđen na popravnim ustanovama u paraburgosurit, desno, ne. 1-2, Priština, 2008.

¹⁰⁷ Pogledajte Uredba UNMIK-a br. 2006/26, 27. april 2006, dopuniti i UNMIK-ove Uredbe br. 2001/19 o izvršne privremenih institucija samouprave na Kosovu.

¹⁰⁸ Vidi Izveštaj o napretku na Kosovo (u skladu sa RSBOUN 1244) 2008, Komisija Evropskih zajednica, Brisel, 05.11.2008-prevesti englesku verziju, pp. 40: Carinska služba ima dogovoreni planovi novih EU Carina, navodeći jasne kriterijume na osnovu najbolje prakse EU-a za merenje operativnih kapaciteta i osnivanja planovi za reformu običaji u budućnosti i pripremaju u skladu sa međunarodnim standardima i pravilima. Ibid str. 41: Gotovo 75% svih poreskih zbirki se prikupljaju na granici. Uprkos nedostatku redovne carinske provere na dve graničnim prelazima na severu Kosova, uglavnom prikupljaju prihodi iz Carinske službe Kosova za januara do septembar 2008 bio 12% veći od prikupljenih prihoda za isti period u 2007.

doprinosu za bezbednost, Kosovska Carina uključuje: borbu protiv ilegalne aktivnosti, čime se povećava sigurnost prisustvom na graničnim prelazima; borba protiv granicnog kriminala, borba protiv trgovine drogom, etc., I stanovništvo i zaštite životne sredine, sprečavanje krijumčarenja oružja i eksplozivnih materija.¹⁰⁹

Dok Carinski sastav EULEKS-ove misije je pomoć i da se obezbedi da carinska uprava na Kosovu može ostvariti svoje ciljeve u korist društva i njegovih ljudi. U ovom komponentu će poslovati 27 međunarodnih i 19 domaćih. U jednom svetu koji se brzo menja, u kojem globalna trgovina postaje vrlo važna, je bitno da carinska služba napraviti dve stvari: da pomogne trgovini razumno podržavajući jako privredu, i da postigne efikasno sprovođenje zakona za prevenciju i otkrivanje ilegalne trgovine. Boreći se protiv ilegalne trgovine, u saradnji sa drugim agencijama za sprovođenje zakona carinska služba doprinosi borbi protiv terorizma i organizovanog kriminala i pomaže u zaštiti prava intelektualne svojine. Carinske službe Kosova će biti "na sedistu vozaca". Carinska komponenta EULEKS-a će pratiti, savetovati i da vodi uslugu, a kada je to potrebno, će uvezbavati izvršno pravne odgovornosti u mešovitim ekipama međunarodnog osoblja i carinske službe. Isto tako EULEKS će saradivati sa evropskim programima zajednice za carine.¹¹⁰

2.13 Kosovski Centar za javnu bezbednost, obrazovanje i razvoj (KCJBOR)

KCJBOR¹¹¹ je institucija koja pruža tehničku podršku, upravnu i obrazovnu svim agencije javne bezbednosti, kao što su Kosovske policije, Carinske službe Kosova, Odeljenje za Emergenciju i Kosovska popravna služba. Educirati članove javnosti bezbednosti agencija je jedna od ključnih komponenti razvoja i stvaranja stabilnog i modernog sistema bezbednosti na Kosovu. Te agencije su pripremljene na profesionalan način i u skladu sa standardima u inostranstvo prihvaćena, da podnose izazove i pretnje koje su se razvijale i preduzele neku drugu dimenziju. Organizovani kriminal, međunarodni terorizam i drugi oblici negativnih pojava su postavili pred naš kao imperativ da mislimo kako se suprotstaviti u budućnosti.¹¹²

Prema respondentu, što se tiče uslova treninga za gender pitanja "su uključeni u obuku u okviru slobode i ljudskih prava, gde postoje dva ili tri sata, govore o jednakosti polova i rodni prava, ali nema posebnog treninga, dok posle škole nudimo posebnu obuku za rodna prava. Po mom mišljenju treba pregledati i nastavni plan i program i uvesti čitavo poglavlje o jednakosti polova gde bi trebali da se osvestite pre nego što počnete da radite na prava polova uzimajući u obzir zadovoljavajuće učešće žena."¹¹³

Mi polazimo sa aspekta, naglasava Lulzim Fushtica, da ljudska prava i jednakost polova budu uključena na svaki trening. Mi imamo i posebnu obuku za jednakost polova. Za svaki program koji se izvodi u centru je kompatibilan sa međunarodnim konvencijama i kontrolisu se od strane

¹⁰⁹ <http://www.dogana-ks.org/?cidwww1,33>

¹¹⁰ Paul Acda <http://www.euleks-kosovo.eu/alb/index.php?idwww2>

¹¹¹ Stupanja na snagu Administrative Direction UNMIK nr.2008 / 3, 26 mart 2008, Kosovo Centar za javnu bezbednost, obrazovanje i razvoj (CJBOI) služi kao izvršna agencija u Ministarstvu unutrašnjih poslova. Kosovo Centar za javnu bezbednost, obrazovanje i razvoj, transformisana je u januaru 2006 škola iz Kosovske policijske službe osnovana u septembru 1999 Stub III iz UNMIK-a, naime, Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju - Misija na Kosovu, sa pogledom na kreirati moderne policijske snage, koje će se vratiti poverenje u sprovođenju zakona i efikasno provođenje načela obavljanja policijskih poslova u saradnji sa zajednicom.

¹¹² <http://www.mpb-ks.org/?pagewww1,11>

¹¹³ Intervju sa Behar Selimi, januar 2009.

OEBS-a. Programi koji su bili ranije razvijeni od međunarodnih stručnjaka, koji su imali znanja o ovom pitanju. Mislim kada je reč o prirodi posla, sve programe koji su bili pod kontrolom pravnog ureda u okviru centra, imajući u vidu da ako se neki incident dogodi u koji su uključeni pripadnici KPS i Carine, prva stvar koja je učinjena, stavljeni su u školi i videli šta su naučili. Mi smo uradili mnogo, ali još uvek ima mnogo da se uradi. Počeli smo u saradnji sa EULEKS, s Odeljenjima za obuku, ... mi imamo i sektor u okviru centra koji se bavi samo sa jednakosti polova, (jer mi smo izvršno telo centra i izveštavamo direktno ministra), gde se brinemo za Konkurse o zapošljavanju do gradiranja, na promocije posla, ženska prava u skladu sa važećim zakonom.¹¹⁴

2.14 Kosovski institut za javnu upravu (KIJU)

Je Izvršna agencija u okviru Ministarstva javnih službi. Kipa je osnovni trening institucija odgovorna za opšte obuke državnih službenika na Kosovu. Kao primarni institucija obukom, koordinira aktivnosti obuke državnih službenika na Kosovu, u saradnji sa vladinim institucijama i opštinama. KIJU je razvio niz seminara o ravnopravnosti polova i održao trening trenera o jednakosti polova.¹¹⁵

U saradnji sa UNIFEM-om, niz treninga su sprovedeni za različite nivoe državnih službenika u kojima je KIJU uključio trenere obučene od strane ove organizacije, prvenstveno u oblasti zaštite prava žena i uopšte aspekta za jednakost polova. Tokom sprovođenja Nacionalnog akcionog plana za ravnopravnost polova, KIJU je organizovao nekoliko radionica zajednički sa UNIFEM-om. Takođe, sa UNIFEM-om je postojala saradnja u stvaranju Mreže trenera za oblasti jednakosti polova. Takođe, su održavani i avansirani treninzi o jednakosti polova razvioj modula koje je finansirao UNIFEM.¹¹⁶

Obuka na Rezoluciju 1325 i njegovih odnosa sa CEDAW, i njegove važnosti za proces izgradnje mira na Kosovu smatra se kao fundamentalno potrebna da se uključi u programe obuke KIJU.

2.15 Kosovski Institut za pravosuđe (KJP)

KJP¹¹⁷ osnovana je Zakonom br. 02/L-25 za osnivanje Kosovskog Istituta za Pravosuđe¹¹⁸, kao samostalnog stručnog organa koji uživa status pravnog lica, a koji deluje u saradnji sa Sudsko i tužilačko veće Kosova ili ustanova koje nasljeđuju njegove odgovornosti za koordinaciju potreba za stručno usavršavanje sudija i tužilaca na Kosovu, obuku kandidata za sudije i tužioce, kao i druga pitanja koja se odnose na pravosudni sistem na Kosovu.

Uzimajući u obzir zakonske odgovornosti utvrđene u članu 2. Zakona o osnivanju Kosovskog Instituta za Pravosuđe, KIJU je glavna institucija odgovorna za:

---

¹¹⁴ Intervju sa Lulzim Fushtica, Februar 2009.

¹¹⁵ Pogledajte Administrative Direction UNMIK-a br. Sprovođenje Uredbe UNMIK-a 2003/25 br. 2001/19 o izvršne privremenih institucija samouprave na Kosovu (1. oktobar 2003)

¹¹⁶ Pogledajte <http://www.ks-gov.net/ikap/Default.aspx?PIDwwwPartners&LIDwww1>

¹¹⁷ Pogledajte <http://www.kjjjudicial.org/?cidwww1>, 21 Pogledajte polugodišnji izveštaj, Kosovo Pravosudna institut (1. januara - 30. juni 2008), Priština, 22. juli 2008. Pol Učešće u obuci za Kosovo Pravosudna institut u godini 2007, 878 muskaraca i 285 žene. Dok je u 2008, 942 muškaraca i 332 žena.

¹¹⁸ Pogledajte Uredba br. 2006/23 (24 april 2006) za donošenje Zakona o osnivanju Instituta za Kosovo Pravosudna usvojila Skupština Kosova. Zakon o Skupštini br. 02/L-25 o osnivanju Instituta za pravosudnu na Kosovu.

- a) osposobljavanje nosioca i potencijalnih nosioca kancelarija u pravosuđu (sudija i tužilaca);
- b) procenu i organizaciju pripremnog ispita za sudije i tužioce;
- c) posebne kurseve za osposobljavanje i napredovanje sudija i tužilaca;
- d) kurseve za osnovno osposobljavanje za sudije porote; i
- e) kurseve za ostale profesionalce u oblasti pravosuđa date od strane pravosuđa KIJU.

Prema Zakonu br. 02/L-25 za osnivanje Kosovskog instituta za pravosuđe-KIP je glavni centar za pravosudne obuke na Kosovu čija je odgovornost da obezbijedi profesionalnu obuku za sve sudije i tužioce u pravosudni sistem na Kosovu, uloga ovog instituta je jako velika i u promociji Rezolucije 1325, a posebno u obuci sudija i tužilaca sa Rezolucijom 1325 i opštim načelima o ljudskim pravima i protivdiskriminacijom. Na osnovu konsultacija trening programima nisu održane obuke od Instituta, oko zakonodavstva koja imaju veze sa Rezolucijom 1325.

2.16 Jedinica za ljudska prava (JLjP)

Pokušaji Vlade Kosova za uspostavljanje održivog zaštitnog mehanizma, promotivnog i izveštavajućeg o ljudskim pravima, koja će pratiti i izveštavati o sprovođenju zakona i strategije koje odobrava Vlada i Skupština Kosova i međunarodne instrumente koji su sastavni deo važećeg zakona na Kosovu, uspeli su dana 21. juli 2005, kada je Kosovski Premijer izdao Rešenje Nr.055, koje obavezuje Svako ministarstvo da formira jedinicu za ljudska prava. Ova jedinica trebalo bi da se sastoji od 3 do 7 zvaničnika, uglavnom nosioca funkcije koje se bave sa različitim aspektima ljudskih prava.

Dana 11. avgusta 2005, Kosovski Premijer potpisao Administrativnu Direktivu br.8/2005 o opisu radnih dužnosti za Jedinice za ljudska prava u ministarstvima Vlade Kosova. U Kontinuitetu o funkcionalnosti Jedinica za ljudska prava u aprilu 2007 odobrava se Administrativno uputstvo br. 04/2007 Za Jedinice za ljudska prava u Vladi Kosova.

Jedinice za ljudska prava (JLjP) su uspostavljene na funkcijida stvore mehanizme potrebne za zaštitu, promociju i implementaciju ljudskih prava u skladu sa standardima za ljudska prava, kako na centralnom nivou, kao i na lokalnom nivou, koje su svojim mandatom imaju i oblast za promovisanje jednakih mogućnosti i praćenje zakonskih propisa koji regulišu ovu oblast.¹¹⁹

Jedinica za ljudska prava (JLjP) unutar Ministarstava će delovati kao jedan nadzorni mehanizam monitoringa u okviru Ministarstva, što se tiče sprovođenja dokumenata, zakona o ljudskim pravima koji su odobreni od strane Vlade i Skupštine Kosova a koje padaju.¹²⁰

¹¹⁹ Vidi Član 11-predmet od 11,3 Administrativno uputstvo br. 04/2007 Jedinice za ljudska prava u Vladi Kosova. Zvaničnici unutar Jedinice za ljudska prava će pokrivati ta područja ljudskih prava: jednake mogućnosti (vezane za sprovođenje zakona protiv diskriminacije), pol (Zakon o ravnopravnosti polova), dečija prava , prava manjina (zajednice), prava osoba sa invaliditetom, kao i pitanja koja se odnose na borbu protiv trgovine ljudima.

¹²⁰ Pogledajte Administrative Direction Nr.8/2005 opis dužnosti za Jedinice za ljudska prava u ministarstvima Vlade Kosova. Za daljnje JLjP će se prikupljati i razvijati se politika i smjernica u oblasti poštovanje ljudskih prava unutar relevantnog ministarstva; NjDNj će sarađivati sa Ombudsperson institucije, te će pratiti sprovođenje preporuka Ombudsmena, koja obratio Ministarstvo zabrinuta; JLjP će ocjenjuje provođenje ljudskih prava u Ministarstvu; JLjP će učestvovati u izradi nacrta zakona i drugih akata zakonodavstva; NjDNj učiniće promocija ljudskih prava; JLjP briga za sprovođenje zakona kojem su odobrene od strane Skupštine Kosova, koji su u okviru nadležnosti i ovlašćenja nadležnih ministarstva;

2.17 Opštinske Jedinice za ljudska prava (OJLjP)

OJLjP su osnivane prema Administrativnom uputstvu MAPL-Nr.2008/02 i ove imaju odgovornost da preduzmu sve potrebne mere u vezi zaštite i unapređenja ljudskih prava na opštinskom nivou.

Jedinice za ljudska prava se nalaze u opštinama kako bi se obezbijedilo monitoring ljudskih prava na lokalnom nivou. One ispunjavaju jedinice za ljudska prava na ministarskom nivou. Međutim, obuka za relevantno osoblje treba da intenzivira poboljšanje koordinacije. Nadzorni mehanizmi nisu još efektivni.¹²¹

Jedinice za ljudska prava u ministarstvu i opštinama su dobile dalje obuke i informacije i organizovale sjednice za Zakon protiv diskriminacije i drugih zakona vezanih za jednakost polova (uključujući ZRJ) i nediskriminaciju uopšteno. Kapacitet jedinica za ljudska prava u centralnom i na opštinskom nivou je i dalje mali. Svi mehanizmi za postizanje ravnopravnosti polova na Kosovu, posebno Agencija za ravnopravnost polova, nemaju dovoljno kapaciteta, legitimnost i jasan status. Ovi institucionalni problemi imaju negativan uticaj na situaciju žena na Kosovu.¹²²

2.18 Ombudsman - Institucija Ombudsmana

Ombudsman je prvobitno osnovana Uredbom UNMIK-a br. 2000/38 (30. juni 2000) O osnivanju Institucije Ombudsmana na Kosovo, a koja utvrđuje: Ombudsperson podržava i štiti prava i slobode pojedinca i fizičkih lica, te garantuje da su svi ljudi na Kosovu mogu da uživaju ljudska prava i osnovnih sloboda, i da će se efikasno zaštititi po međunarodnim standardima ljudskih prava, a posebno Evropske konvencije o ljudskim pravima i njenim protokolima i Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima.¹²³

Potom i glava 10 Uredbe UNMIK-a br. 2001 / 9 za Ustavni okvir za privremenu samoupravu na Kosovu, navodi: pojedinci i pravna lica imaju pravo, bez straha ili pretnje odmazda, da daju prigovore kod nezavisne kancelarije u vezi sa povredama ljudskih prava i akcije zloupotrebe koje čine vlasti od bilo kojeg javnog tela Kosova.¹²⁴

U februaru 2006, SPGS izdaje UNMIK-ovu Uredbu br.2006 / 6 o Ombudsperson Instituciji kojom je izmenjena UNMIK-ova Uredba br.2000/38. Od izdavanja Uredbe UNMIK-a, bilo je konfuzija u pogledu ovlašćenja institucija oko istraživanja pritužbe protiv UNMIK-ovih zvaničnika. Nakon objavljivanja Uredbe UNMIK-a br. 2006/06, koja predviđa da lokalnog Ombudsmana imenuje Skupština Kosova, čini se da su ovlašćenja Institucija Ombudsmana su bile ograničene samo na razmatranje žalbi protiv PIS. To je potvrđeno u pismu koje je poslato vršiocu dužnosti Ombudspersona od bivšeg zamenika SPGS u avgustu 2006, u kojem se kaže da Institucija Ombudspersona bi trebalo da se fokusira na žalbe protiv PIS struktura i da je Savjetodavni Panel o ljudskim pravima od UNMIK-a, osnovana Uredbom UNMIK-a br. 2006/12, bi imala

---

JLjP će aktivno učestvuje u radu različitih grupa koje deluju u sklopu Ministarske Vlade Kosova. JLjP odluka će o tome obavestiti ministra o pitanjima koja se odnose na ljudska prava.

¹²¹ Izvještaj o napretku na Kosovo (u skladu sa RSBOUN 1244) 2008, Komisija Evropskih zajednica, Brisel, 05.11.2008-prevesti englesku verziju, pp. 17.

¹²² Praćenje bezbednosti na Kosovu iz rodne perspektive: centar za Kosovo Priština Gender Studies, 2007, pp. 8

¹²³ Član 1/1. Uredba UNMIK-a Br 2000/38 (30. juni 2000) na uspostavljanju Institucija Ombudsmana Kosova.

¹²⁴ Poglavlje 10 Uredbe UNMIK-a br. 2001 / 9 o Ustavnom okviru za privremenu samoupravu na Kosovu.

mandat za rješavanje mogućih kršenja ljudskih prava počinjenih od strane UNMIK-a. Ipak, krajem 2007, UNMIK dao znakove trećim licima da je v.d. Ombudsperson ima ovlašćenja međunarodnog Ombudspersona prema UNMIK-oovoj Uredbi br. 2000/38, sve dok novi Ombudsperson ne bude imenovan od Skupštine Kosova.¹²⁵

Stupanjem na snagu Ustava Republike Kosovo, Ombudsman je podignut na ustavnom nivou kao nezavisna institucija, gde Članu 132 daje ulogu i ovlašćenja Narodnog Pravobranilaca i određuje se:

1. Narodni Pravobranilac nadzire i štiti prava i slobode pojedinaca iz radnje ili propusta nezakonitih nepravičnih od strane javnih vlasti.
2. Ombudsman je nezavisan u obavljanju dužnosti i ne prihvata smetnje po vođstvom institucija ili drugih tela, koja cine vlast u Republici Kosovo.
3. Svaki organ, institucija ili drugi autoritet, koji cine legitimnu vlast u Republici Kosovo je dužan da odgovori na zahtev narodnog pravobranioca te da njemu / njoj prezentira sve dokumente i informacije potrebne u skladu sa zakonom.¹²⁶

Kancelarija Ombudsmena je nezavisan, te predlaže i upravlja svojim budžetom, u skladu sa zakonom. Ombudsman ima (1) ili više zamjenika, koji, i broj, način izbora i njihov mandat, su regulisani Zakonom Narodnog Pravobranioca.¹²⁷

Ombudsman ima pravo da daje preporuke i predlaže mere, ako opazi kršenja ljudskih prava i sloboda od strane organa javne uprave i drugih državnih tela.¹²⁸

Pitanja direktno vezana za gender diskriminacije razmatraju se od strane Jedinice za ravnopravnost polova u okviru ove institucije.

Ispitanica iz Kancelarije Ombudsmena opisala svoje dužnosti: ... u okviru Kancelarije Ombudsmena postoje tri jedinice. Prva grupa je za prava deteta, a zatim grupa koja radi protiv diskriminacije, a treća grupa za zagovaranje jednakosti polova. Ideja koja stoji iza stvaranja ove grupe je da neke socijalne kategorije pate više od diskriminacije ... Grupa za decu je formirana u saradnji sa UNICEF-om, dok su druge dve grupe nastale su nakon usvajanja relevantnih zakona od strane vlade. Na ovim zakonima Kancelarija Ombudsmena je opisana kao poseban mehanizam, a time je i Zakon o ravnopravnosti polova zahtevao da pravobranioac pokrije pitanja o jednakosti polova.¹²⁹

Centar za zaštitu žena i dece, podnio prigovor u pogledu slabog sprovođenja politike od strane UNMIK-a, protiv nasilja u porodici. Međutim, istraga žalbe protiv institucija i međunarodnih agencija ne potpadaju pod mandat Ombudsmena. Ispitanici primetili na frustracije žena koje nisu imale priliku da nastavi protiv diskriminatornih praksi zapošljavanja, kao što su seksualno uznemiravanje i nepoštenih odlazak iz međunarodnih agencija.

---

¹²⁵ Izveštaj Vlada Republike Kosovo o sprovođenju Konvencije o pravima, ekonomska, socijalna i kulturna prava, Odbor za prava, ekonomska, socijalna i kulturna prava u Ženevi.

¹²⁶ Poglavlje KSII Nezavisni Institucije Član 132 (Uloga i ovlašćenja pravobranilaca) Ustava Republike Kosovo.

¹²⁷ Član 133 (Kancelarija Ombudsmena) Ustava Republike Kosovo.

¹²⁸ Član 135 [Izveštaj narodnog pravobranioca] Ustav Republike Kosovo.

¹²⁹ Intervju sa Violeta Krasniqi, juli 2007.

2.19 Savetodavni panel o ljudskim pravima

Savetodavni panel o ljudskim pravima osnovan je Uredbom UNMIK-a br. 2006/12,¹³⁰ kao privremeno telo tokom mandata UNMIK-a, za pregled navodna kršenja ljudskih prava od strane UNMIK-a. Savetodavni panel razmatra pritužbe bilo koje osobe ili grupe osoba koje tvrde da su žrtve kršenja ljudskih prava od strane UNMIK-a kao što je dato na jednu ili više međunarodnih instrumenata.¹³¹

Po završetku razmatranja pritužbe, Savetodavni panel šalje svoje zaključke Specijalnom predstavniku Generalnog sekretara. Zaključci Savetodavnog panela, koja mogu da uključuju preporuke jesu savjetodavne prirode.

Savetodavni panel ima ovlašćenja na cijeloj teritoriji Kosova i pritužbe u vezi sa navodnim povredama ljudskih prava koja su nakon datuma 23. april 2005 ili koji su izvedeni iz činjenice predstavljen pre ovog datuma, i da te činjenice nastavljaju povećanje kršenja ljudskih prava.¹³²

Specijalni predstavnik Generalnog Sekretara imenuje članove Savetodavnog Panela nakon predloga od strane predsednik Evropskog suda za ljudska prava.

Savetodavni odbor za ljudska prava osnovan za rešavanje pod jazom nadležnosti Evropskog suda za ljudska prava da bi ispitao pritužbe zbog kršenja ljudskih prava od strane UNMIK-a, održao je nastupnu sednici u novembru 2007. Njena pravila postupka su odobrena u februaru 2008. Panel trenutno razmatra niz slučajeva, neki od kojih su referisani kod SPGS u skladu sa odredbama Uredbe 2006/12. U martu godine 2008 panel je pokrenuo informativnu kampanju za promovisanje svog mandata.¹³³

2.20 Besplatna pravna pomoć

Besplatna pravna pomoć je prva institucija na Balkanu, za pravnu pomoć, finansirana od strane države. Pravna pomoć pruža besplatne pravne savete i informacije za lica finansijski podobni i kvalifikovani u pogledu njihovih prava i pravni lekove. Takođe uključuje besplatno zastupanje u sudovima i upravnim organima, kao i pomoć u razvoju pravne papirologiju i procedure prijave, uključujući i posredovanje, arbitraže i alternativno resavanje sporova. Ova usluga se finansira od Vlade Kosova da se omogući pristup pravosuđu, građanima koji ispunjavaju primerene kriterijume finansiranja.

---

¹³⁰ UNMIK-ove Uredbe br. 2006/12 (23 mart 2006) o osnivanju Savetodavnog Panela o ljudskim pravima

¹³¹ Vidite Odeljak 1/2. UNMIK-ove Uredbe br. 2006/12.

a) Opšta deklaracija o ljudskim pravima od 10. pro 1948,

(b) Evropska konvencija za zaštitu prava i osnovnih sloboda Man aktualizacija 4 stu 1950, zajedno sa njenim protokolima;

(c) Međunarodni pakt o građanskim pravima Politička i datirana 16. decembar 1966, zajedno sa njenim protokolima;

(d) Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, datiran 16. decembar 1966,

(e) Konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije, datirano 21. decembar 1965

(f) Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena od 17. pro 1979, (g), Konvencija protiv mučenja i drugih tretmana ili kazne svirepom, nečovečnom ili ponižavajućem datirana 17. decembar 1984 i

(h) Konvencije o pravima deteta, datirano 20. decembar 1989.

¹³² Vidi člana 2. Uredbe UNMIK-a br. 2006/12.

¹³³ Izveštaj o napretku na Kosovo (u skladu sa UNSCR 1244) 2008, Komisija Evropskih zajednica, Brisel, 05.11.2008-prevesti englesku verziju, pp. 18.

Sa Uredbom UNMIK-a br. 2006/36 za pravnu pomoć se uspostavlja Komisija za pravnu pomoć, kao nezavisno telo koje odgovara Skupštini Kosova. Ovaj odbor će pružiti pravnu pomoć onima kojima bi se odbijao efikasni pristup pravosuđu od nedostatka dovoljnih sredstava.

Pravna pomoć u Republici Kosovo deluje preko tri institucije: Komisija za pravnu pomoć (koja je odgovorna za obezbeđivanje pružanja pravne pomoći biti: brz, fleksibilan i sveobuhvatan, efikasan i stabilan), Kancelarija za koordinaciju pomoći pravni (koja upravlja sistemom za pravnu pomoć i nadzor nad okružnim biroima za pravnu pomoć) i Biroima okruga za pravnu pomoć (koji nude pravnu pomoć građanima Republike Kosova, kojima je odbijen pristup pravosuđu zbog nedostatka materijalnih sredstava.¹³⁴

Koordinatorica Pravnoj pomoći, ističe: Naši glavni klijenti su ljudi sa finansijskim teškoća koji imaju pravni spor, ali koji ne mogu platiti advokata. Mi pomazemo čak i osetljive grupe uključujući i pripadnike manjinskih zajednica, osobe sa invaliditetom, starije osobe i decu žrtve nasilja u porodici i trgovine i mnoge druge kategorije osoba sa posebnim potrebama."¹³⁵

Prema respodentu, od UNHCR-a, Program pravne pomoći besplatno, takođe je značajno ublazila tešku situaciju pripadnika pod brigu koji su u opasnosti da ostaju bez državljanstva dopuštajući im uzimanje ličnih dokumenata, a time i stvaranje prilika za njih da se registruju i uživaju prava i obaveze kao građani Kosova.

***

Sve dok većina predstavnika vlasti na centralnom i lokalnom nivou imaju osnovno znanje o Rezoluciji 1325, proces artikuliranja Rezolucije i instrumenata koji se odnose na ljudska prava, u domaće zakonodavstvo ne može se uvek jasno razumeti.¹³⁶

Mehanizmi za postizanje jednakosti polova su osnovane u svim nivoima vlasti, ali artikulacija u politike i administrativnim pravilima i dalje je spora zbog nedostatka finansijskih sredstava i volje zvaničnika na najvišim nivoima odlučivanja. Neki ispitanici su navodili primere nepravilne saradnje i nekordinisane kod vođstva međunarodne zajednice i pojedinih agencija koje imaju sprječavali delotvorno učešće žena u procesima donošenja odluka i usporili i iniciranje i uključivanje gender pitanja od centralno do opštinskog nivoa. Nadalje, ispitanici istakli brojne primere ograničenih dijaloga i neproduktivne međuvladina i nedostatak političke volje na nacionalnom nivou koje bi uključilo više žena u odlučivanju koje bi uključilo više žena u odlučivanju.

Što se tiče političke volje u sprovođenju Rezolucije 1325, mogu reći, naglasava Igballe Rogova: "da nema političke volje jer mazohiste imamo na vrhu, i ne dozvoljavaju da žene budu blizu pozicija odlučivanja."¹³⁷

---

¹³⁴ Pogledajte Uredba UNMIK-a br. 2006/36 (7. juni 2006), za pravnu pomoć. Član Ibid Vidite 4,2 Odbor sastoji se od komesara i osam (8) zamenika, koji su kvalifikovane stručnjake koji imaju znanja o pravnoj pomoći i pravosudni sistem ili koji donose znanje i veštine iz oblasti dolaze na posao komisije. Treba primetiti da član ove komisije, u skladu sa pravilima spomenute kandidata predloženih od strane saveza Kosova Uomen's Netuork. Vidi Izveštaj o napretku na Kosovo (u skladu sa RSBOUN 1244) 2008, Komisija Evropskih zajednica, Brisel, 05.11.2008-prevesti englesku verziju, pp. 19. U oblasti pristupa pravdi, pravna pomoć sada je operativni sistem, već se sastoji od Odbora za pravnu pomoć, koja je operativna od septembar 2007, koordinaciju kancelarije za pravnu pomoć i pet Distrikta Kancelarija za pravnu pomoć osoblja od 21 osoba, uključujući i 13 pravnika i tri radnika nepolitičko većina zajednica.

¹³⁵ Drita Rexhepi, Focus Kosova, UNMIK, proleće 2008, fk.12

¹³⁶ Iz intervjua sprovedenih u 2007 od MZGK, Kosovo

Prema Nazlie Bala, detaljno sprovođenje Rezolucije 1325 u praksi se ne događa, "u nedostatku pratećih mehanizama, posebno prihvatanjem i odobrenjem Rezolucije 1325 od strane institucija Kosova koje donose odluke."¹³⁸

U godini 2006-7 prioritet je dobila odluka o budućem statusu Kosova. Prema Nazlie Bala, "ne postoji politička volja za sprovođenje, praćenje i izveštavanje za rodna prava. Gender pitanja su drugorazredni prioritetni problemi kod političkih organizama na Kosovu".¹³⁹

Postizanje zastupljenosti od trideset posto žena u parlamentu, zahvaljujući postavljene kvote, većina ispitanika smatra da je postignuće koje nudi "kvalitet kroz kompromis." Ispitanici su primetili opštu marginalizaciju žena unutar partijskih struktura i nedostatak programa za uključivanje gender pitanja kao kod političkih stranaka tako i na političke pregovore u Skupštini.

Dok Shqipe Krasniqi, vršioc dužnosti Glavnog Izvršnog sefa ARJ naglasava: Mislim da kvota za sistem i mentalitet kosovskog društva je obavezna i neophodna da se dobija dostojna zastupljenost u parlamentu, bez obzira da li imamo kvalitet ili kuantitet. Polna pitanja utiču i na promene mišljenja i mentalitetu ljudi a za period od deset godina mislim da je kratko, ali je obaveze koje su postavljene od strane međunarodne zajednice i sastavljeni zakoni daju prostora da nismo daleko od promene mišljenja.¹⁴⁰

Maria-Fihl Vetting, navodi da je imala priliku da se sastane sa članovima vlade, kao i zvaničnicima ARJ-a gde su sami tvrdili da njihov rad nije dovoljan u smislu jednakosti polova, ali je vrlo obećavajuće, kad pogledas u okviru institucija Vlada ima odeljenje za ljudska prava i rodna pitanja, iako se može videti da pitanje ravnopravnosti polova poslednje u listi Vlade Kosova.¹⁴¹

---

¹³⁷ Intervju sa Igballe Rogova, februar 2009.

¹³⁸ Intervju sa Nazlie Bala, februar 2009.

¹³⁹ Intervju sa Nazlie Bala, februar 2009.

¹⁴⁰ Intervju sa Shqipe Krasniqi, februar 2009.

¹⁴¹ Intervju sa Maria Fihl-Vetting, februar 2009

3. Zakoni¹⁴² i politike u cilju jačanja i promocije ženskih prava na Kosovu:

Republika Kosovo je u toku izgradnje nove zakonske infrastrukture s namerom da bude u skladu sa Evropskim i međunarodnim standardima o zaštiti i unapređenju ljudskih prava. Na Kosovu, jednakost polova nije rođeno iz želje, već sadržana u nekoliko različitih pravnih akata. U tom smislu, Republika Kosovo je izdala niz zakona i politika koje imaju za cilj postizanje jednakosti žena i muškaraca u društvu i uklanjanje postojeće rodne nejednakosti, ali "zakon, ne bi trebalo da bude u tom pravcu da pruža jednostavno jednaka prava (u smislu pravnog koncepta), nego da garantuje osnovna prava da ne budu povrijeđena."¹⁴³

3.1 Ustav Republike Kosovo

Dana 9. April 2008, Skupština Kosova je odobrila Ustav Republike Kosovo. Tome je prethodilo radna grupa za pripremu ustava, javna rasprava¹⁴⁴, ovjeru nacrtu ustava od MCP-a i odobrenja od strane Predsednika Republike Kosovo. Ustav stupio na snagu 15. juni 2008.¹⁴⁵

---

¹⁴² Pre stupanja na snagu Ustava Republike Kosovo zakon na snazi na Kosovu, uključujući: Propisi proglašeni od strane Specijalnog predstavnika Generalnog sekretara i pomoćne instrumente izdate u skladu sa zakonskim propisima na snazi u Kosovu 22. marta 1989. U slučaju sukoba, će prevazići prateće propise i instrumenti izdati u skladu sa njima. Ako nadležni sud, organ ili lice koje se mora primeniti odredbu zakona, utvrdi da je problem ili situaciju ne mogu biti pokriveni zakonu je navedeno gore u tekstu, ali pokriveni zakonom na snazi u kosovo nakon 22. mart 1989, koji nije diskriminatorski, sud, tela ili lica, kao izuzetak, ono se odnosi na zakon. Vidite Član 1., Uredba UNMIK-a Nr.1999/24 zakona primenjuje na Kosovu. Stupanja na snagu Ustava Republike Kosovo (15. juni 2008), zakonu koji se primenjuje na dan stupanja na snagu ovog Ustava i dalje se primenjuju na dovoljno da bude u skladu sa ovim Ustavom, a ne ukida, zamenjuju ili amandamentohet u skladu sa ovim Ustavom. Vidi Član 145- Ustav Republike Kosovo.

¹⁴³ Enkelejša Olldash: Kako doći do evropskih građana? Magazin Teuta, Priština, September 2008, pp. 8.

¹⁴⁴ Dana 25. februar 2008 MZGK i Nacionalni demokratski institut (NDI) imaju organizovane rasprave tiču ustava uz žene poslanici u Parlamentu Kosova. Jedno od ključnih pitanja raspravljalo je uključenost u ustavu kvota od 40% zastupljenosti oba pola na vlasti, uključujući i parlament i ministarstva. 1. mart MZK članovi i članovi ustavne komisije, Nekibe Kelmendi, Gjyljeta Mushkolaj i Osman Sloboda Vjosa Dobruna sreo na Hani i 2 Roberta da nastavite raspravu o ustavu. Osim kvota, drugi problem koji je raspravljalo bile su velike dileme oko uvođenja Rezolucije SBUN za 1325 Žene, mir i bezbednost u ustav. Dok se članovi komisije smatraju da je zavist mnogo implementiran od strane kosovskih institucija i ne treba da bude uvedena ove rezolucije u ustavu, aktivisti tvrdila da je ova rezolucija treba uvesti, jer bi se u skladu sa međunarodnim standardima. Da bi se postigla implementaciji ovog rešenja zavisi od vladi Kosova koje ima pravnu odgovornost za sprovođenje ovog rešenja pod ustav. On March 2, MZGK šalje preporuke Komisije za ustav i sadrže:

- 40% kvote za učešće na svim nivoima vlasti kao što je propisano u Zakonu o ravnopravnosti polova;
- Rezolucija SBUN od 1325 pridružiti listu konvencija i međunarodnih instrumenata;
- Odredbe koje se uključene u Ustav, koji pružaju Agencije za ravnopravnost polova je telo odgovorno za obezbjeđivanje sprovođenja i praćenja domaćih i međunarodnih akata o ravnopravnosti polova;
- uključiti odredbe koje osiguravaju poštovanje prava na imovinu, kao i žene na ljude;
- Obezbediti da Ustav propisuje specifične reference na brak koji supružnike su jednaka u svim odnosima i lične imovine;
- uključiti odredbe koje osiguravaju da je poslodavac će ponuditi iste plate za žene i muškarce za rad jednake vrednosti, a pružiće i jednakih uslova zapošljavanja i jednaka prava i
- uključiti odredbe kojima bi se obezbedilo da žene ne gube joj državljanstvo na brak stranca.

Kosovskog Voice of Women "izdanje Mreže Žena Kosova, Volume VI, Number 1. decembar 2007 - februar 2008, www.womensnetwork.org

Ustav garantuje zaštitu ljudskih prava i žena prema međunarodnim i evropskim standardima. U tom smislu, u skladu sa članom 7/2. definisano je: "Republika Kosovo garantuje jednakost polova kao osnovnu vrednost u demokratskom razvoju društva, jednake mogućnosti za učešće žena i muškaraca u političkom, ekonomskom, socijalnom, kulturnom i drugim oblastima društvenog života." Direktna implementacija Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena, zagarantovano je ovim Ustavom i ima prioritet u slučaju sukoba, u odnosu na odredbe zakona i drugih akata javnih ustanova.¹⁴⁶

Iako se specifično ne pominje Rezolucija 1325, Ustav pominje direktnu promociju ženskih prava uz Konvenciju o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW).

1.6 Zakon o rodnoj jednakosti (ZRJ)¹⁴⁷

Dana 7. juni 2004 stupio na snagu Zakon o rodnoj jednakosti na Kosovu (ZRJ), kojim se zaštićuje, liječi i postavlja, jednakost između polova kao osnovne vrednosti demokratskog razvoja kosovskog društva, sa jednakim mogućnostima za učešće žena i muškaraca i za njihov doprinos u razvoju političkom, ekonomskom, socijalnom, kulturnom i u svim sferama društvenog života." Jednakost polova zasniva se na principu istog ponašanja i principu jednakih mogućnosti, dok se ozivljava sa pozitivnim mjerama i svesnim politikama za ravnopravnost polova ... ZRJ postavlja standarde za postizanje jednakosti polova, i deli odgovornost za postizanje jednakosti između Skupštine i vladina ministarstva i lokalne organe vlasti, uključujući i civilno društvo. U ZRJ odredbama člana 2/2, je definisano: Gender jednak tretman bi značilo eliminaciju oblika direktnih i indirektnih rodne diskriminacije.¹⁴⁸ U ZRJ odredbama člana 2/2, je definisano: Gender jednak tretman bi značilo eliminaciju oblika direktnih i indirektnih rodne diskriminacije. Jednake participacije žena i muškaraca, u skladu ZRJ se postize kada učešće jednog pola u institucije, tijela ili nivoa vlasti je 40%.

1.7 Zakon protiv diskriminacije¹⁴⁹ (ZPD)

Në U septembru 2004 je stupio na snagu Zakon protiv diskriminacije (ZPD). "Svrha ovog zakona je sprečavanje i suzbijanje diskriminacije, uspostavljanje stepena efektivne jednakosti i

---

¹⁴⁵ Izvještaj o napretku na Kosovo (u skladu sa RSBOUN 1244) 2008, Komisija Evropskih zajednica, Brisel, 05.11.2008-(engleski prevedene verzije), pp. 8: Ustav se zasniva na sveobuhvatnoj Predlog za status Kosova Sporazum pripremljen od strane Specijalnog predstavnika Generalnog sekretara UN-a Martti Ahtisaari. Ustav jasno potvrđuje da je odredbama od Sveobuhvatni predlog za Kosovo Status sporazuma imaju prednost u odnosu na sve zakonske odredbe na Kosovu. Ona takođe potvrđuje Sveobuhvatni predlog za Kosovo status Ugovora kao referenca taster kako biste potvrdili usklađenost sa zakonima i ustavom i drugim pravnim aktima. Ustava potvrđuje da je PCN je konačni autoritet u zemlji u pogledu tumačenja Kosovu civilnih aspekata u Sveobuhvatni predlog za Kosovo status Ugovora. Ustava ne odnosi se na UN-a i UNMIK-a, osim u kontekstu završetku svoje misije na Kosovu.

¹⁴⁶ Član 22., Ustav Republike Kosovo. Poglavlje 2. Ustava Republike Kosovo (prava i osnovnih sloboda) propisuje:

1. Osnovna prava i slobode čoveka su nerazdvojni, neotuđivim i pacenueshme i osnovni pravni poredak Republike Kosovo.
2. Republike Kosovo štiti i garancije osnovnih sloboda i prava čoveka, predviđena u Ustavu.
3. Svako ima obavezu poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda drugih.
4. Osnovna prava i slobode utvrđene u Ustavu, takođe odnosi na pravna lica, dok su primjenjive.

¹⁴⁷ Zakon br. 2004 / 2 na ravnopravnosti polova, "Službene novine privremenih institucija samouprave na Kosovu / Priština: II godina / nr.14 / 1. juli 2007

¹⁴⁸ LBGJ, Član 3.

¹⁴⁹ Zakon Nr.2004 / 3 protiv diskriminacije, Službene novine privremenih institucija samouprave na Kosovu / PRIŠTINA: GODINA II / Nr.14 / 1. juli 2007.

implementacije po principu jednakog tretmana kosovskih građana pred zakonom".¹⁵⁰ Vlada je dužna dostaviti informacije o Zakonu protiv diskriminacije, dok specifični treninzi su pruženi za sudije i tužioce za praktično i dosljedno korišćenje ZPD-a. ZPD zabranjuje direktnu i indirektnu diskriminaciju i definiše sve oblike diskriminacije, između ostalog, uznemiravanje, žrtvovanje i segregacije, (...) Važna novost je da ... teret dokaza pada na strani okrivljenog, koji mora da potvrdi da nije došlo do kršenja principa jednakog tretmana."¹⁵¹

Zakon protiv diskriminacije primjenjuje se na sve radnje i propuste fizičkih lica i pravnih lica javnog i privatnog sektora, uključujući i javna tela koja ugrožavaju prava osobe/a fizičkih i pravnih.

Administrativno uputstvo br. 04/2006 za sprovođenje Zakona protiv diskriminacije je potpisao Premijer na datum. 25. maj 2006. Svrha ovog Administrativnog uputstva je definicija praktičnih pravila, strukturne i fizičke olaksica za sprovođenje Zakona protiv diskriminacije i promocija jednakog tretmana za sve ljude, bez diskriminacije, direktne ili indirektna na osnovu pola, uzrasta, bračnog stanja, jezika, fizičko ili mentalnog invaliditeta, seksualne orijentacije, nacije, mišljenja ili političkog mišljenja, religije ili verovanja, etničke ili socijalne pripadnosti, rase, imovine, rođenja ili drugih statusa ljudi koji tvrde da su žrtve diskriminacije, kako je predviđeno u članu 2. alineja (a) Zakona protiv diskriminacije.¹⁵²

Vlada Kosova, 11. oktobra 2005, je odobrila plan aktivnosti za sprovođenje Zakona protiv diskriminacije,¹⁵³ koji "postavlja parametre aktivnosti ograničenog vremena, odgovornosti ovlašćenih/institucija koji su uključeni i predloge za izradu detaljnih opisa potreba finansiranja za sprovođenje Plana Konsolidovanog Bužeta za Kosovo i od donatora.

Vlada Republike Kosova na svom 34-om sastanku, na dan 03. septembar 2008, proglasila je septembar kao Mesec protiv diskriminacije na Kosovu.¹⁵⁴ Pod motom "Svi jednaki i bez diskriminacije", tokom septembar 2.008 razvili niz aktivnosti u okviru plana priredili OGG, u saradnji sa jedinicama za ljudska prava u ministarstvima, kao i domaćim i međunarodnim partnerima.

Cilj ovog meseca protiv diskriminacije je: realizacija niz aktivnosti vezanih za promovisanje jednakih mogućnosti i princip jednakog tretmana svih građana Republike Kosova, kako je definisano u zakonu protiv diskriminacije, promocija institucionalnih mehanizama na centralnom nivou, te lokalne, kao i podizanje svesti u široj populaciji s obzirom na obavezu Vlade Republike Kosovo kako bi obezbedila zaštitu i poštovanje sloboda i prava svojih građana u skladu sa međunarodnim standardima o ljudskim pravima. U tom kontekstu, KDV, dana 19. septembar 2.008, koji označava četvorogodisnjicu stupanja na snagu Zakona protiv diskriminacije, održao je konferenciju i medijima prezentovao aktivnosti koje se održavaju u okviru ovog mjeseca.

Kancelarija predsjednika Vlade Republike Kosova u godini 2008, mandatirala je dve istraživačke studije) ocenjivanje: (1) percepcije građana o diskriminaciji u Republici Kosovo, (2)

---

¹⁵⁰ Pogledajte Marcus Brand, razvoj institucija i transport ovlašćenja iz UNMIK-a u lokalnoj samoupravi Institucije, Geneva, nauka Kenda za primenu u međunarodnim pregovorima (Casino), januar 2003.

¹⁵¹ Vidi člana 8. Zakona Nr.2004 / 3 protiv diskriminacije, Službene novine privremenih institucija samouprave na Kosovu / PRIŠTINA: GODINA II / Nr.14 / 1. juli 2007.

¹⁵² Vidite Član 1. Upravni Smer br. 04/2006 za sprovođenje Zakona protiv diskriminacije.

¹⁵³ Odluka Vlade Kosova br. 4 / 170, 11:10. 2005.

¹⁵⁴ Odluka Vlade Republike Kosovo br. 05/34, 03/09/2008.

percepcije državnih službenika o diskriminaciju u Javnoj upravi Republike Kosovo, koje su objavljene kao dve odvojene publikacije.¹⁵⁵ Projekat je podržan i podlogom od strane OEBS-a.

Godine 2008, od Ureda Premijera Vlade / Kancelarija za dobro upravljanje/KDU objavljena je publikacija sklopa antidiskriminacijskih zakona u obliku jedne knjižice. Rezime je pripremljen na pet lokalnih jezika: albanski, srpski, turski, bosanski i romski. Ova publikacija ima za cilj informisati javnost i službenike/državne službenike na važnost praktične primene antidiskriminacijskih zakona.¹⁵⁶

Takođe, Zakon protiv diskriminacije - i Administrativno Uputstvo za njegovo sprovođenje objavljeno i na Brailleovo pismo, koje je posvećeno slijepim osobama.

3.4 Milenijumski razvojni ciljevi (MRC)¹⁵⁷

Skupština Republike Kosovo, uz dodatne napore za postizanje Milenijskih razvojnih ciljeva, plenarne sednice održane 17. okt. 2008¹⁵⁸, usvojena je rezolucija za usvajanje Milenijumski Deklaracije, prema tekstu Rezolucije Generalne skupštine Ujedinjenih nacija A/RES/55/2 odobren od 8. septembar 2000.

Skupština poziva Vladu Republike Kosovo stvoriti globalna partnerstva, te pozdravlja međunarodnu podršku i napore za mobilisanje resursa za postizanje Milenijumskih razvojnih ciljeva na Kosovu te podstiče lokalne i centralne vlasti Republike Kosovo, međunarodne organizacije, civilno društvo i privatni sektor da se uključe u proces postizanja Milenijumskih razvojnih ciljeva do 2015.

Isto tako, Skupština je obecala usvojiti potrebni pravni okvir i stvoriti pravila koja omogućavaju odgovarajuće učešće i ispunjavanje Milenijumskih razvojnih ciljeva kroz relevantni nacionalni razvojni plan, te pruža odgovarajuće mehanizme i institucionalni kapacitet i finansijska sredstva koji olakšavaju postizanje Milenijumskih razvojnih ciljeva. Isto tako, Skupština treba držati godišnje rasprave da bi razmotrili postignuti napredak u vezi sa Milenijskih ciljeva razvoja, na osnovu izveštaja od Vlade, te poziva sve lokalne i centralne vlasti Republike Kosovo,

---

¹⁵⁵ Pogledajte publikacije: percepcija diskriminacija građana u Republici Kosovo (2007-2008) Volume 1, te percepcija državnih službenika na diskriminaciju u javnu upravu Republike Kosovo (2007-2008) Volume 1, Kancelarija premijera, Kancelarija za upravljanje.

¹⁵⁶ Pogledajte sažetak Zakona protiv diskriminacije i Administrativno uputstvo za njegovu implementaciju, Kancelarija premijera, Kancelarija za dobro upravljanje, maj 2008.

¹⁵⁷ Izvor: www.undp.org/MDG. Okvirni od Milenijskih ciljeva razvoja (MDG s) uključuje 8 ciljevi, 18 ciljeva i 48 pokazatelja. Većina ciljevi moraju biti postignuti tokom 25 godina, odnosno od 1990 do 2015. Osam MDG su kako slijedi: Cilj 1: Põrgjysmimi ekstremnog siromaštva i gladi; 2. cilj: Uključiivanje sve dece u osnovno obrazovanje; Cilj 3: promovisanje ravnopravnosti polova i osnaživanje žena; Cilj 4: Smanjenje se dve trećine smrtnosti dece ispod 5 godina; Cilj 5: Odbitak za tri četvrtine i smrtnosti majki; Cilj 6: Smanjenje širenje HIV / AIDS-a, od malarije i drugih bolesti; Cilj 7: Obezbijediti ekološke održivosti; Cilj 8: Uspostavljanje globalno partnerstvo za razvoj sa ciljem pružanja pomoći, razvoj trgovine i oprost duga. U prvih sedam ciljeva naglašavaju odgovornost za zemlje u razvoju kako bi se borila protiv glavnih prepreka razvoju, traže široke reforme politike i poboljšanje upravljanja. Iako je cilj od osam mesta u nadležnosti razvijenim zemljama maj biti isplaćena duga, kako bi im pomogla da se prilagodi potrebama primanje države i zemlje u razvoju kako bi se bolje pristup tehnologiji i tržištu.

¹⁵⁸ Takođe u Skupštini Republike Kosovo je postalo nastupnu monitor Milenijumski razvojni ciljevi kыeaparlamentari gde Krasniki u njegovu slučaju, izrazivši žaljenje za razlog politički status Kosova, nije učestvovalo u izdavanju Deklaracija je skupština Ujedinjenih nacija Milenijumski ciljeve za Samit 2000.

međunarodnih organizacija, civilnog društva i privatnog sektora kako bi se doprinijelo praćenje i vrednovanje napretka ka ostvarivanju Milenijskih razvojnih ciljeva.

Jedan od osam MRC-a je cilj 3: Avanciranje ravnopravnosti polova i osnaživanje žena i u tom pogledu jeste obaveza Republike Kosovo u razvoju za lečenje glavnih prepreka razvoju, tražeći široke reforme kod politike i poboljšanje vlade.

3.5 Kosovski program za rodnu jednakost (KPRJ) (2008-2013)

U 2008 godini, Vlada Kosova (Odluka br.07/17, 24.04.2008) usvojila je Program za ravnopravnost polova (2008-2013)¹⁵⁹

U početku, Kosovskom Programu za ravnopravnost polova je prethodio Nacionalni akcioni plana za postizanje jednakosti polova. Kosovska vlada u 2004 je usvojila Nacionalni akcioni plan za postizanje jednakosti polova. Ovaj plan daje preporuke za rešavanje problema i pitanja koja su specifični za gender kontrast na Kosovu. Kao mehanizam za jednakost polova, Nacionalni akcioni plan za postizanje jednakosti polova je sastavljen u skladu sa potrebama žena i dizajniran je na takav način da odražavaju lokalne napore vezane u kontekstu međunarodnog pokreta za unapređenje stanja žena, a sa ciljem predlaganja konkretnih koraka na putu kojem Kosovo treba preduzeti prema jednakosti i razvoju. Plani Kombëtar i Veprimi për Arritjen e Barazisë Gjinore (PKV) zakonisht vlerësohet si hap konkret drejt një përfshirje efektive të çështjeve gjinore dhe inkorporimit të dispozitave të Rezolutës 1325 në politikë veprimi. U nacionalni plan delovanja na Kosovu, posebno su uključeni predstavnici civilnog društva u svoje radne grupe. NPD je izrađen uz podršku UNIFEM-a, te je na kraju usvojen od strane Vlade Kosova u aprilu 2004. On izričito se zasniva na CEDAW Konvenciju i Deklaracije i Platforme delovanja iz Pekinga. Novi dokument koji je izašao iz NPD-a nazvan Strateški ciljevi i akcije koje adresiraju specifičnim na Kritične oblasti i fokusira na zdravstvo, ljudska prava i nasilja nad ženama i deci, obrazovanje, politiku i kulturu.1On definiše obaveze na svim nivoima vlasti i civilnog društva da se uspostavi mere protiv diskriminacije i osnaživanje krhkih grupa. Ono definiše okvir vladine odgovornosti za koordinaciju i sprovođenje tih mera. Važno je da NPD razmatra opšti kosovski kontekst, analizira promene posle sukoba i posledice koje su uzrokovane ovim promenama. NPD navodi da svoje ciljeve treba postići kroz međusektornu saradnju, nevladinih institucija, domaćih i međunarodnih u periodu između 2003 – 2007.

NPRJ ima za cilj da stvori odgovarajuću sredinu i konkretne promene u životnim uslovima žena i devojaka na Kosovu i za eliminaciju podela koje su usko vezane za siromaštvo, mentaliteta i tradicije multietničke države i diktatorske.¹⁶⁰

NPRJ program predstavlja strateški program za integraciju gender jednakosti u javnim politikama i programima Vlade Republike Kosovo.

Iz tog razloga, sastavljanje NPRJ-a je fokusirano na 6-specifične oblasti; (i) integraciju žena u privredi, (ii) integracija žena na tržištu rada i socijalne zaštite za pogođene kategorije socijalnih problema (iii) žene u procesima donošenja odluka, (iv) zdravstvenu negu i pristup žena i

¹⁵⁹ Pogledajte Kosovo Program za ravnopravnost polova (KPRJ) (2008-2013) <http://www.ks-gov.net/abgj/>

¹⁶⁰ Vidi Izveštaj o napretku na Kosovo (u skladu sa UNSCR 1244) 2008, Komisija Evropskih zajednica, Brisel, 05.11.2008-prevesti englesku verziju, pp. 22: - U oblasti ženskih prava, Vlada je odobrila Program za ravnopravnost polova 2008-2013, koja identifikuje ciljeva, politika i institucija uključenih u sprovođenje Zakona o jednakosti polova. U junu, vlada je podnijela izvještaj za Pol Profil Kosova uz Konvenciju o ukidanju svih oblika diskriminacije žena, koji pokrivaju period od 1999-2007.

muškaraca u zdravstvu, (v) obrazovanje i (vi) reprezentacije, i njihov doprinos u kulturi i medijima.

U tom kontekstu, NPRJ nudi poboljšanu srednjoročnu viziju za postizanje jednakosti polova. Dokument koji smo razvili zasniva se i zadržava strateške pravce iz SNPRJ, budući da odgovara ciljevima evropskih integracija i Milenijskih ciljeva.

Potrebe ovog NPRJ su (a) analiza sadašnje situacije žena i muškaraca na Kosovu davanjem kratkoročnih i srednjoročnih tokova ovih pojava i njihov uticaj u borbi protiv siromaštva, (b) identifikovati mogućnosti, uključujući politike i institucija u Službama za ravnopravnost polova; (c) utvrditi područja za intervenciju i preporučiti politike, programe i mere za rešavanje problema i suočavanje sa izazovima koje predstavljaju borbu protiv siromaštva, te ekonomski i socijalni razvoj zemlje; (d) predviđeti dovoljan budžet koliko je moguće, da bude jedan mehanizam u rukama Vlade Kosova za postizanje ciljeva.

NPRJ treba uzeti u obzir bilo koja institucija ili kancelarija, ... i ovaj program da bude uključen u sve politike" institucija.¹⁶¹

3.6 Strategija i akcioni plan za ljudska prava na Kosovu (2009-2011)

Je odobrena od strane Vlade Kosova na sastanku održanom 03. decembar 2008.¹⁶²

Strategija i Akcioni Plan za Ljudska Prava u Republici Kosovo (2009-2011) je razvijen pod koordinaciju Kancelarije Predsednika Vlade Republike Kosovo / Kancelarije za dobro upravljanje, te kroz tijesnu saradnju sa brojnim ključnim akterima u polju ljudskih prava na Kosovu i međunarodnih institucija u ovoj oblasti. Strategija i akcioni plan za ljudska prava u Republici Kosovo ima nameru da bude neki dokument koji pruža potrebne korake koje treba preduzeti za poboljšanje sprovođenja, unapređenja i zaštite ljudskih prava, i širenju znanja o ljudskim pravima na Kosovu.

Sa ovom strategijom fokus obaveza u Vladi Republike Kosovo u naredne tri godine će biti u nekoliko ključnih oblasti:

1. Izrada politika, strategija i akcionih planova u oblasti ljudskih prava;
2. Izdavanje potrebnih zakona, uključujući pregled i sprovođenje tekuće zakonodavstva;
3. Izgradnja institucionalnih kapaciteta vezanih za ljudska prava, uključujući i stvaranje mehanizama i razvoju različitih aktivnosti obuke;
4. Uspostavljanje mehanizama monitoringa i izvještavanja, sa posebnim naglaskom na mehanizme za međunarodno izveštavanje;
5. Jačanje saradnje između institucija vlasti i građanskog društva, sa posebnim naglaskom sa instituciju Ombudsmana.¹⁶³

Iako nakon rata, ženska prava su reformulisana pod demokratskim konceptima i principima ljudskih prava, puno poštovanje njihova ograničeno, ne samo od strane patrijarhalnog mentaliteta, ali i poteškoće u sprovođenju zakona. Međutim, uprkos toga što postoji dobar

¹⁶¹ Intervju sa Shqipe Krasniqi, februar 2009.

¹⁶² Odluka Vlade Kosova br. 13/46, 03/12/2008 za odobrenje Strategije i Akcionog plana za ljudska prava u Republici Kosovo za period 2009-2011.

¹⁶³ Pogledajte Strategiju i akcioni plan za ljudska prava na Kosovu (2009-2011), Vlada Republike Kosovo, Priština 2008.

pravni okvir, teškoće u provođenju zakona, manjkavosti u sprovođenju i nedovoljna finansijska sredstva, osporavaju postizanje ciljeva za ravnopravnost polova.¹⁶⁴

U pogledu mehanizama za ravnopravnost polova, Kosovo se poređuje na prvo mesto u regionu, ali postoji veliki jaz u primjeni ovih zakona i funkcionalnost mehanizama za ravnopravnost polova. Ovi mehanizmi su nedostatka finansijskih i ljudskih resursa. Nije dovoljno da se usvoje zakoni i uspostavljaju mehanizmi. Sva ova oprema mora da funkcioniše, da bude priznata i podržana ...¹⁶⁵

Atifete Jahjaga, navodi da "... ženska prava na Kosovu, upoznate samo pravnom osnovu, u praksi one nisu tako dobro ozivljene te su još daleko od međunarodnih standarda ..." Dok "Dobijanje pune jednakosti polova ne bi trebalo smatrati samo problem žena, nego celog društva, niti jedne organizacije ili ustanove, nego svih instanca države, jer jedino na taj način ili tada će se moći slomiti barijere i da se postigne realizacija jedne stvarne jednakosti."¹⁶⁶

Maria-Fihl Vetting, smatra da: "Kosovo ima mnogo moderno zakonodavstvo, rodnu kvotu u parlamentu Kosova, ima i neformalne grupe žena u parlamentu, i ako im je potrebna pomoć onda treba zajedno sa mushkarcima da rade i da se postigne rešenje."¹⁶⁷

Prema, Susanne Backstedt, nije receno samo da se izrade zakoni, i oni da budu usvojeni, sprovođenje znači da čak i ljudi na ulici znaju kako da se ponašaju sa drugima, želim razgovarati ne samo sprovođenju nego i za izgradnju društva jer bi se tada primenjivali zakoni. Kada bi ljudi na ulici znali šta je Rezolucija 1325 onda bi se ponašali kako zahteva Rezolucija 1325 ... To je teška tema da se uradi jer je potrebno dosta vremena da se radi na povezanosti između ljudi da se formira kod ponašanja i mislim da je to upravo koje cemo da radimo zajedno.¹⁶⁸

Theodora Krumova, ističe: "Mislim da te zakone treba ponovo pregledati nakon nekog vremena, verovatno bi bilo dobro kada se revidiraju da se ubaci i Rezolucija 1325 zbog popunjavanja praznina jer ovako teoretski su jako dobri, ali da budu na način koji je praktičan. Možda onda implementacija će biti uspješnija, mislim da još uvek postoje zakoni koji su takođe vrlo bitni koji bi omogućili osnaživanje žena u privredi, u donošenju odluka, ženski pristup ostavštinu."¹⁶⁹

4. Civilno Društvo na Kosovu

Jedan dostojan aspekt civilnog društva na Kosovu je rukovodstvo organizacija i udruženja žena koji su radili na terenu i koordinirano na nivou su omrežavale sadržajno na procesima Civilnog društva i vlade, pružanje obrazovanja i podršku o učešću žena. Ovaj deo izveštaja odnosi se isključivo na ženske organizacije, iako oni čine samo jedan sektor sireg civilnog društva na Kosovu.¹⁷⁰

---

¹⁶⁴ KPRJ, Str.15 i 16

¹⁶⁵ Flora Macula: Kako promeniti sliku o ženama, magazin Teuta, Priština, decembar 2008, str.14.

¹⁶⁶ Intervju sa Atifete Jahjaga, februar 2009.

¹⁶⁷ Intervju sa Maria Fihl-Vetting, februar 2009.

¹⁶⁸ Intervju sa Susanne Backstedt, februar 2009.

¹⁶⁹ Intervju sa Theodora Krumova, februar 2009.

¹⁷⁰ Vidi Izveštaj o napretku na Kosovo (u skladu sa RSBOUN 1244) 2008, Komisija Evropskih zajednica, Brisel, 05.11.2008-prevesti englesku verziju, pp. 21: - Međutim, većina organizacije civilnog društva su

Većina predstavnika civilnog društva koje smo intervjuisali¹⁷¹ dokazuje određeni stepen razumevanja međunarodnog pravnog okvira za postizanje rodne jednakosti: Rezolucija 1325, CEDAW i Akciona Platforma Pekinga. Unutar ženskih organizacija, ovaj okvir je od posebne važnosti. Kosovo aktivistkinje bile uključene u izradu Nacionalnog plana delovanja za postizanje rodne jednakosti i Kosovskog Programa za ravnopravnost polova 2008-2013.

Međutim, taj proces podržavan od UNIFEM-a je snažno osnovan na međunarodne pravne alate za unapređenja ljudskih prava žena i postojećim vezama sa međunarodnim zagovaračkim Mrežama, neke od kojih su postojala i pre 1999.

Mreža Žena Kosova (MŽK), formirana godine 2000, bila je prvobitno jedna neformalna Mreža ženskih grupa i organizacija iz različitih regiona Kosova, koja se razvila u Mrežu, koja se zalagala za ženska prava kosova na lokalnom nivou, regionalnom i međunarodnom. MZGK grupise 87 organizacija koje zastupaju interese žena svih etničkih grupa i različitih zajednica na Kosovu. Misija MŽK je da se "podržava, promoviše i štite prava i interesi žena i devojaka širom Kosova, bez obzira na političku orijentaciju, verskih, obrazovni nivo, dobi, seksualne orijentacije ili drugih veština.

MŽK-a udovoljava svojoj nivo kroz razmenu iskustava i informacija, partnerstva i Mreža, zagovaranja i istraživanja.¹⁷² Grupe članice Mreže dolaze iz širokog spektra društvenih sektorima, uključujući obrazovanje, ekonomski razvoj, psiho-socijalne usluge, posebne potrebe, izgradnju kapaciteta, istraživanje i rodne studije, radne grupe zasnovane na polu i nasilja grupe koje pružaju zagovaračke i pravne podrške.

Kako Izvršni direktor MŽK-a Igballe Rogova objašnjava, Rezolucija 1325 od strane aktivista se koristi kao sredstvo od strane kosovskih aktivistkinja da obavezuje međunarodne agencije koje su nerado ulaze dijalog sa grupama žena na Kosovu (1999) ... pre dolaska na Kosovo bila sam izbeglica, bila sam vrlo uzbuđena zbog OUN-ove administracije na Kosovu, jer sam mnogo od njih očekivala, i ja mislila da će oni poštovati prava žena, te će implementirati sve izjave, ali ... kada sam došla kući od prvog dana shvatila sam da oni potpuno ignorisu pokrete žena i vodece žene sa Kosova. Imali smo i žene u politici, vrlo moćne žene i žene u civilnom društvu, žene takođe vrlo jake, što su injorisane, i mislila sam da možemo promeniti?

Tako pokušale smo, organizovale sastanke sa ciljem zastupanja ... pa makar da kažemo "poslušajte nas", a onda kada je potpisana rezolucija OUN-a, imali smo jednog prijatelja, jednu određenu organizaciju, Žensku komisiju za žene i decu izbeglice, Gđa Maha Muna, koja je dostavljena od strane ove organizacije za rad u UNIFEM. Mi smo pokazivale komisiji ono što se desavalo na Kosovu i da su žene injorisane, a Maha reče nam da koristimo Rezoluciju. Tako da u 2000 smo počeli iskorištavati rezoluciju i avociramo, pisale pisma OUN-u, čak i OUN-a u Njujorku, rekavši da ova rezolucija bi trebal da bude sprovedena.¹⁷³

Kosovske ženske organizacije su direktno doprinele na sprovođenje Rezolucije 1325 u raznim službenim sastancima i neformalne, obuku, demonstracije i projekte putem, umrežavanja lokalnom, regionalnom i međunarodnom, kao i lobiranje.

---

male i uveliko zavisi o stranim donacijama. To znači da se u dnevni red civilnog društva je uglavnom diriguar od donatora. Vlada je strateški pristup za interakciju sa organizacijama civilnog društva. Uopšteno, civilno društvo i dalje slabi.

¹⁷¹ Iz intervjua sprovedenih u 2007 od MZGK, Kosovo.

¹⁷² Pogledajte Web stranicu MZGK, <http://www.Womensnetwork.org>

¹⁷³ Intervju sa Igballe Rogova, juli 2007.

Ja mislim, ističe Behar Selimi, da civilno društvo dosta radi u tom smislu da su kosovske institucije još uvek imaju potreba da budu svesni u vezi sa Rezolucijom 1325..., jer ova Rezolucija nije samo deklarativni dokument nego ima mandatoran karakter, mislim da na nivou institucija treba da rade više.¹⁷⁴

Dok Atifete Jahjaga, navodi da "kao građanin Kosova izuzetno sam zadovoljna angazovanjem i rezultatima sa civilnim društvom vezano zagovaračkom ulogom provedeno za ljudska prava i žena, sa posebnim naglaskom na Rezoluciju 1325, ali, naravno, nema mesta za samozadovoljstvo, ali nešto se počinje kretati a to je inicijativa, što je obećavajuće."¹⁷⁵

Aktivnosti udruženja žena uključuju pomoći žrtvama seksualnog nasilja izazvane za vreme rata, nasilja u porodici i trgovine. Trenutno članice organizacije MŽK-a drže redovno odnose i lobuju kod državnih kancelarija na svim nivoima, i pojedinačno i pod pokroviteljstvom MŽK-a. Grupe žena su jedini sektor kosovskog društva koji eksplicitno i dosljedno adresira Rezoluciju 1325 kao operativni princip da se integrišu u svoj rad. Kao direktan rezultat toga, u 2007, MZGK-a počela je niz razgovora sa stacioniranim snagama KFOR-a na Kosovu, s osvrtnom na to kako i zašto je važna Rezolucija 1325 za njihovu misiju. Međutim, lobiranje za jačanje i unapređenje žena na Kosovu i dalje ostaje podcjenjeno zbog nedovoljne saradnje lokalnih institucija i međunarodne zajednice sa grupama žena.¹⁷⁶

Iz intervjua je postalo jasno da je raskoraka u komunikaciji između mnogih administratora međunarodnih i grupe žena, iako je na površini obično postoji očita spremnost da konsultuju i razgovaraju, to je postignuto kroz brojne napore MZGK-a. Međutim, međunarodni administratori su bili spori u pružanju podrške za inicijative koje su preduzele grupe aktivnog civilnog društva, da bi odgodili dalje jednak pristup žena u razvoju i ljudskih prava uopšte.

Dakako, to odražava nedostatak odgovornosti kod međunarodnih administratora direktno prema pogledu javnosti Kosova i na činjenicu da međunarodna pravna načela ljudskih prava, uključujući jednakost polova, treba raditi mnogo više praktične podrške nego pružati retorski podršku trenutno ponuđene od strane međunarodne zajednice.

Tokom rasprava o preprekama s kojim se suočava sprovođenje Rezolucije 1325, Izvršni direktor MZGK-a objašnila: glavna prepreka u sprovođenju Rezolucije 1325 je ... što se Rezolucija poziva na snažno uključivanje žena na pozicijama odlučivanja, posebno u mirnim pregovorima. Ali svi lideri u lokalnom i međunarodnom nivou ne pružaju dovoljno prostora za žene ... jer misle da je samo obaveza muškaraca govoriti o miru, a rezolucija sadrži mnoge članove koji izgleda za OUN je nemoguće sprovesti. Na primer, pod jednim članom pristup borbi protiv trgovine ljudima. Ali ... gde god vojne snage idu, bude povećanje trgovine. Pa ovo ne utiče da se ne sprovodi njihov plan za implementaciju u celini Rezolucija 1325.¹⁷⁷

Naš zadatak je bio, društvo informisemo da postoji Rezolucija 1325 i praćenje ove Rezolucije u Vladu bi trebalo da se bavi Agencija za ravnopravnost polova i žene u Parlamentu.¹⁷⁸

Nakon što je prepoznala efikasan rad organizacija koje su funkcionisale na terenu, Flora Macula sugerise da treba još više rada NVO u ovom smeru, prikupljanje činjenica i argumenata, što će pomoći u oblasti zagovaranja na određenu oblast. Potrebno je povećati kapacitete organizacija

---

¹⁷⁴ Intervju sa Behar Selimi, januar 2009.

¹⁷⁵ Intervju sa Atifete Jahjaga, januar 2009.

¹⁷⁶ Isto

¹⁷⁷ Isto.

¹⁷⁸ Intervju sa Igballe Rogova, februar 2009.

u mestima van regiona Prištine i to u komunikaciji, zagovaranje i organizacione strukture kako bi se povećala kvaliteta organizacija u programatskih i performansi.¹⁷⁹

Uprkos činjenici da ženske NVO aktivne na Kosovu su uspešno podneli broj ključnih pitanja koja se odnose na bezbednost žena tokom poslednjih osam godina, uopšte se ne uzimaju u obzir od institucija vlasti, pa zato njihov uticaj na bezbednosnom sektoru ostaje niska.¹⁸⁰

Žene iz civilnog društva igraju važnu ulogu u podizanju svesti donosioca odluka za rezoluciju 1325. Ovo se čini kroz različite aktivnosti kao što su npr: susreti sa donosioca odluka, organizovanja rasprava u medijima, organizovanja protesta i obuka, projekti, omrezavanja lokalnom, regionalnom i međunarodnom, kroz koji lobiraju promovisanje za implementaciju ovog rešenja.

Žene aktivistkinje koriste Rezolucije 1325 kao sredstvo za zagovaranje ženskih učešća u razgovorima o konačnom statusu Kosova.¹⁸¹

Iako davaju konstatacije, ističe responent Shpend Halili iz UNHCR-a, nivo zastupljenosti, odnosno javna obaveza žene na Kosovu je ograničen, mislimo da postoji i verovanje, međutim i da je načinjen uspešan napredak. Sigurno imajući viših ciljeva čini manje očitavanje uspeha, ali koji u stvari je prisutan. Važno je takođe zastupljenost u institucijama i kvalitativno učešće u odlučivanju, naspram kvantitativnog.¹⁸²

Virgjina Dumnica, navodi da postoje organizacije koje se bave sa gender jednakosti unutar organizacije i da njihovi zaposleni nemaju i muškarce, ako pokret želi da bude jak, i muškarce treba da su uključeni da možemo biti moćnije.¹⁸³

Mislim, ističe Blerta Bejtullahu, da je trebalo da se radi više, treba da civilno društvo bude gonioc, treba da budu oni koji će podignuti glas ... Ne mogu reći da se ne radi, ali da moraju učiniti više.¹⁸⁴

Osim ponekad prevelike administracije kod međunarodnih agencija, obnovljen i ponovo osnovan Lobi Kosovskih Žena; Regionalni lobi za Žene Jugoistočne Evrope (SEE RLG)¹⁸⁵; treba spomenuti naročito obnavljanje veze sa ženama iz Srbije, kao i potrebne pozitivne korake ka jednom izgradnju kohezivnog civilnog društva.

Regionalni Lobi Žena za Jugoistočnu Evropu je osnovan u 2006, a sastoji se od 27 političara i aktivista iz sedam zemalja jugoistočne Evrope, jugoistočne Evrope (Albanija, Bosna i

---

¹⁷⁹ Intervju sa Flora Macula, juli 2007.

¹⁸⁰ Praćenje bezbednosti na Kosovu iz rodne perspektive, Kosovo Centra za Gender Studies, Priština, 2007, pp. 7. www.kgscenter.org

¹⁸¹ Praćenje bezbednosti na Kosovu iz rodne perspektive, Kosovo Centra za Gender Studies, Priština, 2007, pp. 8. www.kgscenter.org

¹⁸² Intervju sa Shpend Halili, februar 2009.

¹⁸³ Intervju sa Virgjina Dumnica, februar 2009.

¹⁸⁴ Intervju sa Blerta Bejtullahu, februar 2009.

¹⁸⁵ Vidite: The Voice of Women Kosova Volume VI, broj 3, august 2008 - novembar 2008. Kosovskog Voice of Women "izdanje Mreže Žena Kosova, Volume VI, Broj 2 april 2008 - juni 2008, www.Womensnetwork.org; Edita Tahiri Kosovo je izabrana za šefa Regionalnog Ženski Lobi za Mir, Pravdu i Bezbednost u Jugoistočnu Evropu

Hercegovina, Hrvatska, Kosovo, Makedonija, Crna Gora i Srbija). Lobi je predan produblјivanje ljudske bezbednosti, promovisanje ženskih prava i učešće u procesima donošenja odluka, kao i razbijanje barijera etno-centrickih politika.

Uprkos postojećim mitovima u oblasti međunarodne politike, navodi Igballe rogova, "razvoj" i "rekonstrukcija" mira, bezbednosti i posebno pomirenju, ne može se kupiti. Donatori ne mogu "kupiti" istinsko pomirenje, ne mogu načiniti korak ka pomirenju. Pomirenje je proces koji zahteva vreme, strpljenje i predanost izgradnji poverenja između svih uključenih strana. Regionalni Lobi Žena je dokaz o ovom procesu. Nismo se odmah formirali ni na zahtev donatora, nego mi smo se razvili organski tokom vremena. U prvom smo morali raspravljati o prošlosti i našim istorijama, kako bi razumeli stavove i pozicioniranja jedna drugoj. Pomirenje će doći kada se građani da se obezbedi adekvatan prostor za razgovor o njihovoj prošlosti, bolu, radosti, nadi i njihovoj budućnosti. Mi ne možemo učiniti za građane da krenu napred ako oni nisu sami spremni, kada oni nisu resavali pitanja iz prošlosti.

Iz tog razloga, možemo reći da pravda pomaže procesu pomirenja. Kada ljudi vide da se kriminalci ganjaju i dovedu pred lice pravde putem transparentnog procesa, onda će oni biti u mogućnosti naći konsenzus i da će moći da žive svoje živote ... Samo nakon toga, što će se pravda primeniti na transparentan način i kroz proces otvoren narod može graditi svoje poverenje i da krene prema zajedničkoj budućnosti. Samo tada bismo mogli da imamo mir i bezbednost na našem regionu.¹⁸⁶

Uvoz ideja i nepoznatih dnevnih redova bez prethodne adekvatne konsultacije, stimulisе i ponekad izaziva koherentne i determinisane odgovore od strane Mreže žena više nego što bi se mogao biti postignut u roku od osam godina pod normalnim uslovima. Regionalni Lobi Žene za Mir, Sigurnost i Tranzicione Pravde u SEE (RLZ) uz podršku UNIFEM-a je dana 27. oktobar 2008, u Prištini, organizovao prvu javnu konferenciju pod nazivom "Jedna sigurnija budućnost za našu regiju: Šta treba učiniti kako do toga doći? Žene lideri govore ". Na konferenciji je rezultirala deklaracija koju su usvojile članice RL-a za mir i bezbednost u jugoistočnoj Evropi, koji će biti dostavljen kod Savjeta bezbednosti OUN-a u novembru 2008.¹⁸⁷

Delegacija RLZ se takođe sastao sa Predsednikom Kosova a neke od članica su prezentovane u dve televizijske debate. Tokom konferencije, predstavnice RLZ identifikovali sledeće prioritete:

- Borba protiv organizovanog kriminala, korupcije i nasilja u regionu;
- Razmatranje znacaja siromaštva u nastavku regionalne nesigurnosti i nestabilnosti; i
- Fokus na tranzicionu pravdu, uloga i značaj foruma istinskih razgovora o pomirenju regiona.

Osim članova od LRG, takođe je govorio na konferenciji i Predsednik Kosova, Fatmir Sejdiu, ministar unutrašnjih poslova Zenun Pajaziti, ministar pravde, Nekibe Kelmendi, ministar energetike i rudarstva, Justina Pula, te predstavnici EULEX-a i MCK-a.¹⁸⁸

BIRN pripremio dokumentarac koji je prikazan na konferenciji za Regionalni Lobi Žena, 27. oktobar 2008. Cilj ovog dokumentarnog filma da se predstavi rad članova iz LRG i dati poruku

¹⁸⁶ Citat od Igballe Rogova, Govor (27. oktobar 2008-Prisistina-Regional Conference on Women's Lobby)

¹⁸⁷ Pogledajte <http://www.rulsee.org/report.pdf>.

¹⁸⁸ Pogledajte Glas Žene kosovskog Volume VI, broj 3, august 2008 - novembar 2008 Vidite <http://www.rulsee.org/report.pdf>.

široj javnosti s obzirom na ulogu žena kao političara i njihovim naporima za postizanje održivog mira.

Kroz ovaj dokumentarac proizasle poruke da žene na Zapadnom Balkanu rade zajedno, bez obzira na naciju, religiju, njihova uvjerenja. Žene razmjenjuju slične probleme i pitanja koja se odnose na ljudska prava žena, bez obzira na trenutne političke situacije i socijalne. Isto tako, iz dokumentarca izašla i potreba da se podize glas Žena u regionu, sa naglaskom na pitanja propisa i pravila o političkim i bezbednosnim pitanjima na međunarodnom nivou, regionalnom i lokalnom kao i kod donosioca odluka.

Dana 11. decembra 2008 emisija "Život na Kosovu" prikazala film dokumentarac "Regionalni Lobi Žena" koji se pojavio pred publikom u sastavu od 450 osoba, kao i hiljadama telegledaoca.

Međutim kapacitet lokalnih ženskih grupa za susrete i raspraviti na proaktivan način predstavlja jednu od istaknutih snaga kosovskog civilnog društva, kao što je navedeno u okruglim stolom organizovano u julu (2007) kako bi raspravljali o "naučene lekcije iz osam godina UNMIK-a", te pripremiti preporuke za buduće misije Evropske unije u periodu nakon donošenja odluke o konačnom statusu Kosova. Sastanku okupio članove iz MZK-a te predstavnici međunarodnih organizacija i vlade. Diskusije Okruglog stola predstavljaju dostignuća u prezentiranju sadašnje ideje ženskih organizacija, koji su bili podeljeni u dva dela:

4.1 Postignuća diskutirana na okruglom stolu (juli 2007):

"Mi nismo tamo, gde smo bili pre osam godina."

Izrada zakonskih propisa za pitanja pola koji pokriva nasilja u porodici, zabranu trgovine, jednakost polova, porodice i borbu protiv diskriminacije ima približni dodatni cilj postizanje jednakosti polova na Kosovu koji bi mogao da donese znatnih poboljšanja u pogledu poštovanja prava žena i dece i rodni odnosa u celini.

Ujedinjenje pokreta i osnaživanje pokreta žena na Kosovo je predstavljen kao rezultat uprave pod međunarodnim agencijama, kao što je naznačeno od jedne žene; mi „smo morali da radimo zajedno tako da smo se ujedinile”.¹⁸⁹

Na okruglom stolu ispitivala različita iskustva rada sa međunarodnim agencijama o gender pitanjima vezanim za ono što je bilo više rasprave raznolika.

Tokom ponavljanja "naučenih lekcija", pojavili se sledeći komentari: ... u nadi da se buduće misije Evropske unije na Kosovu će biti više spremnije od UNMIK-a da koriste postojeće kapacitete, spremnost i oduševljenje lokalnih NVO-a koje su aktivne u oblasti rodni pitanja na Kosovu, dakako i Rezultat bi omogućio saradnju i partnerstvo na zajedničkim projektima. Kao rezultat toga, buduća misiji EU-a na Kosovu će biti dostupljene informacije sa terena, tako da se omogući sprovođenje politika i projekata bolje, razumljivije i efikasnije (sto nije bilo sprovedeno tokom administracije UNMIK-a).

Krajnji primer "propuštenih prilika" može biti „Inicijativa Kosovskih Žena“ (KWI), osnovana je u julu 1999. KWI osnovana posto Kancelarija za stanovništvo, izbeglice i migracije State Departmenta u Sjedinjenim Državama dala jedan grant od 10 miliona dolara za Visoku Komisiju

---

¹⁸⁹ Okruglom stolu, Kosovo Centra za Gender Studies, July 2007.

iz Organizacije Ujedinjenih Nacija za izbeglice, koji je trebao implementirati ovaj projekat. Ideja je bila da se koristi ovaj fond za podršku potrebama žena na Kosovu i da pomogne u obnovi i konsolidaciji postojećih ženskih organizacija na Kosovu, koji su bili teško oštećeni, a u nekim slučajevima i potpuno uništena za vreme rata 1999.

Međutim, napravljena je gruba greška, koji na kraju rezultirao sa potpunim neuspehom ove inicijative. Planiranje dođela sredstava je sprovedeno kroz pristup "od vrha na dole." Nije imao bilo kakve prethodne konsultacije sa lokalnim akterima, koji će omogućiti identifikaciju stvarne potrebe kosovskih žena i ženskih NVO-a. Shodno tome, većina sredstava je bila korištena za finansiranje operativnih troškova za međunarodne partnere UNHCR-a. Drugi ishod je bio da zbog nedostatka znanja i informacija relevantnih lokalnih, ostala sredstva su raspodeljena na osnovu "ad hoc" organizacijama a koje su bile zatvarane nakon svojih aktivnosti i nakon donacije i prestanak toka sredstava.¹⁹⁰

Posle sažetka preporuka i diskusija oko okruglog stola, organizator je primetio, "kako bi se sprečilo ponoviti greške iz prošlosti tokom osam godina, u budućnosti potrebno je da misija Evropska Unije na Kosovu neophodno bi trebalo uzeti u obzir iskustva lokalnih aktera za vreme između 1999-2007 godina".¹⁹¹

4.2 Preporuke iz okruglog stola (juli 2007):

"Mi ne polazimo od nule"

Na tom sastanku su istaknuti zaključci za koje postoji želja da ih uzima u obzir Misija Evropske Unije na Kosovu, što se očekivalo da bude brzo razmještena na Kosovu:

1. Politički i pravni mehanizmi su neophodne za sprovođenje ravnopravnosti polova, ali i ima i potrebi za više kvalifikovane ljude;
2. Međunarodni akteri treba dopustiti šire učešće i spremnosti da sarađuju sa mještanima;
3. Pametno bi bilo kada bi buduća misija koja dolazi ne počinje sa "igrom optužbe" to podrazumeva da ne počinju sa nepotvrđenim negativnim predrasudama u vezi lokalnog stanovništva;
4. Žene iz građanskog društva treba aktivno pomognu u oblikovanju Mandata misije EU-a, kao proaktivni u stvaranju "gender Agenda" prethodno usvojene od obe strane;
5. U planiranje misije EU bi trebala biti prisutna i rodna perspektiva lokalnih aktera, te ovo bi trebalo pojasniti, od samog početka i pregovarati sa njima;
6. Gender perspektiva mora biti izražena i zaštićena od visoki čelnika Misije, a ne da ostane zatečena na nivoima koji su uglavnom pokrivena ženama;
7. Transparentnost se očekuje da postoje u svim administrativnim procesima, a za ovo i za praćenje civilnog društva će se lobirati;
8. Pođela sredstava za obuku novodoslih;

---

¹⁹⁰ Luljeta Vuniqui, Dobrodošli na Kosovo! U drugom delu, Kosovo Centra za Gender Studies, August 2007, p. 7. Za više informacija u vezi ovog citata, vidi Chris Corrin Pol Revizija, Jock M. Baker i Hilde Haug Finalni izveštaj: Procena Eksterna Kosova Women's Initiative (2002).

¹⁹¹ Luljeta Vuniqui, Dobrodošli na Kosovo! U drugom delu, Kosovo Centra za Gender Studies, August 2007, p. 7.

9. Trebalo bi stvoriti međusektorsku radnu grupu, koja će obavestiti osoblje i radionice u vezi sa trenutnim problemima i naučenih lekcija, kako bi osigurao kontinuitet i otvorenu komunikaciju;
10. Moraju stvoriti i održavati otvoreni kanali komunikacije sa grupama žena na redovnoj osnovi i na kontinuiranoj osnovi;
11. Svi međunarodni akteri treba se konsultovati sa lokalnim ženskih grupa u izradi programa za podršku lokalnih žena.

III. OBAVEZE REZOLUCIJA 1325

Drugi deo ovog izveštaja o sprovođenju Rezolucije 1325 rezimiraju glavne rezultate pod odredbe Rezolucije, koja adresiraju ključna područja odgovornosti:

- Uključivanje žena u svim nivoima odlučivanja;
- A gender perspektivu i treniranje policijskih i vojnih lica;
- Zaštita i poštovanje ljudskih prava žena i devojaka;
- Uključivanje gender perspektive u OUN Izveštajima.

1. Obuhvaćenje rodne perspektive na svim nivoima donošenja odluka

Rezolucija Saveta bezbednosti OUN-a 1325 u članu 1 "Podstiče zemlje članice da osiguraju veću zastupljenost žena na svim nivoima odlučivanja u državnim institucijama, kao i regionalne i međunarodne mehanizme za sprečavanje, upravljanje i rešenje i regulisanje konflikta . Član 8. "Podstiče" države članice da treba obezbijediti veću zastupljenost žena u svim nivoima odlučivanja u državnim institucijama, kao i regionalne i međunarodne mehanizme za sprečavanje, upravljanje i rešenje i regulisanje konflikta.

Edita Tahiri, bila je jedina žena prisutna tokom Rambujea¹⁹², pregovora. Ona je bila rekla da ... igrajući našu ulogu u procesu raspada Jugoslavije, pokušavajući da realiziramo naš san za Kosovsku nezavisnost ... u to vreme nisam osjetila nikakvu diskriminaciju, iako sam sedela na sastancima sa muškarcima, pa čak i u Rambujeu ... Nikada nisam osjetila ovu nejednakost i polne diskriminaciju.¹⁹³

Atmosfera posle rata na Kosovu, međutim, karakteriše je povećana marginalizacija žena u svim sferama društvenim pritiscima da se prilagode više tradicionalnim ulogama: Nakon rata bilo je olaksanja od tereta okupiranja, muškarci su bili agresivni i žene su marginalizovane, a takođe i ja.¹⁹⁴

Optimizam žena aktivista sa dolaskom međunarodne zajednice na Kosovu, bio je brzo konfrontiran nedostatkom svesti i interesa visoke uprave međunarodne za podržavanje i uključivanje gender pitanja. Ne samo je podbacilo priznanje roda prema najvišim međunarodnim procesima donošenja odluka, ali i osoblje spremno da radi u procesima uključivanja gender pitanja nisu bile ohrabrene, a time i uključivanje gender pitanjima kao princip u izradi politika nije uspelo.¹⁹⁵

Kosovske aktivistkinje i nevladine organizacije koje se očekivale da će uprava OUN-a da aktivno podržavaju i saraduju sa lokalnim aktivistima. Govoreci o nedostatku zastupljenosti žena u tekuće pregovore kako bi se utvrdio konačni status Kosova, Igballe Rogova ističe: ... postoji ova nedostatak političke volje ... na početku smo pokušali poslati pisma, onda organizovali

---

¹⁹² Rambujea ugovor, sastavljen od strane snaga NATO-a u martu 1999, koji je završio rat, imao je reference na seks ili pola u poglavlju 2, "Policija i sigurnost civilnog stanovništva, u članu 1, General Principles.

¹⁹³ Intervju sa Edita Tahiri, juli 2007.

¹⁹⁴ Intervju sa Edita Tahiri, juli 2007.

¹⁹⁵ Da biste prilagodili ispravno? Polni pristup u UNMIK-ovoj administraciji na Kosovu u 2001, Kvinna till Kvinna.

proteste na ulicama ... bilo je minus 20 stepeni Celzija i održali smo protest u otvorenom okruženju sa nastupima, uz pjesmu i uz veliku zastavu koja je nosila natpis Rezolucija 1325 nam daje pravo da bude deo pregovaračkog tima. Slogan je ostala na zidovima zgrada Skupštine Kosova za 6 ili 7 meseca. A to je bio period kada smo počeli Mirnu Koaliciju Žena sa Ženama u crnom iz Srbije. Odlučili smo započeti ovu koaliciju jer, kao prvo, nema žena u pregovarački tim, da, u redu, oni su imali jednu ženu, ali ona ne predstavlja sve žene u Srbiji, tako da one su imali osećaj da žensku reprezentaciju. Stoga smo organizovale proteste u isto vreme, u istom satu, u Prištini i u Beogradu, a zatim smo nastavile da radimo zajedno.

Mislile smo da ako mi, žene, ne možemo da budemo u pregovarački tim, možemo prikazati (jedan) alternativni glas i možemo dovesti perspektivu žene u pregovorima. Kako? Poslale smo izjave, mi smo napisale izjave pre nego što su se oni sastali u Beču, a na svaku poslatu izjavu smo spomenuli Rezoluciju 1325, na svakom pismu, i sa Koalicijom Žene Mira, poslale smo izjavu o tome šta mi mislimo o Statusu Kosova, tako smo koristili Rezoluciju i na sva pisma poslata koristili smo prostor spomenuti 1325. Mislim da ova Rezolucija nam je pomogla da imamo poseban sastanak sa Specijalnim Izaslanikom koji je bio zadužen za pregovarački proces, Martti Ahtisaari, jer nam je on otvorio vrata svaki put kada smo to zahtevale. Tokom 2006 smo se susreli 4 puta, ali nam je nedostajala službena reprezentacija.¹⁹⁶

Kada je godine 2001, Predsjednik Savjeta bezbjednosti OUN-a posetio Prištinu i sastao sa lokalnim predstavnicima NVO-a, on je pozdravio napore pokreta žena na Kosovu radi promovisanja pomirenja i međugrupnu saradnju. Međutim, za mnoge žene civilnog društva, "ovaj diplomatski gest nije bio sveden na kvalitativno učešće žena na srednjem i visokom nivou procesu izgradnje mira, tad - ili sad."¹⁹⁷

Kao konačni tela koja donose odluke na Kosovu, UNMIK i agencije OUN-a i drugih međunarodnih organizacija na Kosovu, od njih se očekivalo da budu primer za domaće institucije sa implementacijom Rezolucije o ceo proces pregovora o statusu i relevantnim međunarodnim sredstvima za ravnopravnost polova. Iako je SPGS, Soren Jessen Petterson, svedočili ograničenim naporima da pomogne žene Kosova u donošenju KRP-a na najviše nivoe unutar strukture UNMIK-a dajući im ovlašćenja za obavljanje njihovog posla. Nedostatak sveukupne politike na ime Petersona, koji je posedovao moć da utiče na sastav pregovaračkog tima, bio je stetan u pogledu učešća žena u pregovaračkim procesima.¹⁹⁸

Formiranje Grupe Jedinstva sa čelnicima političkih stranaka koji su osvojili mesta u Skupštini, uključujući predsednika parlamenta i premijera, predviđalo je uključivanje jednog predstavnika civilnog društva. Izbor jednog muškarca, (Glavnog urednika dnevnika *Zeri*, Blerim Shala), i zauzeti ovu poziciju, to je bio jasan primer isključivanja žena na političkom nivou i civilnog društva u procesima mirnih pregovora.¹⁹⁹

U principu, većina kancelarija i međunarodnih jedno mnoštvo pozicija sa "rodnom odgovornostima" Čini se da su loše upravljane bez originalnih akcionih planova i jasnih ciljeva, tako što nije rezultiralo uključivanje gender pitanja, nego i dalje tretirano daljom margjinalizacijom pitanja i problema žena u poređenju sa nekim pitanjima i agendama veće političke ambicije " i u atmosferi konkurencije i teritorialitetit između više aktera."²⁰⁰

---

¹⁹⁶ Intervju sa Igballe Rogova, juli 2007.

¹⁹⁷ Monica Llamazares, *Žene na Kosovu: Nestalo linkove u zgradi nije poslijeratni mir.*

¹⁹⁸ Intervju sa Luljeta Vuniqi, juli 2007.

¹⁹⁹ Intervju sa Igballe Rogova, juli 2007.

²⁰⁰ Isto.

Osim toga, Luljeta Vuniqi, Izvršni direktor Kosovskog Centra za Rodna Istraživanja (KCRI), naglasila je da ima malo razumevanja važnosti rada civilnog društva i retka politička volja za izgradnju partnerstva sa ženskim organizacijama kako bi se pomoglo olakšanju ženskom rukovodstvu i njihov ulazak na svojim ulogama odlučivanja. Sticalo se utisak da je međunarodne agencije u Kosovu dolaze s gledistem predrasude i često na privremenoj osnovi. Finansiranje za razne projekte je ograničena od strane donatora, koji često imaju svoj politički program. Tako da, pored zavisnosti civilnog društva od međunarodnih donacija, ne pruža nikakva pomoć od bilo koje lokalne institucije i strukture.²⁰¹

Nizak odziv žena u odlučivanju pojavljuje se i u odnosu 1 sa 10 na korist muškaraca u vodećim položajima u javnoj upravi. Pored toga, statistike pokazuju da procenat zaposlenih žena u centralnim i lokalnim institucijama bio je samo 35,6%. Struktura polova na vodećim pozicijama u opštinama je 25% ... Nizak nivo zastupljenosti žena u strukturama odlučivanja ukazuje na činjenicu da težnje i potrebe žena nisu zastupljeni i da žene imaju malo prilika da promovišu politiku koja adresira probleme žena, uključujući i siromaštvo i jednakost polova ili poboljšati njihov status i njihovu ulogu u privrednom i socijalnom razvoju zemlje.²⁰²

Ishod Ankete Radne Snage u 2007 otkrila da je stopa nezaposlenosti od 43,6% (38,5% muškaraca, a žena 55,2%), stepen aktivnosti 46,5% (65,2% muškaraca, a žena 28,3%) i zapošljavanje 26,2% (muških 40,1 %, 12,7% ženskih). Oko 30.000 mladih ljudi ulaze u tržište rada svake godine. Uz trenutnu stopu rasta, ekonomija ne može da sisa ovu novu radnu snagu u rastu.²⁰³

Kada je stigao UNMIK, zapošljavao je žene nikada se nisu bili bazirani na gender perspektivu, nego po tome da li je ona lepa, ako ima malo znanje engleskog jezika, te ako su to imale uživale su prioritet. Gde su profesionalci? Imali smo mnogo profesionalnih žena. Imamo obrazovane generacije, ali nikada UNMIK se nije oslonio na ovu činjenicu. Oni su dovodili stručnjake različitih područja, ali svi oni nisu imali informacije koje su mogli dobiti na osnovu istraživanja koja su trebala da budu sprovedena u zemlji u kojoj su odlazili.²⁰⁴

Treći razlog je bio uvjerenje da pretežno muška kultura na ključnim pozicijama u strukturama UNMIK-a, administraciji slabi sposobnost da osigura uključivanje žena u odlučivanju. Od početka misije, svih petoro SPGS-a su bili muškarci, isto tako su bili i svi zamenici direktori i zamenici SPGS-a. Šefovi Misije i zamenici šefova Misije i drugih stubova i svi drugi bili muškarci, dok ponekada u položaju Direktora odeljenja bile žene.

---

²⁰¹ Intervju sa Karl Kulesa, novembar 2007.

²⁰² NPRJ, pp. 21

²⁰³ Izveštaj o napretku na Kosovo (u skladu sa UNSCR 1244) 2008, Komisija Evropskih zajednica, Brisel, 05.11.2008-prevesti englesku verziju, pp. 32. Pogledajte Ibid, str. 44. Nezaposlenost na Kosovu, prema zapisima na Kosovu doveo do 43% od ekonomski aktivnog stanovništva. Je ukupno 334.595 ljudi (u odnosu na 327.262 lica u 2006) su registrovana kao nezaposlena zapošljavanja u javnoj službi na Kosovu u 2007; 93% onih koji su registrovani kao tražioci posla registrovana za više od 12 meseci ... Među dugoročnim nezaposlenih, na ugroženim grupama su žene, Romi, ashkalinje, Egipcana i osobe sa invaliditetom. Sadašnji sistem korisnike sa invaliditetom utiče destimulimin osoba sa invaliditetom, koji žele da traži posao! Povoljno za osobe sa invaliditetom je u mogućnosti dostupne za one koji ne učestvuju u radu ili profesionalne obuke. Jedan prostor za zabrinutost je zapošljavanje žena. Žene novo lice veća nezaposlenost nego muškarci te su često niže kvaliteta.

²⁰⁴ Intervju sa Lumnije Deçani, juli 2007.

Agencije OUN-a, kao što su: UNICEF, UNIFEM, UNFPA, UNHCR i UNDP, imale su tendenciju da imaju više žena u ključnim pozicijama, ali su još na početku isključeni iz učešća u raspravama visokog nivoa odlučivanja i UNMIK-a u prvim godinama posle sukoba. Međutim, ova situacija se promenila konzekventno. Te agencije su nastavile u praksi sve više i više skoncentrisan u skladu sa ljudskim pravima žena i odredbama Rezolucije 1325 OUN-a, uprkos činjenici da oni uglavnom nisu se referisali ovoj zadnjoj na operativnim politikama.

Što se tiče sustinske podrške UNIFEM-a na Kosovu, za domaće projekte lokalnih ženskih organizacija, Igballe Rogova ističe: Oni podržavaju lokalne inicijative i to je razlog zašto im se divim, obozavam njihovu kancelariju u Prištini.²⁰⁵

Na lokalnom nivou, ZRJ ima za cilj da stvori jednaku zastupljenost muškaraca i žena na svim nivoima; izvršne, zakonodavne i sudske, javnih ustanova i imenovanjima u centralnim i lokalnim vlastima. Prema ZRJ: jednake učešće žena i muškaraca se postize kada učešće jedan rod učestvuje u institucije, tijela ili nivoa vlasti sa 40%.²⁰⁶

Treći izborimi za Skupštinu Kosova, u novembru 2007²⁰⁷ omogućeno je da se izaberu 36 parlamentarnih žena na Skupštini sastavljen od 120 mesta. Žene drže 22% -28% posto svih mesta u opštinskim skupštinama. Međutim, malo žena imaju visoke odlučivacke pozicije. U tom smislu u sadašnjoj Vladi su dve žene ministri (od svega 17 ministara) i tri pozicije zamenika ministara.

U novembru 2007, MZGK-a je sarađivala sa OEBS-om i UNIFEM-om za educiranje birača o novom izbornom sistemu na Kosovu i za žene kandidate koji se biraju na položaje. MZGK-a članske organizacije su organizovali susrete koji su učestvovali preko hiljadu ljudi iz svih etničkih grupa na Kosovu.

Prilikom izbora, MZK-a je sarađivao sa Ženskim Upravnim Odborom i članicama Evropskog parlamenta kako bi raspravljali o tome kako žene u civilnom društvu mogu pomoći ženama u politici pronaći birača tokom pred-kampanje. Na ovom i drugim vidovima saradnje sa ženama u politici, MZK-a dobio podršku od UNIFEM-a.

Tokom susreta, predstavnici MZK-a obezbedila informacije o korišćenju po novom izbornom sistemu sa otvorenim listama, i distribuirala publikacije sa informacijama o ženama kandidata, ovu publikaciju je pripremio Centar za Rodna Istraživanja. Predstavnice MZK-a pojavile su se na rasprave putem lokalnih medija da bi objasnile izborni sistem.

---

²⁰⁵ Intervju sa Igballe Rogova, juli 2007.

²⁰⁶ Vidite Član 3. ZRJ: jednake participacije žena i muškaraca prema članu 3, tačka 3/1, u slučajevima gde je postignut pol učešće u institucije, tijela ili nivoa vlasti je 40%.

²⁰⁷ <http://www.democracy2007.net/> Kosovskog Instituta za politička istraživanja i razvoj Serije-politička istraživanja: Analiza izbori: trendovi i naučenih lekcija, Priština, February 2008 Pol kvote i liste otvoren: rodni kvota je od prvog izbora u 2000. Kao i prethodnih izbora, svaki od tri imena na listi kandidata koji bi trebalo da ima spolne različitih kandidata sa druge dve. Međutim, budući da većina liste nisu zatvorene, kako je ovaj mehanizam same ne mogu postići rodni kvota od razloga za to je video koliko je potrebno da se obezbedi isti u drugom smeru. Zaključak o brojanju glasova kandidata, kandidati manje zastupljena polova će se sastojati od najmanje 30% od spiska riradhitur na osnovu glasova. npr tri kandidata na vrhu liste su jedan pol, a zatim ostavite treći kandidat korist drugog kandidata seksa ima najveći broj glasova osvojio. proces nastavlja sve dok se svakog kandidata seks su najmanje 30% od mesta osvojili. To se odnosi kako na izborima za Skupštine Kosova i lokalnim izborima.

U oktobru i novembru 2007, uz podršku od "Balkan Trust for Democracy", MZGK-a je započeo praćenje obećanja od strane političara i političkih stranaka koje su davane pred građane putem medija tokom pred-kampanje, takođe je skupio platforme političkih stranaka. U budućnosti, MZK-a će to koristiti kako bi pomogla građanima da izabrani zvaničnici budu pozvani da odgovaraju prema njihovim obećanjima.²⁰⁸

... Ja sam se borila protiv korupcije i nepotizma, jer sam rekla da će ti fenomeni dovesti do poraza Kosova (...) ja sam pokušala promeniti politički sistem, tako da kvalitetni ljudi da dolaze u parlament i vladu ... Nije bio dobar uspeh ...²⁰⁹

Uprkos brojnim političkim obuke za kandidata iz 2002 i vezama uspostavljenim između zajednicama i lidera žena i žene političara i dalje ima velikih kritika na performance iz obe grupe u odnosu jedna prema drugoj za društvena i politička pitanja. Možda ovo odražava mnoge razlike i protivrečnosti i distanciranje između teorije i prakse standarda ljudskih prava ako su primijenjeni u stvari nedosledno. Prema većini ispitanika koriscenje i uvođenje sistema kvota za postizanje jednakosti polova u 2001 nije doneo očekivane rezultate nego opšte zabrinutosti da se žene biraju na bilo kojem nivou vlasti jer imaju tendenciju da budu relativno nepripremljene za zastupanje ženskih vizija i posao za trazenu promenu, kao što ističe Edi Shukriu: Ono šta smo postigli je samo 30% žena u parlamentu, što izgleda kao pozorište, ja bih zelala da imamo žena u parlamentu, ali kvalifikovanih žena koje će podizati svoj glas, a to se nažalost ne dešava.²¹⁰

Na pitanje da li žena u parlamentu rade dobro u implementaciji Rezolucije 1325, Pauline Menthonex, smatra da je "možda bi bilo dobro da se zna da li muškarci rade u pravcu sprovođenja Rezolucije 1325."²¹¹

Dok Virgjina Dumnica, misli da žena parlamentarke "moraju sarađivati sa muškarcima koje ih na neki način treba educirati u vezi gender pitanja .. dok one ne to ne cine ...

Neki ispitanici rekli da izgled „ucutkanih“ ženskih predstavnica nije činjenično, ali zapravo mnogo žena u parlamentu bi trebalo nametati sebe i da insistiraju zauzeti bolje pozicije u vladi. U principu, nejednakost polova u procesima donošenja odluka smatralo se da je nužno da počinje u političkim strankama: Ako političke stranke su više fokusirani, ako bi imali kao prioritet osnivanje položaja žena unutar partije, sigurno bi žene obezbedile i pregovaračku grupu, imali bi više žena ministarki, u Predsjedništvu i svuda drugde.²¹²

Međutim, u glavnim strankama, kao što je PDK i LDK, nema programa za sprovođenje Rezolucija 1325 OUN-a na KS. Bilo je izveštavano da žene ne znaju šta se očekuje od prednista, nisu jednaka sa muškarcima u predsjedništvu i time su isključene iz procesa donošenja odluka.

---

²⁰⁸ Kosovskog Glas Žena "izdanje Mreže Žena Kosova, Volume VI, Number 1. decembar 2007 - februar 2008, www.Womensnetwork.org

²⁰⁹ Intervju sa Edita Tahiri, juli 2007.

²¹⁰ Intervju sa Edi Shukriu, juli 2007.

²¹¹ Intervju sa Pauline Menthonex, februar 2009.

²¹² Intervju sa Teuta Sahatçia, juli 2007.

... puno stvari se ne primjenjuju od vladi ili parlamenta. Muškarci na Prlamentu još uvek odlučuju tokom pauzama za kafu sa svojim kolegama, zato ništa ne rade u parlamentu.²¹³

Svaka politička stranka ima ženske foruma. Međutim da li su samo simbolične ili imaju uticaj u donošenju odluka, mislim, ističe Lulzim Fushtica, da je to pitanja kojom se moraju baviti, jer obično u političke partije odluka se donose od lidera stranke.²¹⁴

Dok predstavnici vlade mogu imati elemenatarne znanje oko Rezolucije 1325, mere i strategije za njegovu implementaciju nisu dovoljno shvaćene.

Mi smo marginalizovane (...) ne da mi nemamo veštine da se suočavamo sa svim problemima Kosovskog društva, nego i za činjenicu da smo jednostavno ignorisane od muškiog sveta.²¹⁵

Prevladavao je osjećaj da će ovo konačno predstavljati poteškoće da žene osećaju u kod prezentacije njihovih ideja; rizikujući dalje na njihovoj zavisnosti, marginalizaciju i injorisanje, čak i ako se broj žena u Skupštini Kosova bude povećavao u znatnoj meri: Mi i dalje nemamo priliku kada smo diskriminirane unutar stranke da podizemo glas za jedno mesto u parlamentu. To ne bi bilo velika (promena) čak i ako povećamo broj žena u parlamentu do 50%.²¹⁶

Respodentka Nazlie Bala, navodi da: Danas politička kultura i mentalitet na Kosovu zahteva kuantitet a nikako kvalitet.²¹⁷

S druge strane, neki ispitanici vide kampanju za promenu izbornog sistema u otvorenim listama kao pozitivan korak u povećanju učešća žena u procesima donošenja odluka. Podržaoci sistema sa otvorenim listama zahtijevaće čvrsto kvalitet i kvantitet, jer to će odvratiti i sprečavati korupcije tokom naimenovanja kandidata:

... Oni su zaposlili lojaliste i pokušali su eliminisati nezavisne glasove-glasove vizionare, jer su mislili da su njihovi potencijalni konkurenati.²¹⁸

Ispitanici podržaoi veruju da pokretačka snaga za lokalne i centralne promene se nalazi na koreniti nivo, i kosovske institucije nisu otvorene za promene. Nevladini sektor se smatra da je odgovoran za promenu strukture vlasti putem direktnih lobiranja. Responenti su naglasili uopšte jednu pozitivnu perspektivu na postizanje jednakosti polova kod građana i veruju da će društvo definitivno prihvatiti žene kao vođe države.

Iako su lokalni strukturni mehanizmi uspostavljeni za postizanje jednakosti polova, ostaje usporeno njihovo sprovođenje, zbog finansijskih ograničenja i izgledaju vrlo zavisnim od visokim nivoima odlučivanja. Edita Tahir je rekla da kulturnu delatnost je je bitna za promenu stavavova javnosti prema polu. Nastavila je ona, bezbednost i osnaživanje žena ne može postići bez žena na najvišim položajima donošenja odluka, koji će poslužiti kao primer za društvo:

---

²¹³ Intervju sa Flora Brovina, juli 2007.

²¹⁴ Intervju sa Lulzim Fushtica, februar 2009.

²¹⁵ Intervju sa Flora Brovina, juli 2007.

²¹⁶ Isto.

²¹⁷ Intervju sa Nazlie Bala, februar 2009.

²¹⁸ Intervju sa Edita Tahiri, juli 2007.

... mi je treba da identifikujemo naj elitnije žene i koristiti ih kao primer za druge, jer ako želimo podstaći i osnazimo ženeda ulaze u politički život ili drugim aspektima života, da vode, podstičaju žensko rukovodstvo, moramo identifikovati takve modele.²¹⁹

Međutim, da bi bile uspesno izabrane unutar stranke i da se uspostavi na centralne izbore, žene imaju potrebu za resursima i logističku podršku.²²⁰ Žene u politici u ovoj zemlji nemaju novaca da se takmiče za mesta u parlamentu.²²¹

Receno je da raspodela budžeta doznačena od strane prioriteta međunarodne zajednice treba da sadrži finansijsku pomoć za žene uključene u politiku. Trenutno budžeta doznačena za polno specifične zabrinutosti imaju nameru da se distribuiraju u apolitične sektore, zbog ograničenja na finansiranje političkih aktivnosti.

Na opštinskom nivou, učešće ravnopravnosti polova u državnoj službi nije postignuta. Žene imaju tendenciju da se prvo zaposle u izvršnoj vlasti nego da budu izabrani u opštinske zakonodavne grane: Generalni zaključak je da, iako kvota od 40% je realizovana, zastupljenost žena na visokim rukovodećim pozicijama nije popravljeno.²²²

Prema Behar Selimi, ... "kvota je ona koje je donela zastupljenost žena u procesima donošenja odluka, možda je uticala na kvalitativne zastupljenosti žena, ali to može biti kao posledica obrazovanja, siromaštva ili infrastrukture. Mislim da je kvota, dok se izgradi mentalitet, a koji bez kvote neće da zahtevati zastupanje žene, kvota će nam puno pomoći ...²²³

Mislim, ističe Pauline Menthonex, kvota naglašava da je prvi korak pravo prema jednakosti polova u svim državama koja su u tranziciji, ... kvota treba da bude primenjena u novoj snazi na Kosovu ...²²⁴

Ja sam mnogu mrzila kvote, ističe Maria Fihl-Vetting, ali prema svim anketama i istraživanjima polova kvota je jedan od osnovnih elemenata za postizanje ženskog učešća u donošenju odluka što verujem da i na Kosovu je neophodna primena pol kvote.²²⁵

Ariana Qosaj-Mustafa, članica Odbora MZGK-a, smatra da: ... Ja se ne bih slozila s tim jer ni muškarci koji su izabrani kao poslanici dali neki istaknutiji izveštaj u poređenju sa ženama poslanicama. Ali je činjenica da su ušli u Skupštini prema polu kvota to bi trebale barem iskoristiti oko zagovaranja za zabrinutost žena na Kosovu i možda manje lojalni za političke stranke od koje su nominovani. Dobro je poznato da se na razne ekonomske i socijalne krize žene će biti one koje snositi teret porodice pružanjem brige, zdravstva i slično tako da kada ne dobije podršku države u tom pogledu. Nažalost, žene birane po kvote sistemu idalje podržavaju prioritetna pitanja, bez obzira na sve svakodnevne bitne stvari sa kojima žene se suočavaju.²²⁶

---

²¹⁹ Intervju sa Edita Tahiri, juli 2007.

²²⁰ Intervju sa Flora Brovina, avgust 2007.

²²¹ Intervju sa Edita Tahiri, juli 2007.

²²² Uloga i funkcije opštinskih zvaničnika za ravnopravnost polova na Kosovu, OSCE-a, Odeljenje za ljudska prava i vladavine prava http://www.osce.org/documents/mik/2006/11/22088_en.pdf.

²²³ Intervju sa Behar Selimi, januar 2009.

²²⁴ Intervju sa Pauline Menthonex, februar 2009.

²²⁵ Intervju sa Maria Fihl-Vetting, februar 2009.

²²⁶ Intervju sa Ariana Qosaj-Mustafa, februar 2009

Blerta Bejtullahu misli da bi trebalo podržati ove kvote, zato ... da ženama ostavljaju jedno mesto gde se donose odluke ...²²⁷

No kako navodi Igballe Rogova što se tiče kvota, "ovde se ne radi o Rezolucij, ovo je deo zakona o izborima, ali mislim da je potrebna ova kvota i još uvek je potrebna. Mislim da ako ne bi bilo kvota žene ne bi bile u parlamentu. Na početku kvota je osetila kvalitet, ali sad vidim veliku predanost žena u zadnje vreme i mislim da su žene glasnije nego muškarci, kao aktivistkinja ja se radujem kad vidim da se čuje glas žena u parlamentu."²²⁸

Iako većina od OKRJ-a su prisustvovali osnovnoj obuci, izražena je zabrinutost. Redovni sastanci sa ARJ su smanjeni u zadnje vreme, i ne održavaju svakog meseca kako to zahteva zakon. Nedostatak aktivnosti OKRJ-a je evidentna kod izrade Akcionog plana OKRJ-a, na taj način nema definisanja prioriteta i planirane aktivnosti što rezultira sa nedostatkom odgovornosti JLjP i OKRJ-a u centralnom i na opštinskom nivou.

Postoji opšti nedostatak razumevanja prema ulozi OKRJ-a ili JLjP i od strane viših menadžera i u većini opština namerno izostavljena iz procesa regrutacije i zaduzuju sa niz drugih zadataka. Osim toga, OKRJ i JLjP, a ponekad su žrtve okolnosti u opštinama gde su njihova finansijska sredstva kritična za aktivnosti, ali ne uvek lako dostupni od opštinskih budžeta. Nedostatak žene kandidate za radna mesta na opštinskom nivou je takođe razlog za nepoboljšanje do jednakog učešća u nivoima donošenju odluka.²²⁹

Nedostatak sprovođenja Rezolucija 1325 od strane UNMIK-a i činjenica da niti jedna žena nije administratorka Kosova i nijedna žena nikada nije vodila vojne snage smatraju se kao ozbiljne prepreke u formiranju KDV-a. Uglavnom muškarci su učestvovali u susretima sa Ahtisari, i osećaj nepodobnosti je pojačavajući ako je bilo prisustvo žena: Imala sam utisak da su muškarci mislili, "ti treba da ides kući," kontrolisi zakon za porodicu jer tamo ti je mesto."²³⁰

Behar Selim misli da muška kultura kao otporna kao na međunarodne institucije, tako i one lokalne je glavna prepreka u sprovođenju Rezolucije. U principu, međunarodni administratori su bili spori za dalje jednak pristup žena u razvoju i ljudskih prava, odražavajući nedostatak direktne odgovornosti pred mišljenju javnosti na Kosovu. Međunarodne policijske snage nisu pokazali dobar primer u sprovođenju Rezolucije 1325, nego u stvari je bilo tendenciju da isključuje žene iz najviših nivoa zapošljavanja ...²³¹

Povećano učešće žena u vlasti i njihovo aktivno učešće u najvišim nivoima vlasti i odlučivanja smatra se da je direktno povezano sa značajnim i fer zastupljenost žena u medijima: Mediji su važne sredstva za prezentacije aktivnosti: imamo mali broj žena koje vode u medijima. Mi pogledamo na TV ceo dan muškarci, koji traže od svojih koleginica žena da pisu nešto za njih

---

²²⁷ Intervju sa Blerta Bejtullahu, februar 2009.

²²⁸ Intervju sa Igballe Rogova, februar 2009. Isto. U početku kada je žena počela je da bude deo parlamenta, smatramo njihovih neprijatelja. Kada bisedonim za jednakost polova, kažu da to nije prioritet, mi radimo sa radnom oprostiti UNIF, proces nakon dve i po godine, isto kažu da žene koje nemaju prioritet jednakost polova, bile su borbe za jednakosti polova

²²⁹ Uloga i funkcionisanje Opštinskih funkcionara za ravnopravnost polova na Kosovu, OEBS-a, Odeljenja za ljudska prava i vladavine prava. http://www.osce.org/documents/mik/2006/11/22088_en.pdf

²³⁰ Intervju sa Cyme Mahmutaj, juli 2007.

²³¹ Intervju sa Hysni Shala, juli 2007. Kroz uskoj saradnji sa UNIF, KPS-a organizovao je radni sastanci i seminari na podizanje svesti o važnosti učešća žena u odlučivanju nivoima.

kada imaju govore na televiziji, oni predstavljaju stavove žene kao svoje ideje. Isto tako, mediji predstavljaju žene vrlo površno, ali ne na primer za negociatorsku grupu ili šta one misle za ekonomski razvoj (ili) šta ona misli o kulturi. Ona ima uvek svoje mišljenje za sve. Čak i ako žena nije član nijedne stranke, ona može da bude građanka, ali ona može imati sopstvenog mišljenja. Takođe, jedan aspekt Rezolucija 1325 ... je pitanje siromaštva, koje je vezano sa obrazovanjem, ekonomskom situacijom i jednakosti polova.²³²

Aferdita Kelmendi i Xheraldina Vula komentirale su o potrebi za gender fokus u televizijskim programima za obrazovanje i uticaj na stavove rodnih stereotipa u društvu i daju uvid u pozitivne rodne prezentacije jednako sa muškarcima i ženama u medijima. Na Kosovu, žene čine najveći deo televizijske publike.²³³ Inicijativa za izradu film dokumentarac koji zagovara i objašnjava Rezoluciju 1325 kod RTV21 imao obrazovni cilj: ... imali smo ideju i mi smo je sproveli u potpunosti na obrazovnom načinu, ne samo da obrazuju žene, nego i žena u svim delovima društva, i da se raspravlja na način kako je potrebno educirati zajednicu, i šta možemo postići sa Rezolucijom 1325.

Aferdita Kelmendi, izvršni direktor RTV21, ima mišljenje da je dijametralno različitih polnih pristupa kod televizija koji je vode muškarci. Osim toga, Vjosa Dobruna, vodeći Odbor RTK, rekla je da žene u opšte nisu zadovoljni svojim prisustvom u medijima, posebno u programima RTK, to znači da su mediji više zainteresovani za predstavljanje političkih pitanja nego ona socijalna i polna.

Naglaseno je da uprkos činjenici da jedna trećina Kosovske Skupštine je žensko, ali retko su pozivane da se pojave u novinama ili na TV da komentiraju o problemima dnevno političke prirode. Međutim, kada gledamo u štampi, na perceptiranje žena je uopšte više pozitivniji i većina članaka se veruje da priznaje postignuća žena iz politike, sporta, ekonomiji i drugim oblastima života.

Konačno, na Kosovu, naslijeđene političke turbulencije devedesetih godina nakon rata i dalje umanjuje učešće žena u javnom životu, naročito u politici i ekonomiji. Mnoge porodice na Kosovu žive u vrlo lošim uslovima. Nezaposlenost je smanjena od 2002, ali još uvek u 2005 objavljeno je: da 33% muškaraca i 60% ženske radne snage su nezaposleni.²³⁴

2. Gender perspektiva u obuci policijskog i vojnog osoblja: Red i Zakon

Rezolucija SB OUN-a 1325, član sedam "*podstiče*" zemlje članice da povećaju podršku dobrovoljne finansijske, tehničke i logističke za rodne treninge, uključujući i one preduzete od relevantnih fondova i programa, među ostalima, od strane Fonda Ujedinjenih Nacija za žene i Fond Ujedinjenih nacija za decu i Kancelarije Visokog Komesarijata za izbeglice Ujedinjenih nacija i drugih relevantnih organa.

Nejednakost polne obuke trupama KFOR-a je razočaravajući. Pol trening je verovatno ima više sanse da se uključi u edukaciju snage većine zapadnih i severnih Evropskih zemalja nego u udaljeniji državama. KFOR trupe švedski, italijanski i nemački posebno su radili sa organizacijama žena u lokalnim problemima trgovine ljudima i prisiljene prostitucije jer je otkriveno da nije pružena takva obuka za vojsku KFOR-a. Međutim, nevladine organizacije nemaju ovlašćenja za obavljanje takve obuke, bez institucionalne podrške međunarodnog

²³² Intervju sa Flora Brovina, avgust 2007

²³³ Intervju sa Aferdita Kelmendi i Xheraldina Vula, juli 2007.

²³⁴ Statistical Office of Kosovo, 2007. Tržištu rada za žene i muškarce Kosova, p. 29.

civilnog prisustva i komande KFOR-a. U aprilu 2007, ocenjeno je da su bili prisutni 16.000 vojnika iz 34 zemlje u okviru KFOR-a, ali nema dostupne statistike kako su podeljeni po polu.²³⁵

KZT imale su 5052 pripadnika, a približno oko 2% su žene. Ispitanici su izjavili da je značajan problem za žene koje zahtevaju unapređenje zbog sprečavanja regrutovanja i smetnja pokreta i da postoji jedna "muška" kultura kod zapošljavanja. Međutim, KZT trupe su dobili rodnu obuku u serijama od četiri dvodnevni modula, potom su pohađali neprekidne slučajne kurseve posle završetka casova. Planovi uključuju razvoj jednog kursa "treninga trenera", kako bi se obezbijedila unutrašnja vestina. Posebno je važno da se članovi KBS uključuju na jedan trening kurs o jednakosti polova i "obuka trenera" za ovaj problem.

Na Kosovsku Popravnu Službu (KPS) su se preduzeli koraci za implementaciju Rezolucije 1325 na obuku za osoblje sa namerom da će to postati trajna funkcija osnovne obuke za popravni oficire, sa više planova za napredni trening za menadžere.

Isto tako, bila je sastavila anketu sa svim osobljem u cilju identifikovanja zabrinutosti, uslovima službe, kroz koje se dizajniraju politike i projektovanju aktivnosti u cilju stvaranja rodne interne obuke; proširuju mogućnosti za aplikaciju žene na visokim položajima osoblja KPS; usavršavanje gender obuke za menadžere i stvoriti opise dužnosti za službenike koji rade i jednake mogućnosti. Iako se sprovođenje uključivanja gender pitanja je obavezno unutar službe, on još nije dodijeljen nijednom službeniku. Zamjenik direktora KPS-a je kontaktno mesto za gender pitanja. Oko 18% od KPS su žene, od kojih je većina u civilnom upravnim pozicijama. Na nivou odlučivanja radi samo muškog osoblje.

Kosovska policijska služba (KPS) je delotvorno integrisala Rezoluciju 1325 u svojim ulogama i obavezama kao na nivou svojih upravnih tako i operativnih. KPS-Koordinator za rodna pitanja, naglasio je da je procenat ženske uniformisano oficira je trenutno oko 15%, pri čemu 10% njih su na pozicijama odlučivanja, što znači, od čina Narednika do Generala. Među ženama više grade u KPS jedna je general, jedna pukovnik, jedna odgovorni komandant za 2-3 opštine i jedna žena je rukovodioc operacija. Osim toga, pedeset posto odbornika za gender pitanja u policijskim stanicama širom Kosova su žene.

Sporo, ali pozitivne promene se vide na uključivanje gender pitanja, bez obzira na insistiranu stereotipizaciju rodni pitanja i nepoverenja na polnu ravnotežu.

3. Zaštita i poštovanje ljudskih prava žena i devojaka

Rezolucija 1325, član deset (10) ", poziva sve strane uključene u oružanom sukobu preduzeti posebne mere kako bi zaštitile žene i devojke od nasilja na rodnoj osnovi, posebno od silovanja i druge oblike seksualnog zlostavljanja, i sve ostale vrste nasilja u situacijama jednog oružanog sukoba ".

Stabilnost i održavanje mira u posleratnim društvima je direktno povezan i određuje se prema postizanju ljudske bezbednosti. U poslijeratnom Kosovu, nasilja i uznemiravanja protiv žene su povećana, a to je obično shvaćena kao odraz i efekat zbog teške ekonomske situacije i ozbiljne traume posle rata.

---

²³⁵ Vidite NATO Informacije o vojsci na Kosovu www.nato.int/kfor/docu/pr/2007/04/pr070404.htm

Kucne odgovornosti, nepružanje zaštite za decu, teške uslove rada, aktivnosti bez vrednosti potcenjena kod zapošljavanja, favorizovana zapošljavanja za muškarce su prepreke u ostvarivanju ekonomske aspiracije žena. Socio-ekonomske situacije na Kosovu još više se pogoršalo zbog sporeg ekonomskog rasta, drastično ekonomske reforme i privatizacije društvenih preduzeca.²³⁶

Priblizno oko 37% kosovskog stanovništva živi na manje od 1,42 € po danu. Jedan broj sve veći broj ljudi koji su kategorizovani kao osobe koje žive u ekstremnom siromaštvu, više od 15% stanovništva živi na manje od 0,93 € po danu.²³⁷ Prema statistikama u 2007, stopa nezaposlenosti žena je dostigla 70% u proseku oko 50% zapošljavanja.²³⁸ Stopa nezaposlenosti za lica u dobi od 15 do 24 godine je 70,5%, dva puta veći nego da kod odraslih.²³⁹

Mogućnosti zapošljavanja za žene su uglavnom iz oblasti poljoprivrede i malog biznisa. Prema prikazima procesa privatizacije na Kosovu, među 2100 ponuđaca jesu nekvalifikovanito, 70 su žene, gde je 49 od njih su individualne i 21 različitih firmi za zastupanje, tako da je zastupljenost ženske u samo 3%. Važnost ekonomske bezbednosti za žene na Kosovu nije prepoznat u toku pregovora o konačnom statusu Kosova i u dnevnim političkim procesima, iako i stabilnost zavisi o bezbednosti žene. Podaci o siromaštvu u Kosovo, pokazuje feminizam siromaštva i povećanje težine žena u grupu siromašnih. Procena siromaštva na Kosovu se zasniva na porodičnom budžetu istraživanju (Household Budget Survey 2005) pokazuje da domaćinstva u kojima su žene na čelu je više siromašnije nego porodice gde su na čelu sa muškarcem.²⁴⁰

Prema Susanne Backstedt, jedan od velikih problema za žene je posao (da bi bile finansijski nezavisne). Jer, na dan kada si ti finansijski nezavisna odlučiš pravila u svom životu. Sprovedenju Rezolucije 1325 mislim da će se postići kroz zaposlenost žena, jer je ono jedno od glavnih tema biti ekonomski nezavisna. Čak i ako je žrtva nasilja u porodici nezavisna majka može da se potpuno brine za svoje dete.²⁴¹

Iz ruralnih mesta, ističe Visare Mujku-Nimani, imamo umanjenje ekonomske nezavisnosti žena koje imaju svoj novac, na prvom mestu je to da one imaju svojeg novaca da dođe u Prištinu obaviti proveru zdravlja ona bi trebalo da traži novac od muža, da traži dozvolu od muža ili da ima nekog pratioca da obavi jednostavnu medicinsku posetu. Mislim da je to nedostatak ekonomski, obrazovanje i razumevanja unutar porodice hijerarhije.²⁴²

---

²³⁶ Žene u poslu; ekonomsku situaciju i mogućnosti za žene na Kosovu, UNIF, DFID. Septembar 2000

²³⁷ IFRC, Crna Gora, Srbija i Kosovo: Kosovski program i budžet 2007,

<http://www.ifrc.org/docs/appeals/annual06/MAACS00105.pdf>

²³⁸ Kancelarija ZPSSP novinare i komunikacija, proglas transkript press,

[http://www.euinkosovo.org/upload_briefing/Economic percent20Press percent20Briefing percent2022 percent20March percent202007.pdf](http://www.euinkosovo.org/upload_briefing/Economic%20percent20Press%20percent20Briefing%20percent20March%20percent202007.pdf) mart, 2007.

²³⁹ web sajt UNDP, ekonomskog razvoja i zapošljavanja, [http://www.kosovo.undp.org/?cidwww2, 89222](http://www.kosovo.undp.org/?cidwww2,89222), 2007.

²⁴⁰ Svetska banka; oktobar 007, "Kosovo poverty assesement" - The incidence siromaštva procijenjena je tako da bude veća od 4% za izmetom ccelu domaćinstva u poređenju sa muškim glavama domaćinstvima.

²⁴¹ Intervju sa Susanne Backstedt, februar 2009.

²⁴² Intervju sa Visare Mujku-Nimani, februar 2009.

Ruralna područja su vrlo osetljiva u pogledu rodni pitanja. Time se slažem, naglašava Ariana Qosaj-Mustava, i u činjenici da je najveći broj nezaposlenost, nepismenosti nasilja na osnovu rodni odnosa je u seoskim područjima. Ako se ne radi u pojačanju mehanizme za sprovođenje principa vladavine zakona i uspostavljanje ekonomske prilike nego se radi samo u kampanje obrazovna / prevencija, nije dovoljno. Prema svemu sudeci, samo obrazovna inicijativa ako ne sledi i mogućnost stvaranja novih radni mesta, izgradnja kapaciteta zanata ili obrazovnu ne rezultiraju jednu dugoročnu prisutnost jednakosti polova, posebno u ruralnim kontekstu. Naravno tu ne bi trebalo razmišljati samo da se nude kursevi frizera za žene i devojke za mlade žene i devojke ruralni zona, već i pružanje mogućnosti na stručnu obuku i stalno obrazovanje formalnim ili neformalnim u njihovom zapošljavanju. Ovako osnaživanje uključuje pružanje izbora mogućnosti za obrazovanje i zapošljavanje.²⁴³

Neuspesni pokušaji da se pripoje perspektive žena u ekonomsku strategiju vlade imaju značajan uticaj kod postizanje bezbednosti žena i devojaka. Izrada makroekonomske strateške komponente dosad je zanemarila značajne rodne brige, koja je signalizirala nezainteresovanost o pravima žena.

Uticaj ekonomske nesigurnosti evidentno je u mnogim sferama života kao što su zaposlenje, brak, zaostavština, dobijanje kredita i obrazovanje. Promovisanje jednakih mogućnosti za sve je bitno uzimajući u obzir faktore političkih, ekonomskih, socijalnih, kulturnih, demografskih, institucionalnih, ekoloških i religije.

Da bi mogle makroekonomske strategije biti efikasne, one moraju da razmatraju ekonomske nesigurnosti od korijena, sa stvaranjem specifičnih programa i sa dubokom analizom budžeta. Kada govorimo o osnaživanju žena da nazovemo ekonomsko osnaživanje žena, moraju imati posebne programe da ova nefavorizovana grupa postane ravnopravna.²⁴⁴

U tom smislu treba uzeti u obzir Član 24. (tačka 3.) Ustava Republike Kosovo, koji propisuje: Principi jednaka pravna zaštita ne spreči nametanje mera potrebnih za zaštitu i napredak prava pojedinaca i grupa, koji su neravnopravan položaj. Takve mere će se primenjivati samo dok se ne postigne cilj, za koje su postavljeni oni.²⁴⁵

3.1 Privatna imovina

Tradicionalno kosovski muškarci poseduju privatnu imovinu i uprkos prava zajedničkog vlasništva u braku; vlasnici imovine su obično muškarci. U slučaju razvoda, žene često izgube zajedničke imovine. Evidentno je da u zemljama gde je rodna jednakost polova na niskom nivou, su suočena sa sporom ekonomskom razvoju, i imaju prepreka za

---

²⁴³ Intervju sa Ariana Qosaj-Mustafa, februar 2009

²⁴⁴ Intervju sa Flora Brovina, avgust 2007.

²⁴⁵ Ustav Republike Kosovo, Član 24 [Jednakost pred Zakonom]

1. Svi su pred zakonom jednaki. Svako ima pravo na jednaku pravnu zaštitu, bez diskriminacije.
2. Niko ne može biti diskriminirani na osnovu rase, boje kože, pol, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost sa zajednicu, imovinu, ekonomske, socijalne, seksualne orijentacije, rođenja, invalidnosti ili bilo koji drugi lični status.
3. Načela jednake pravne zaštite ne spreči nametanje mera potrebnih za zaštitu i napredak prava pojedinaca i grupa koji su u neravnopravnom položaju. Takve mere će se primenjivati samo dok se ne postigne cilj, koji su postavljeni za njih.

ublažavanje siromaštva više nego u onim zemljama gde je rodna jednakost polova na zadovoljavajući nivo.²⁴⁶

Zakon za Porodično pravo propise: "Supružnici u braku su jednaki, u svim ličnim i imovinskim odnosima."²⁴⁷ Takođe je navedeno: "Supružnici odlučuju oko mestu prebivališta sporazumno. Supružnici odlučuju o upravljanju zajedničke porodične ekonomije po dogovoru."²⁴⁸ Zajedničku bračnu imovinu tokom braka, supružnici zajednički upravljaju i raspolažu i po dogovoru."²⁴⁹

ZRJ predviđa da bogatstvo stvoreno tokom života za vreme trajanja braka se upisuje u javne evidencije, kao zajedničke imovina, na ime supružnika. Institucija koja čini registracije vlasništva u javnom registru je dužan da postupa u skladu sa ovim zakonom. Ovaj zakon dalje predviđa da ovlašćena ustanova i lice odgovorno za registraciju vlasništva u javnim registrima, u slučaju kršenja ovog zakona, kažnjava se novčanom kaznom od 10.000 do 20.000 €. Zakon nadalje utvrđuje da registrovano zajedničko vlasništvo zajedničke imovine zajednički upravlja i otuđenje nekretnina ne može se obaviti bez date saglasnosti oba supružnika.

Iako zakon daje ženama pravo na imovinu, nasledstvo i kiriju imovine, običajno pravo to ne daje. To rezultira u mnogim slučajevima, sa odricanjem žene na njihovu imovinu, tako da se time pogorsavaju njihovu ekonomsku perspektivu.²⁵⁰

U nedostatku posedovanog lista vlasništva je jako teško za žene obezbediti kredit za privatna preduzeća. Nedostatak kolaterala, niski nivo obrazovanja i manjak iskustva preduzimaca sprečava žene da ulaze ovom tržištu, posebno u ruralnim područjima.

Prema ZRJ, zajedničkim radom supružnika kojim su stečene imovine koja se smatra zajedničkom jednakim doprinosom u stvaranju zajedničke imovine. U slučaju razvoda supružnika zajednička imovina se подели na jednake delove.²⁵¹

Naslednici, žene i muškarci mogu raspolagati sa svojim nasleđenim udelom i da je otuđuju, nakon registracije kao njihove nasleđene imovine.²⁵²

Prema podacima od KSZ-a za godinu 2002, žene drže samo 6,5% biznisa na Kosovu. Dok prema drugom istraživanju sprovedeno od strane Ministarstvu trgovine i industrije u 2004, navodi da je od 500 malih preduzeća i srednjih preduzeća (MSP) registrovano, 98% od njih su u vlasništvu muškaraca, a samo 2% su u vlasništvu žena. Biznisi koje su u vlasništvu žena vezana su za veličinu preduzeća. Oko 99% ženskog preduzetnika je individualni preduzetnik i poseduju mala preduzeća. Tako j nizak nivo u vlasništvu žena isprva proizlazi iz socijalnih uzroka.²⁵³

3.2 Privatizacija

Jedan ključni instrument tranzicije u tržišnu privredu je privatizacija. Na

---

²⁴⁶ Svetske banke "Razvoj svesti i Gender Pol Prava i izvora.

²⁴⁷ Član 42. (Ko-bračno) Uredbe UNMIK-a br. 2006 / 7, 16. februar 2.006, za donošenje Zakona o porodici kojeg je usvojila Skupština Kosova. Zakon o Skupštini br. 2004/32 za porodicu. (Porodični zakon)

²⁴⁸ Član 44. (Stanovanje, porodica, ekonomija, zanimanje). Zakon za porodicu.

²⁴⁹ Član 49. Zakon za porodicu.

²⁵⁰ Izveštaj o napretku na Kosovu (pod RSBOUN 1244) za 2005-Evropske komisije Brisel, 9. novembar 2005, SEC (2005) 1423, p. .. 21).

²⁵¹ ZRJ, člana 15. (stav 8 i 10).

²⁵² ZRJ, člana 15. (tačka 13).

²⁵³ NPRJ, Str.18

Kosovo, uništeno od rata, privatizacija je bila jedna od osnovnih potreba za razvojem tržišne ekonomije.

Međutim, privatizacija na Kosovu, ostaje i dalje je vrlo komplikovan proces, to je zbog nemogućnosti utvrđivanja vlasništva.

Dana 13. juni 2002 osnovana je na Kosovu, Kosovska Agencija Poverenja, za upravljanje i restrukturiranja Javnih preduzeća (JP) i da privatizuje društvena preduzeća (DP). Treba napomenuti da nije bilo nijedna žena na Odbor ove agencije.

Gotovo tri godine međunarodne uprave, odnosno Stub IV i Odeljenja za Trgovinu i Industriju u sklopu UNMIK-a pokušali su stvoriti pravni osnov za transformaciju društvenog vlasništva. Ovaj proces je polako tekao, te je bio povezan sa proricanje oklevanja i politizacije. U drugoj polovini aprila, nakon procesa dugotrajnih konsultacija i od strane međunarodne predpriprema, ali bez adekvatnog učešća od Kosovara, pred Privremene institucije Vlade Kosova pojavila se Uredba o Kosovskoj Agenciji Poverenja, koja bi trebalo da vodi proces privatizacije na Kosovu.²⁵⁴

Muhamet Mustafa, direktor RIINVEST-a, organizacije koja se bavi studijama ekonomskih problema, kaže da u procesu privatizacije mora da sadrži druge strukture, a ne samo KTA "The Kosovo Trust Agency" bez obzira na ambiciozna predstavljanja ona ne može sama nadgledati proces privatizacije na Kosovu", kaže Mustafa. "Privatizacija je usko povezana sa socijalnim maticom društva i zbog toga u ovaj proces se mora uključiti drugih lokalnih faktora."

Dok, Kosovska Agencija Vlasništva,²⁵⁵ se osniva 2006, kao administrativna agencija koje će posloovati kao nezavisno telo, u svrhu obezbeđivanja privremenog podmirenje potraživanja u vezi na privatne nepokretne imovine, uključujući i poljoprivredne imovine i one komercijalne, bez referisanja takvih zahteva u sudovima sa teritorijalnom i njihovom predmetnom nadležnosti.²⁵⁶

Rodni uticaj ovoga procesa nije analiziran. Međutim, nije nerazumno za pretpostaviti da, sa pogledanjem šablonima tradicionalne zapošljavanja i sa veoma teškim stanjem ekonomske situacije, žene i dalje će biti pogođene tako neprijateljski način.

Bez jakih sindikata koje će da ih zastupaju, i videdi insistirajuće patrijarhalne stavove koje favorizuju zapošljavanje muškarce kao nosioce porodica, žene koje su u DP zaposlene verovatno će biti među prvima koji će izgubiti svoja radna mesta.

---

²⁵⁴ www.riinvestinstitute.org/common/dokumenti/privatizacija%20ne%20Kosove.pdf Muhamet Mustafa: Privatizacija na Kosovu: proboj i locking

²⁵⁵ Vidite Web site Kosovo Property Agency <http://www.kpaonline.org/sk/default.asp>

²⁵⁶ Pogledajte Uredba UNMIK-a br. 2006/10 (4. mart 2006) na podmirenje potraživanja se odnose na privatne nepokretne imovine, uključujući i poljoprivredne i komercijalne imovine, koja je osnovala Kosovo Property Agency, kao upravne agencije koje će delovati kao nezavisno telo, sa svrhu postizanja efektivne rezolucije i zahteve u pogledu brze privatne nepokretne imovine, uključujući i poljoprivredne i komercijalne imovine. Kosovo Nekretnine Agencija ima ovlašćenja da prihvate, da se registruju i da pomogne u rešavanju sudova sledeće kategorije potraživanja koja se odnose na sukob kao rezultat oružanog sukoba koje su se dogodile u periodu između 27. februar 1998 i 20. juni 1999 kao: (a) zahtjeve u pogledu vlasništva privatnu nepokretnu imovinu, uključujući i poljoprivredne i komercijalne imovine i (b) Zahtjevi se odnose na prava nad korišćenjem privatnih nekretnina, uključujući i poljoprivredne i komercijalne imovine, gde je tužilac nije trenutno je u mogućnosti da ostvari pravo takve imovine. Uzimajući u obzir potrebu da se promeni zakon, tako da je Ustav Republike Kosovo i druge relevantne instrumente, Skupština Republike Kosovo usvojio Zakon br. 03/L-079 za promenu Uredbe UNMIK-a 2006/50 za rešavanje zahteva vezanih za privatne nepokretne imovine, uključujući i poljoprivredne i komercijalne imovine.

Istina je da privatizacija povećava zaposlenost na osnovu stvarne aktivne radne snage, ali konačni rezultat će biti negativan zbog viška radne snage u mnogim društvenim i javnim preduzećima.²⁵⁷

3.3 Nasilje u porodici

Nasilje u porodici kao oblik polne diskriminacije je danas jedan od najgorih oblika kršenja osnovnih prava. Zaštita, na poštovanje i primjenu politike protiv nasilja i različite vrste diskriminacije se pretvorila u nacionalnu strategiju u većini zemalja.²⁵⁸

Rodne diskriminacije i nasilja koji prate žene tokom embrionski faze života. Nasilje na rodnoj osnovi poprima oblik fizičkog i psihičkog nasilja manifestuje se češće u oblike nasilja u porodici, za ciljeve prostitucije i trgovine ljudima za selektivni pobačaj.

Prema podacima uzete od Kosovske policijske službe pokazuje se da prijavljenih slučajeva nasilja u porodici tokom 2006 bilo je 1371 slučajeva. Njihova analiza pokazuje da 92% su muškarci koji su vršili nasilje (protiv žene, deca, roditelji ili drugih članova porodice), a samo 8% su žene. Jedno studija UNIFEM-a iz 2000 godine za nasilje nad ženama na Kosovu, pokazuje da 23% ispitanica su doživele psihičko i fizičko zlostavljanje od strane muškaraca tokom godina 1999 i 2000. Oko 54% tih žena u ruralnim a samo 7% u urbanim područjima, nisu prijavile ovo nasilje, pa čak o ovom nisu razgovarali ni sa njihovom rodbinom. Ista studija potvrđuje da nasilje u porodici se uglavnom odnose na patrijarhalnom modelu biti "muško" - i odgovoran za održavanje porodice. Sa širenjem siromaštva i nezaposlenosti, za mnogo muškaraca, ispunjavanje ove tradicionalne uloge je šokirani i time se oni sad vraćaju nasilja nad ženama i decom, kao jedino dokazno sredstvo prikazivanja snage nad drugima i mogućnost da bude "muško". Pol Nasilje uzima teške oblike trgovine ženama i devojka za potrebe koristi. Iako se ne zna broj trgovanih žena, nevladine organizacije procjenjuju da je broj žrtava trgovine ljudima je povećao. Dakle, procijenjeni broj žrtava trgovine ljudima u 2006 koji se povećao 5 puta u odnosu na godinu 2001 (Izvor IOM). Drugi oblik nasilja na rodnoj osnovi je selektivni pobačaj. Podaci iz bolnice akušerski-ginekološki pokazuju da je izbor mnogih roditelja u korist dečaka. Iako broj pobačaj nije prijavljen ili delimično prijavljen (samo na javnim bolnicama i klinikama), percepcije lekara je da se visok procenat njih se javlja kao posledica pol deteta.²⁵⁹

Prema, Shobhana Rana, u svakoj zemlji postoji nasilje u porodici ali moraju pronaći način kako bi raspravljali o vezi ovog slučaja i adresirati ga na ispravan način.²⁶⁰

Kada je pokrenuta kampanja "16 dana aktivizma protiv nasilja", po prvi put u 2000, pitanje nasilja u porodici i dalje je bila tabu na Kosovu. Različite aktivnosti podizanja svesti ljudi da se menjaju stavovi prema nasilju protiv žena i dece, i broj prijavljenih slučajeva je povećan.²⁶¹,

---

²⁵⁷ Pogledajte trenutnu situaciju - siromaštva na Kosovu od strane Ardian Jashari http://www.kan-ks.org/lexo_lajmet.php?idwww108&kategoriawww136&gjuhawwwshqip

²⁵⁸ Enkelejda Ollashi: Kako doći do evropskih građana? Magazin Teuta, Priština, September 2008, pp. 8, 9. Ibid Vidite: Pojam "nasilje nad ženama" dodeljuje od strane Generalne skupštine UN-ova deklaracija o 1993: "Svako delo nasilje na osnovu pola koje donosi ili mogli ponese kao posledica dēmtimin fizičko, seksualno, psihološko, odnosno koji prouzrokuje patnji žena, uključujući pretnje takvim radnjama, obavezu ili proizvoljnog lišavanja slobode, te da li će se pojaviti u javnosti ili u privatnom životu".

²⁵⁹ NPRJ, Str.

²⁶⁰ Intervju sa Shobhana Rana, februar 2009.

²⁶¹ Glavni članak OEBS - Mijenjanje stavova prema nasilja u porodici, 14. decembar 2004. <http://www.osce.org/item/25770.html>

Mnogi slučajevi nasilja u porodici i silovanja prolaze kao neprijavljeni jer se smatraju kao privatna stvar.²⁶²

U poslijeratnom Kosovu, nasilja i uznemiravanja protiv žene su povećani, i to obično shvaćena kao odraz efekata sa teškim ekonomskim situacijama i posleratnom traumom.

UNHCR-a, u svim svojim misijama po celom svetu obilježava kampanju "16 dana akcije protiv rodnog nasilja"; kampanja koja održava jednom godišnje, a to počinje u 25. novembar povodom Međunarodnog dana eliminacije nasilja nad ženama. Kampanja je završena dana 10 decembra (2008), povodom Međunarodnog dana ljudskih prava. Kampanja je bila i unutar 60tē godišnjice Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima. Jedna od poruka kampanje je da se ljudska prava ne mogu postići dok i dalje ima rodno nasilje. Za podizanje svesti o polnom nasilju i za promovisanje strategija na koji način treba se borbiti protiv njega, UNHCR-a na Kosovu prisustvom na terenu kroz aktivnosti te je organizovala javne događaje koji uključuju različito učešće. UNHCR-a održao je sastanak u blizini Prištine, sa decom pohađanje izložbe sa crteža, u kojoj se deca iz različitih zajednica i okruženjima kroz crteže pokazali svoja stanovišta o važnosti ljudskih prava. U sklopu kampanje distribuiran letak sa naslovom "Ne nasilje", pripremljeno na službenim jezicima na Kosovu.²⁶³

Kosovska Koalicija protiv porodičnog nasilja i seksualnog zlostavljanja sastao se u Draču, između (11-14) novembar. 2008 za razgovor o strategiji koalicije za 2009 i struktura koalicije u budućnosti. Članovi Koalicije su se složili da je misija Koalicije sprečavanje nasilja u porodici i seksualno zlostavljanje, te podršku, pomoć i osnaživanja preživjelih od nasilja.

Strateški ciljevi za 2009 su: smanjenje broja slučajeva nasilja u porodici i seksualno zlostavljanje podržavajući programe za jednakost polova i usmeravanje gender pitanja; podizanja svesti; Kompletiranje pravnih okvira; Izgradnja kapaciteta i jačanje • koalicije.²⁶⁴

Nasilje po rodnoj osnovi se može negativno odraziti na privredni razvoj i može ometati napore za postizanje Milenijskih ciljeva razvoja.

Mreža Žena Kosova tokom 2007 sprovela je istraživanje o nivou polnog nasilja na Kosovu i njegovog uticaja na reproduktivno zdravlje žena (MZGK).²⁶⁵ Rezultati ankete pokazuju podaci i daje preporuke.

---

²⁶² Centar za zaštitu žena i dece; Godišnji izveštaj 2002.

²⁶³ Intervju sa Shpend Halili, februar 2009. Ibid: UNHCR sa delatnost "16 dana aktivnost protiv spolne nasilja", u saradnji sa OEBS-om organizovao je okrugli sto na dve Mitrovici, u decembru 2008. Svrha sastanka je bio da se ponašaju različiti akteri odlučivanja i naglašavajući potrebu za posebnu pažnju na lokalne institucije i civilno društvo. Okvirni prezentovali pravnim zastupnicima obratili su se sledeća pitanja: 1) nasilje na osnovu pola, 2) izazova za pružanje podrške žrtvama i njihovim porodicama, i 3) uzroci ndodhjes njom. Prema učesnicima okruglog stola, u meri u kojoj je nasilje na osnovu pola je veća od iskazane. Isto tako, poznato je da je najviše pogođena grupa su žene i deca. Međutim, zaključak da je predanost osoblja lokalnih institucija i civilnog društva u borbi protiv nasilja zasnovanog na polu. Jedan aspekt ovog fenomena na borbenim po učesnike okruglog stola je izgradnja kapaciteta za pružanje zaštite i podrške najveće žrtve nasilja.

²⁶⁴ Kosovskog Voice of Uomen "izdanje Mreže Žena Kosova, Volume VI, Broj 3. august 2008 - novembar 2008, www.womensnetwork.org Isto. Sedam organizacija utočište prisustvovao sastanku, uključujući Centar za ženske zbrinjavanja (Peć), Centar za zaštitu žena i dece (Prištine i Mitrovice) Medica Kosova (Đakovici), Sloboda (Gjilan), Nada i domovi za decu (Pristina) i Sigurna kuća u Đakovici.

Tokom ratnih godina 1998-1999, srpske snage su zlostavljali žene psihički, fizički i seksualno. Seksualna silovanja tokom rata su dovela do neželjenog trudnoća, i trajne fizičke povrede.

Izveštaji o porodičnom nasilju i seksualnom zlostavljanju²⁶⁶ jesu povećane ali to ne znači obavezno podrazumeti da je nasilje u porastu. Osamdeset posto žrtava nasilja u porodici su povređeni njihovi nasilnici bili i ranije.

Od 47 žena koje su doživele nasilje, 87% ih doživele nasilje u toku trudnoće. Trećina njih su sprečila posetiti lekara za vreme trudnoće. Osam od njih je imao dva ili više spontanih abortiranja. U svom radu, 73% profesionalaca su evidentirali trudnice koje su bile podvrgnuti nasilju.

Na Kosovu, Nasilje u porodici se prepisuje na ogromnom nezaposlenosti, siromaštva i teškim uslovima života, u kombinaciji sa političke napetosti sa nezaposlenosti što doprinosi "stresa i depresije", pogotovo među muškarcima koji tradicionalno snosi odgovornost kao "stub porodice".

U oko 95% slučajeva nasilja u porodici,²⁶⁷ muškarci su nasilni prema ženama. Jedan policajac KPS-a iz Jedinica nasilja u porodici komentira: "Mi delimo slučajevima na osnovu pola, ali uvek najveći broj slučajeva su žene." Podaci KPS-a za 2006 i 2007 godinu, pokazuju da su žene počinitelaca u samo osam posto slučajeva nasilja u porodici.

Budući da Vlada Republike Kosova do trenutka izveštavanja nema neke strategije i akcionog plana protiv nasilja u porodici, na inicijativu Mreže ženskih grupa Kosova (MZGK) sprovodi se istraživanja vezano za nasilje u porodici na Kosovu "Bezbednost počinje kući", što može da služi kao jak temelj na kojem mogu biti zasnovane strategije i akcionog plana protiv nasilja u porodici na Kosovu. Glavni cilj je uključivanje, gender pitanja u javne politike kroz konkretne akcione planove, detaljne i budžetirana i postaviti temelje za unapređivanje jednakosti polova i minimiziranje pojava nasilja u porodici u budućnosti, na osnovu dokumenata, preporuke i međunarodne instrumente, govoreći o konkretnim uslovima Kosova.

---

²⁶⁵ Istraživački istraživanje na nivou nasilja na Kosovu na osnovu pola i njegovog uticaja na reproduktivno zdravlje žena (MZGK). Nasilja negativno utiče na mentalno zdravlje problemi rezultiraju fizičkom zdravlju (kao što su visok krvni napetost, gastritin, previranja na spavanje i hrana). Više od polovine žena izjavili da su depresivno, bol, imaju hrane poremećaja, nesаницe i visoki krvni pritisak krvi, zajedno sa drugim zdravstvenim problemima. Uznemirujući lik je 90% žena koji su trebali da učini samoubistvo. Polovina profesionalci imaju poznate žene koji su pokušala samoubistvo i srodni profesionalci su identifikovane 14 žena koje su napravili samoubistvo kao posledicu nasilja.

²⁶⁶ Dana 19. juni 2008, Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija jednoglasno je usvojio Rezoluciju 1820 od SBUN protiv seksualnog nasilja nad ženama, osudivši seksualno nasilje nad ženama u centru sukoba. MZGK podnosi izjavu u prilog novoj rezoluciji. Pogledajte Ženski Glas Kosova "izdanje Mreže Žena Kosova, Volume VI, Broj 2 april 2008 - juni 2008, www.Womensnetwork.org

²⁶⁷ Istraživački istraživanje na nivou nasilja na Kosovu na osnovu pola i njegovog uticaja na reproduktivno zdravlje žena (MZK).

Studija²⁶⁸ od 1256 žena i muškaraca je dokumentovano da nasilje u porodici je još uvek u velikoj meri smatra kao nešto sramotno na Kosovu, što bi se mogao objasniti zašto nije raportiran u svojoj stvarnoj veličini.²⁶⁹

Nema dovoljno podataka da se zaključuje da li je nasilje smanjeno ili povećano na Kosovu. Približno oko 43% svih ispitanika doživele porodično nasilje; 46,4% od ukupnog (100 posto) žena i 39,6% od svega muškarci.

Takođe, Odeljenje Instituta za socijalnu politiku, koji deluje u okviru (MRSS) u 2008 je preduzeo istraživanje koje se odnosi na slučajeve nasilja u porodici za period 2004-2008. U izveštaju su istaknuto sledeće informacije: Centri za socijalni rad (KSP) su izjavili za godinu 2004 -223 slučajeva žrtve porodičnog nasilja, predmeta za godinu 2005-380, 2006-438 slučajevima za godinu dana, za godinu 2007 -170 slučajevima, tj imaju smanjivanje broj žrtava nasilja u porodici, dok u prvih šest meseci 2008, KSP-91 imaju prijavljenih slučajeva nasilja u porodici.²⁷⁰ Od ukupnog broja žrtava nasilja u porodici prijavljen iznad: 93% žrtava su albanske nacionalnosti i 7% ostali; 64% žrtava su iz sela, a 36% grad. S obzirom na pol žrtava nasilja u porodici 89% bili su ženskih a 11% muških. Dok uslovi obrazovne pripreme žrtava nasilja u porodici, žene sa niskim nivo obrazovanja bile su više izložene porodičnom nasilju.

UNMIK-ova Uredbe br. 2003/12 o zaštiti od nasilja u porodici obezbijedi oslobađanje od tri vrste zaštitnih naredbi. Zaštitna naredba sa nekoliko ili svim ovim merama predviđene u Uredbi 2003/12 maj biti izdata od strane suda u raspravi maksimum u vremenskom trajanja od 12 meseci i mora biti izdata u roku od 15 dana od dana podnetog zahteva. Nakon tog perioda, ako još uvek postoje okolnosti opasnosti za vašu sigurnost, možete tražiti nastavak zaštitne naredbe. Zakonodavac takođe predviđa Hitnu zaštitnu naredbu u slučaju nužde kao i Privremenu hitnu zaštitnu naredbu. Hitna zaštitna naredba se izdaje od suda prema ubrzanom postupku u roku od 24 časa u slučaju neposredne opasnosti za vaš slučaj direktne nužde. Privremenu hitnu zaštitnu naredbu izdaje dežurni komandant ili v.d. komandant regionalne policijske jedinice za nasilja u porodici ako je u toku van radnog vremena suda. Ova naredba se predviđa obično u hitnim slučajevima propisanih tokom nasilja koje se dešavaju tokom vikenda ili za službene praznike.²⁷¹

Što se tiče pomoći i zaštite žrtava, Ministarstvo pravosuđa u 2008 godini je pomogla u 694 slučajeve, od kojih je 555 slučajeva porodičnog nasilja.²⁷²

---

²⁶⁸ MZK se sprovodi mešovite metodologije, koji uključuje prikupljanje statističkih podataka od relevantnih institucija, pregled relevantnih zakona, propisa i socijalne usluge dostupne; studija 1256 žena i muškaraca svih uzrasta i etničke grupe kroz uglu Kosovu, kao i proučavanje predstavnici Kosovske institucije, organizacije i relevantnim stručnjacima.

²⁶⁹ Bezbednost počinje kod kuće: Naučni za izradu prve nacionalne strategije i akcionog plana protiv nasilja u porodici (objavljeno od strane Vlade Kosova) Priština, Kosovo 2008

²⁷⁰ Nasilja u porodici 2004-2008-Istraživanje provedeno Split Odeljenja Instituta za socijalnu politiku (MRSS).

²⁷¹ Da biste prepoznali naša prava (Pripremio M. Kajtazi Besim) - GASGE, Priština, 2005.

²⁷² Godišnji izveštaj za 2008 Vlada Republike Kosovo. MD u 2008 je pokrenuo 96 naloga za zaštitu žrtava, među njima 26 hitne naloge zaštite inicirala i 59 naloga za zaštitu pokrenuo. 57 slučajeva nisu dobili pomoć od zagovornici žrtve. Do sada 24 žrtava koje su zaklonjen. Iako je sledeći (biće tretirani) su 650 slučajeva, MD se ponudila da pomogne u ovim oblastima: 124 slučajeva žrtve su zastupljene u sudskim raspravama, 31 slučajeva su zastupljene na saslušanje u istražni tužioca; 240 slučajevi su koji nude informacije o pravnim i sudskim postupcima procesuiranja; 59 slučajeva su povezani sa centrima za

Ministarstvo rada i socijalne zaštite (MRSS), je bila od početka deo Partnerstva za zaštitu žrtava porodičnog nasilja. Za radnike socijalne službe je izrađen priručnik: "Reagiranje na slučajeve nasilja u porodici" u saradnji sa OEBS-om. Za njegovu praktičnu primenu realizovan je trening se sprovodi u svim krajevima Kosova, i sa srpske manjine oficira. MRSS Takođe je u učestvovala u okviru kampanje za javne svesti i televizijske emisije u organizaciji za tu svrhu. Čak je i sredstvima stampe su date pismene informacije o ovoj temi.

Zavod za socijalnu zaštitu (ZSZ) unutar MRSS je uspostavio jedno dobro partnerstvo sa zaštitom skloništa za rehabilitaciju žrtava porodičnog nasilja. S tim utočištima Ministarstvo je potpisala sporazume o saradnji i ima pokriveno 50% godišnjih troškova za žrtve nasilja u porodici. Trenutno je operativnih šest (6) utočišta za žrtve nasilja u porodici, koji su uspešno ispunili potrebe. Aktivnosti koje se i dalje održavaju kako bi se bi dovelo smanjenje dugoročne potrebe za ova dugoročna utočišta.²⁷³

Kosovska policijska služba je stvorila specijalnu jedinicu protiv porodičnog nasilja,²⁷⁴ koja obrađuje slučajeve nasilja u porodici. U toj jedinici, službenici policije su uključeni oba polova od svih zajednica. Međutim, potpuno funkcionisanje ove jedinice je uspela oko izgradnje zakonske infrastrukture, kao što su Uredba o Zaštiti protiv porodičnog nasilja, izdata od UNMIK-a br. 2003/12, Privremeni Krivični Zakon Kosova (PKZK) i Pravilo 6.18 Porodično Nasilje u Pravilniku KPS.

3.4 Obrazovanje

Ekonomska zavisnost žena i društveni stavovi koji sprečavaju uključivanje žena u donošenju odluka čini se da je uopšte zanemarena.²⁷⁵ Ekonomski položaj žena se odnosi na jednak pristup obrazovanju i zapošljavanju.²⁷⁶ Međutim, ignorisanje od strane lokalnih institucija i političkih stranaka o siromaštvu pola je izražena. Siromaštvo, pre nego fizička sigurnost, smatra većina ispitanika da je kao štetna za ženske ekonomske pozicije i kao takva direktno je uticaja na učešće devojaka u obrazovanje.

Loša drumska infrastruktura i bezbednosna pitanja sledeći faktori koji utiču na obrazovanje devojaka. Prema publikaciji Zavoda RIINVEST,²⁷⁷ odrasli u ruralnim područjima (iznad 16 godina starosti) putuju u proseku 18 kilometara na dan da idu u školu. Isto tako, nedovoljni broj obrazovnih ustanove a to još više otežava problem obrazovanja.

---

socijalni rad, uz pomoć sajimin supružnički odnosa dopuštajući više dece, kao i sastancima pomaže u osigurani socijalne pomoći; 22 slučajeve nasilja u porodici se ponavljaju; 1 slučaju seksualnog zlostavljanja se ponavlja, 2 slučajeve trgovine ljudima se ponavljaju; 11 slučajeva naći u forenzički ekzakimin.

²⁷³ Izveštaj Vlade Republike Kosova o sprovođenju Konvencije o pravima, ekonomska, socijalna i kulturna prava, Odbor za prava, ekonomska, socijalna i kulturna prava u Ženevi.

²⁷⁴ Jedinica Porodično Nasilje građena na tri nivoa: lokalnom nivou, u svim stanicama su dve osnovne istraszziteljima nasilja u porodici, koje se bave tim slučajevima, koji su obučeni i pripremljeni za ovo polje. Regionalni nivou regionalne nivoa su dve istraszziteljima trenirao porodično nasilje, koji je takođe delo u području koje koordinira njihov rad u regijama sa policijskim i drugim organizacijama koje se bave ovom fenomenu. Central-Nivo na centralnom nivou, Direkcije za ozbiljna krivična dela, tu su dva policajca na porodično nasilje, koji upravlja i nadgleda sve rad koji je izvršen u stanicama i regionalnom nivou.

²⁷⁵ Intervju sa Cyme Mahmutaj, juli 2007.

²⁷⁶ Intervju sa Flora Brovina, avgust 2007.

²⁷⁷ Riinvest 2005; Profil socio-ekonomski razvoj i izazovi"

Za sociologa Shemsi Krasniqi, obrazovanja žena je uslov za ostvarivanje ravnopravnosti polova, i ne samo za osnaživanje žene, nego i za jačanje porodice i zajednice u cjelini ... obrazovanje ne znači samo način razmišljanja, nego i drugi način života.²⁷⁸

Na Kosovu, nepismenost nosi dimenziju pola, doba i prebivališta. Nepismenost je veća u ruralnim zonama nego u urbanim zonama. Podaci i analiza Studija Porodичnog Buđeta (Household Budget Survey) pokazuju da devojke i žene proglašene kao nepismene (iznad 7 godina, koji ne znaju pisanje-čitanje) se kreću u meri 9.1%. Što se tiče momaka ovaj pokazatelj je u meri 2,8%. Gotovo 14% žena (15 godina i više) koji žive u ruralnim područjima su definisane kao nepismene, neobrazovane, u odnosu na muškarce što je manji od 10%.²⁷⁹

Nazlie Bala, navodi da više od 60% stanovništva na Kosovu, živi i radi u seoskim područjima. Ne postoje mehanizmi za edukativno obrazovno podizanje svesti u ruralnim područjima u četiri ključne oblasti: ekonomije, zdravstva, obrazovanja i socijalne zaštite.²⁸⁰

Na Kosovu, je evidentno nepostojanje statističkih podataka (kvalitativno i kvantitativno), naročito kad je reč o obrazovanju (obrazovanje) devojaka i svoje razloge neuključivanja u obrazovnom procesu. Međutim postoje indicije da eksplicitno odražava postojanje ovog fenomena (polna diskriminacija u obrazovanju) na Kosovu, zavisno prema vremenskim periodima.

Postoje pokazatelji koji kažu ukoliko je nizi nivo obrazovanja žene, to je slabija moć za donošenje svoje odluke, s obzirom na mnogo manje mogućnosti za zapošljavanje i obezbeđivanje ekonomske nezavisnosti. Isto tako, žene u ruralnim područjima, siromašne žene, nezaposlene, i one imaju manje prava u odlučivanju o važnim pitanjima u porodici.²⁸¹

MONT, u 2008 objavio izveštaj, Pokazatelji i statistički podaci o obrazovanju, 2004/05, 05/06, 06/07.²⁸²

Polna struktura u predškolskoj ili preosnovnoj na nivou nize osnovne i srednje obrazovanje je gotovo ista sa strukturom od opšte populacije, koja je otprilike oko 48% ženskog pola sa 52% muškog pola.

Uz podršku UNICEF-a, MONT je uključila izborne predmete na nivou osmogodišnje "životne veštine" sa modula vezanih za pitanja gender stereotipa, rodne uloge, trgovine i veštine komunikacije i saradnje. Prvi i Drugi Modul je završio obuke za nastavnike predizborne "Život veštine". Uključeni u obuku 136 nastavnika iz 136 škola Republike Kosovo isto okruglog stola je bio organizovan za prezentaciju izveštaj o praćenju izbora predmeta "Životne veštine" Svrha ovog stola je uvođenje ocenjivanja izveštaja o napretku predmeta "Život veštine" te se raspravljalo o budućnosti predmeta.

²⁷⁸ Shemsi Krasniqi, kako kotira po Besa Bytyqi: obrazovanih žena, osnaživanje garancija, magazin, Teuta, septembar 2008, fk.12

²⁷⁹ SOK, "Kosovo u brojkama 2005", v.c pp.

²⁸⁰ Intervju sa Nazlie Bala, februar 2009.

²⁸¹ Intervju sa Atifete Jahjaga, februar 2009.

²⁸² Vidi Izveštaj MONT pokazatelji i statistički podaci o obrazovanju, 2004/05, 05/06, 06/07. Ovaj izveštaj ima za cilj predstaviti statističke podatke i pokazatelje za školske godine 2004/2005, 2005/2006 i 2006/2007, za sve nivoe pre-visokom stručnom spremom, koji su prikupljeni, obrađeni i na sistemuaara unutar programa softverik Devinfo.

U saradnji sa UNICEF-om uz pomoći za katolicke usluge, izrađena medijska kampanja, debate i aktivnosti da bi se obavila kampanja protiv rano napuštanje škole od strane devojke. Kontakt timovi organizovani su za rad sa porodicama i pokušati podstaći porodice da vrate devojke u školi. Kod RAE zajednica, ima veće sklonosti za devojke da napuste školu nakon devet razreda zbog ranih brakova.

Relativno nizak nivo obrazovanja otežavaju mogućnosti placene zapošljavanja za mnoge žene. Na primer, dok je nepismenosti kao za muškarce i žene je visoka do 45 godina, kod žene preko 50 godina starosti, ovaj stepen je 24% u odnosu na muškarce od 4%. Osim toga, nakon što novi sistem obrazovanja uveden u školskoj godini 2003/2004, 81% da odustane od škole na svim nivoima obrazovanja su ženske. Najviši nivo obrazovanja završen od većina muškaraca i žena je srednja škola; samo 6% muškaraca i 5% žena u dobo od dvadeset do trideset godina u 2003 imali su završeno visoko obrazovanje.²⁸³ Jasno je da moraju biti više strategija za unapređenje ljudskih prava žena u obrazovanju, u cilju da žene treba da budu obučeni kako da uguraju u različite nivoe građanskog i političkog odlučivanja. Iako je očigledno da su žene isključene iz javnog života, s pretekstom svojih siromašnih obrazovanja i nedostatka mogućnosti zapošljavanja, muške političke kulture i civilnog sektora u velikoj meri doprinose pojavljivanja nedostatak žena.

"Bilo bi bolje ako bi se uvela Rezolucija 1325 u obrazovnim programima, ne samo organizovati predavanja povremeno. Dobro je sve o gender pitanjima da budu deo tih programa, jer stvaranje rodni modela počinje od porodice pa ako porodica nema drugih obrazovnih mogućnosti škola će biti onaj koji će nam pomoći educirati na pravi način..."²⁸⁴ Počela bi sa kontrolom oko iskustva obučena nastavnika ako je imaju ili ne, da bi videli njihove stavove kada je u pitanje ravnopravnost polova da ne bi davali lose primere novim generacijama.²⁸⁵

3.5 Trgovina i nasilje na rodnoj osnovi

Kosovo ostaje izvor, tranzitna zemlja i tačka odredista za trgovanje žene i decu, za seks i rad u porodice.²⁸⁶ *Amnesty International* izveštava da je Kosovo postalo glavno odredište zemlja za žene i devojke s kojim se trguje za prisilne prostitucije.²⁸⁷

Od pristizanja KFOR-a i UNMIK-a u 1999, žene, uglavnom iz Moldavije, Bugarske i Ukrajine se trguju na Kosovu i sve više i više lokalnih žene i devojke se trguju unutar i van Kosova. Ranije, većina žena koje su bile identifikovane su bile žrtve koje dolaze izvana, ali u poslednjih nekoliko godina ovo je promenjeno. Sada najveći broj žrtava su žene sa Kosova. Većina od njih su maloletnice koje se trguju na Kosovu ili u inostranstvu. Kosovo je izvor, mesto tranzita i zemlja

---

²⁸³ Intervju sa Virgjina Dumnica, februar 2009.

²⁸⁴ Intervju sa Virgjina Dumnica, februar 2009.

²⁸⁵ Intervju sa Susanne Backstedt, februar 2009.

²⁸⁶ Pogledajte

http://www.unifem.sk/index.cfm?modulewwwproject&pagewwwcountry&CountryISOwwwKS#_ftn. Vidi Izveštaj o napretku na Kosovu (u skladu sa UNSCR 1244) 2008, Komisija Evropskih zajednica, Brisel, 05.11.2008-prevesti englesku verziju, pp. 62: Kosovo ostaje područje porekla, tranzita i destinacije žrtava trgovine ljudima. Žrtve trgovine ljudima (uglavnom za seksualnu eksploataciju) su uglavnom iz Moldavije, Rusije i Ukrajine. Se regrutuju u trgovini raste broj kosovskih Albanaca i manjinski porodica sa nepovoljnih situacija.

²⁸⁷ Da li znači da smo u pravu? Zaštita ljudskih prava žena i devojaka trguje za prisilni prostitucije na Kosovu, 2004, <http://Web.amnesty.org/library/Index/ENGEUR700102004>

odredišta žena i dece, uglavnom sa ciljem seksualnog iskorišćavanja ... Ja mislim, ističe u intervjuu Ričard Sondejker, šef Jedinice za Antitrgovinu pri OEBS-a, da je većina žena na Kosovu nisu svesne trgovine ljudima i opasnosti ovog krivičnog dela. Stoga je važno da se organizuju kampanja za osvescavanje.²⁸⁸

Na Kosovu, u 2001, bila je odobrena od UNMIK-a, Uredbe o sprečavanju trgovine ljudima. U 2003 godine adaptirano je poglavlje specifičnih krivičnih dela trgovine ljudima u Krivičnom zakonu i Zakonu o krivičnom postupku. Takođe su preduzeta niz drugih mera, kao što su na Kosovski Plan 2005-2007 za borbu protiv trgovine ljudima na Kosovu, dok je Ministarstvo unutrašnjih poslova, u julu 2008 godine usvojila Nacionalnu strategiju i akcioni plan protiv trgovine sa ljudskim bićima za godinu 2008-2011.

Iako je OEBS je priznao da je trgovina ljudima jedan od glavnih problema, mere UNMIK-a nisu adekvatne za borbu protiv ovog problema.²⁸⁹ OEBS je dobro definisao okvir za delovanje koje trebaju preduzeti države članice u borbi protiv trgovine ljudima. Odluka od ministarskog saveta Mastrihta Savjeta br. 2, Borba protiv trgovine ljudima (2003) doneo je *Akcioni plan za OEBS-a za borbu protiv trgovine ljudima*.²⁹⁰ Plan identifikuje obaveze institucija OEBS-a i država učesnica te predložila preporuke koje treba preduzeti na području istrage, sprovođenje zakona i sudskih progona, zaštitu žrtava i sprečavanje trgovine ljudima.²⁹¹

OEBS odlučuje krajnju odgovornost u naporima protiv trgovine ljudima u lokalnim institucijama. Institucije su preduzela razne mere za borbu protiv trgovine ljudima. Dva Standardna operativna postupka (SOP-a) na Kosovu se sastoje od politike i obaveza države oko brige u vezi sa trgovanim ženama i decom u zemlji kao i inostranstvu. Memorandum o razumevanju koji je osnovan u prvom SOP-u je sastavljen u godini 2000 između OEBS-a, Jedinice za istraživanje trgovine ljudima i prostitucije unutar UNMIK-ove policije (TPIU), Međunarodne organizacije za migracije (IOM) i međunarodnih NVO.²⁹² Radna grupa za pomoć i podršku direktno je zadužena za izradu i implementaciju "direktnu pomoć i favorizovane politike žrtvama"²⁹³ i sastoji se od Jedinica protiv trgovine ljudima (THBS) kod Kosovske policijske službe (KPS), Divizije za avokaciju i pomoć za žrtve (DAAV) u Ministarstvu pravosuđa (MP), dva skloništa, Ministarstvo rada i socijalne zaštite (MRSS), IOM i OEBS-a.

---

²⁸⁸ Ričard Sondejker, šef jedinice za OEBS Protivtrgovine ljudima, Teuta magazin intervju, u decembru 2008, fk.16

²⁸⁹ UNDP Omladina: A nove generacije za Kosovo, Human Development Report, 2006, Priština Nacionalni koordinator protiv trgovine ljudskim bićima, OGG je koordiniranje i vodeću ulogu u koordinaciji svih aktivnosti i aktivnosti u sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima na Kosovu, do 2008 kada je vlast u tom području idite na ministra poslovi unutrašnjih poslova. Zamjenik ministra unutrašnjih poslova, koordinira i organizuje rad za izradu i sprovođenje ove strategije. U cilju sprečavanja i borbe protiv trgovine ljudima na Kosovu, Vlada Republike Kosovo DT? odobrila Nacionalna strategija i akcioni plan protiv trgovine ljudskim bićima (2008-2011)

²⁹⁰ Odluka OEBS-a br. 557 od Stalnog savjeta, u julu 2003

http://www.osce.org/documents/pc/2003/07/724_en.pdf

²⁹¹ Web stranica Sekretarijat - Kancelarija Specijalnog predstavnika i koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima, <http://www.osce.org/cthb/13336.html>

²⁹² Procena za uspostavljanje mehanizma za upućivanje žrtava trgovine ljudima na Kosovu, OEBS-a, Odeljenja za ljudska prava, decentralizacije i zajednice, za borbu protiv trgovine ljudima jedinicu, oktobar 2007 http://www.osce.org/documents/mik/2007/10/27677_en.pdf

²⁹³ Procena za uspostavljanje mehanizma za upućivanje žrtava trgovine ljudima na Kosovu, OEBS-a, Odeljenja za ljudska prava, decentralizacije i zajednice, za borbu protiv trgovine ljudima jedinicu, u oktobru 2007, http://www.osce.org/documents/mik/2007/10/27677_en.pdf, str. 14.

Godine 2005, Vlada Kosova je odobrila prvi plan aktivnosti za borbu protiv trgovine ljudima, ovaj okvir vodi sve napore protiv trgovine ljudima na Kosovu. Plan je zajedničkog truda od strane Vlade Kosova, međunarodnih organizacija i nevladinih organizacija, kako bi smanjili trgovine ljudima i da ublažava njegove posledice. Bio je uključen u periodu od maja 2005 do decembar 2007. Na strateškom nivou, *Kosovski Akcioni plan Delovanja protiv trgovine ljudima* (KAD), usvojen u maju 2005, za usmeravanj raznih projekata i strateških mehanizma za borbu protiv trgovine ljudima. Koordinator Protiv trgovine ljudima, odgovara direktno Kosovskom Premijeru, takođe je odgovoran za sprovođenje je KAD-a i da izveštava Vladu. On je predsedava u međuministarsku radnu grupu za prevenciju, zaštitu i pravnog gonjenja, što je neposredno odgovoran za sprovođenje načela KAD-a. Međuministarska radna grupa uključuje predstavnike Kancelarije za dobro upravljanje (KDU) Kancelarije predsednika Vlade, Ministarstva obrazovanja, nauke i tehnologije (MONT), Ministarstvo za kulturu, omladinu, sport i nerezidentne poslove, Ministarstvo rada i socijalne zaštite (MRSS), Ministarstvo zdravlja (MZ), Ministarstvo za javne službe (MJS) i Upravnu DAAV iz MP.²⁹⁴

Godine 2007 kosovske institucije smatrale se odgovornim za borbu protiv trgovine ljudima.²⁹⁵ Međutim, postoje mnogi problemi sa tom strukturom. Postoji nedostatak jasnoće o najboljem načinu funkcionisanja mehanizama za identifikaciju i oni referentni; postavlja se pitanje o načinu pružanja analiza aktuelnih podataka o trgovini ljudima; trenutno nema kompenzacije za žrtve trgovine ljudima i treba da postoji jedan koordinator sa punim radnim vremenom protiv trgovine. Osim toga ... diskriminatorni krivični zakoni posle rata ... imaju nedostatak rodne pravednosti, tako da članovi porodice koji ograničavaju bezbednost žene i devojke uveliko smanjuju mogućnost njihovog uključivanja u aktivnosti obnavljanja mira.²⁹⁶

Vlada Kosova je 31. juli 2008 odobrila Novi Kosovski Akcioni Plan za borbu protiv trgovine ljudima (2008 -2011). Zamjenik ministra unutrašnjih poslova imenovan je kao Nacionalni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima. Strategija i akcioni plan za borbu protiv trgovine ljudima je odobren u julu.

Međutim, tužioci i sudije nisu spremni da se bave žrtvama trgovine ljudima. Tužioci nisu proaktivni i zasnivaju se prvenstveno na izjave žrtava. Neke odredbe Zakona o krivičnom postupku za trgovine ljudskim bićima nisu adekvatne.²⁹⁷

Tokom ovog Izveštajnog perioda, sistem pravde na Kosovu je podbacio kod istražuje na potreban način kako bi podigao optužnicu protiv ljudi koji su bili uključeni u trgovinu ljudima ili drugim aktivnostima vezanim za zločine (na primer, silovanja i protivzakonito lišenje sloboda) počinjene nad žrtvama trgovine ljudima. Broj prijavljenih slučajeva trgovine ljudima ostaje skoro isti tokom celog Izveštajnog perioda. Međutim, statistike Kosovske policijske službe pokazuju da je porastao broj žrtava sa Kosova. Nedavno trgovcima su navodno preneli i komercijalnu seks

---

²⁹⁴ Procena za uspostavljanje mehanizma za upućivanje žrtava trgovine ljudima na Kosovu, OEBS-a, Odeljenja za ljudska prava, decentralizacije i zajednice, za borbu protiv trgovine ljudima jedinicu, u oktobru 2007, http://www.osce.org/documents/mik/2007/10/27677_en.pdf

²⁹⁵ Pogledajte procene za uspostavljanje mehanizma za upućivanje žrtava trgovine ljudima na Kosovu, pripremila Jedinica za borbu protiv trgovine ljudima, Ministarstvo za ljudska prava, decentralizacije i zajednice.

²⁹⁶ McKay, S., Poglavlje 7. Žene, bezbednost ljudi i izgradnja mira: Analiza feministe, <http://home.hiroshima-u.ac.jp/heiu/Pub/E19/Chap7.pdf>

²⁹⁷ Vidi Izveštaj o napretku na Kosovo (u skladu sa RSBOUN 1244) 2008, Komisija Evropskih zajednica, Brisel, 05.11.2008-prevesti englesku verziju, pp. 62:

trgovinu na javnim mestima poput restorana i kafića u privatnim kućama i pratecu uslugu kako bi se izbeglo otkrivanje.²⁹⁸

Od juni 2007, MZK-a je bio aktivno uključen u jedan projekat podržavan od UNFPA pod nazivom "Pružanje bezbednosti, Promovisanje zdravlja; Borba protiv nasilja na rodnoj osnovi na Kosovu. Ovaj projekat ima za cilj da pruži podršku ženama i deci koji pate od nasilja na rodnoj osnovi širom Kosova i poboljšanje pristupa reproduktivnoj zdravstvenoj negi.²⁹⁹

Razvoj kompetentnih inicijative protiv trgovine ljudima i rada na porodično nasilje unutar Kosovske policije, konačno je konsolidovala kapacitete lokalne policije kako bi se borila protiv nasilja na osnovu pola. Prisustvo ženskih oficira je važno za efikasnije razmatranje takvih zločina. Spore, ali pozitivne promene se vide u uključivanje gender pitanja u ovim oblastima od interesa, uprkos insistiranju stereotipizacije na pitanja pola i opšteg nepoverenja u prioriteti socijalne politike socijalne pravde osetljive na pol.

Iako su žrtve izveštavaju više slučajeva u pravosudni sistem i pored činjenica da su se pojavili pozitivni razvoji u zakonu i politici, Kosovski sudovi su podbacili na sprovođenje adekvatnih pravila protiv nasilja u porodici. Međutim, postoje mnogi primeri saradnje sa akterima civilnog društva, i međunarodnog sa odeljenjima Vlade na ljudska prava žena. To uključuje sastanke MZGK oko formulisanja jednog drafta "Nacrt strategije za ljudska prava na Kosovu", kao i radu UNIFEM-a sa gender jedinicama Kosovskog zaštitnog korpusa (KZK) i Kosovskom policijskom službom (KPS) na ZRJ i na Rezoluciju 1325.

Godine 2005, Kosovski centar rodna istraživanja (KCRJ) je sponzorirao istraživanje u saradnji sa nekoliko udruženja žena na Kosovu o nasilju nad ženama za UN-Zavod za unapređivanje Žene (UNDAw). KDV je saradivao sa Kosovski centar rodna istraživanja (KCRJ) u izradi izveštaja oko seksualnog uznemiravanja na Univerzitetu u Prištini i Ministarstva za javne službe (MJS) u izrade politika protiv seksualnog uznemiravanja u institucijama javne administracije. Ovi i drugi primeri predstavljaju potencijal civilnog društva za efektivniji rad sa državnim akterima, u artikulisanju principa Rezolucije 1325, u zalaganje za ljudska prava.

Osim toga, Misija OEBS-a na Kosovu monitorise i slučajeve trgovine ljudima u pravosudni sistem Kosova za usklađivanje domaćeg prava sa međunarodnim standardima za ljudska prava.

OEBS zaključuje sa zabrinutosti da sudske vlasti (sudije i tužioce) često ne uspevaju u potpunosti razumeti krivično delo trgovine ljudima, onako kao što zahteva član 139 kod Privremenog Krivicnog Zakona Kosova (PKZK).³⁰⁰

Jasno je da u 2007, broj žena i devojaka koje se trguje na domaćim području i inostranstvu, raste. Uprkos izjave od strane OEBS-a u 1999 da je trgovanje glavni problem, mere UNMIK-a su ostale neodgovarajuće.³⁰¹

---

²⁹⁸ Vidi uopšteno: Izveštaj OEBS-a, Ljudskih prava, etničkim odnosima i demokratiji na Kosovu (Leto 2007)

²⁹⁹ Glas Kosovske Žene "izdanje Mreže Žena Kosova, Volume V, Number 4 sep 2007 - novembar 2007, www.Womensnetwork.org

³⁰⁰ Vidi Izveštaj OEBS-a-pravna analiza slučajeva trgovine ljudima na Kosovu, oktobar 2007

³⁰¹ UNDP Mladi; nove generacije za novo Kosovo, Human Development Report (Human Development Report), 2006 Prištini

Ustav Republike Kosovo, Zakon o ravnopravnosti polova, Zakon protiv diskriminacije, Porodično pravo, Kosovski Program za ravnopravnost polova, te strategija za ljudska prava, su važna postignuća prema jednakosti polova koji svakako ceolakšati promociju svih ljudskih prava sirom Kosova. Međutim, većina muškaraca i žena na Kosovu ostaju neinformirana o njihovim pravima.

Aktivisti ženske MZK su aktivne u javnim kampanjama za podizanje svesti o nasilju nad ženama i na informisanje žena o njihovim pravima. Kampanja 2005 godine uključila je ilične priče i scenske prikaze na ulici, adresirajući niz primera nasilja na rodnoj osnovi, uključujući one počinjene od strane međunarodnih.

3.6 Manjinska prava

U okviru Vlade Kosova postoji i Ministarstvo za Zajednice i za Povratak,³⁰² koje između ostalog, razvija i promoviše politiku i sprovodi zakone na unapređenju i zaštiti prava zajednica i njihovih članova, uključujući pravo na povratak, razvijati i nadgledati implementaciju vladine strategije kako bi vam pomogao u rešavanju i povratak zajednice podržati razvoj i implementaciju ovih strategija u svim opštinama, pravilo predviđa da u centralnom i lokalnom nivou sadrži odredbe za zaštitu zajednici prava, ljudska prava i interese povratnika, uključujući slobodu kretanja, korišćenje jezika, slobodu izražavanja, fer zastupljenosti, obrazovanja, zapošljavanja i jednak pristup pravosuđu, stambenim i javnim službama i komunalnim.³⁰³

Takođe u okviru Kancelarije Premijera Vlade, deluje Kancelarija za Zajednice koja se bavi sa zaštitom i unapređenjem prava i interesa zajednice.

Iako je svest o postojanju Rezoluciju 1325, žene, Rome, Aškalije i Egipćani (RAE) uopšte nisu dobili informacije o Rezoluciji 1325 i relevantnih zakona protiv diskriminacije i ravnopravnosti polova, te nemaju nikakvih saznanja da bi na neki način te zakone trebalo da budu implementirani ili koje su implikacije takvih sprovođenja za zajednice i njihove porodice. Žene iz zajednica RAE, su isključene od većine inicijativa koje promovišu prava žene.

Kancelarija za dobro upravljanje u maju ove godine objavio je priručnik Zakon protiv diskriminacije i Administrativno uputstvo za njegovu implementaciju na 5 jezika: albanski, srpski, bosanski, turski i Romski.

KDV je takođe sastavila jedan set Zakona za prava i interese manjine, u 5 jezicima: albanski, srpski, bosanski, turski i Romski.

Vlada Republike sa datumom 24. decembar 2008 je odobrila, Strategiju za integraciju Roma, Aškalije i Egipćani u Republici Kosovo 2009 do 2015.

Strategija za integraciju zajednica Roma, Aškalije i Egipćana predstavlja važan doprinos naporima Vlade Republike Kosovo u pokušajima izgraditi klime tolerancije, pomirenja i međusobnog poštovanja između različitih zajednica na Kosovu, kao i da omogući politički dijalog između Republike Kosova i zemljama u kojima sada žive zastupnici tih zajednica, kao i sa specijalizovane agencije (IOM, UNHCR i dr), kako bi drzala pod kontrolom taj proces. Strateski se identifikuju postavljeni prioritetni zadaci, koje jedna strana nudi mere za rešavanje

---

³⁰² Web stranice Ministarstva za zajednice i povratak <http://www.ks-gov.net/mkk/>

³⁰³ Vidite Uredba br. 2001/19 o izvršne institucije samouprave na Kosovu, Aneks VII

specifičnih problema a druga strana nudi mere u cilju poboljšanja celokupnog stanja ljudskih prava i integracije Roma, Aškalije i Egipćana.³⁰⁴

Strategija u prvom redu, adresira poboljšanje situacije Roma, Aškalije i Egipćana koji žive na Kosovu, ali i nudi preporuke i rešenja za reintegracija ljudi koji su se vratili. Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina deo je Ustava Republike Kosova i svoje zakonodavstvo te stoga je primenjiv na Kosovu.³⁰⁵

Kancelarija za dobro upravljanje (KDV) u saradnji sa Ministarstvom za povratak i zajednice, pokrenuli projekat "Objašnjenje i Olaksivanje u Ispunjavanju Preporuka Saveta ministara Saveta Evrope u institucijama Republike Kosovo". KDV-je je razvio set zakona za prava i interese manjina, koja je tačka delovanja u Akcioni plan za Evropsko partnerstvo.³⁰⁶

Neke Romske NVO, uz podršku Shpresa Agushi, su doprineli implementaciji Rezolucije kroz konsultacije i savetovanja u radnim grupama Vlade, OEBS-a i KFOS-a u rešavanju ovih pitanja koja utiču na žene u RAE. Od 2006, neke žene Romkinje su radile na praćenju sprovođenja ravnopravnosti polova, antidiskriminacijskih zakona i zakona ženskih prava u odnosu na prava manjina i izveštavale kod OSI i Evropskog Parlamenta.³⁰⁷

* * *

Jednom rečju, neki kosovski političari postaju sve aktivniji u javnu podršku ženskim organizacijama i kao izgleda da prihvataju važnost uspostavljanja radnih prava u zakonodavstvo. Lokalni aktivisti su odigrali važnu ulogu u pružanju pomoći za političare da bi bili više svesni rodne jednakosti i uspešnog zagovaranja za zakonodavstvo koja podržava jednakost polova kao ljudsko pravo. Ustav, Nacionalni plan delovanja, Zakon o ravnopravnosti polova, Zakon protiv diskriminacije i Zakon porodičnog prava su važna postignuća za ravnopravnost polova i pomoći u promociji i zaštiti ljudskih prava na Kosovo u širem smislu.

Međutim, dok mehanizmi za postizanje ravnopravnosti polova postoje u zakonodavnom nivou, mnogi muškarci i žene na Kosovu nisu svesni za njihova prava i kako da pristupe tim zaštitama koje im nude zakoni. Na taj način, sveobuhvatna implementacija međunarodnih pravnih principa, ostaje da se realizuje u potpunosti.

---

³⁰⁴ Godišnji izveštaj za Vladu u 2008, Priština, decembar 2008 Proces izrade strategije je sledio pristup i participativnog pristupa na osnovu prava. U proces izrade je uključeno u dijalog između "nosioci kancelariji" i "nosioci prava" i nastavlja komunikaciju i saradnju tokom procesa sprovođenja i nadzora, proizvod time vlasništva na strategiju i međusobnom razumijevanju. Participativni pristup je rezultirao efikasno učešće vladinih predstavnika i predstavnika triju zajednica (Roma, Aškalije i Egipćani), uključujući i predstavnike organizacija civilnog društva od većinskog stanovništva. Stolova, radionica i regionalnim konferencijama tokom faza pripreme su uspešno služila u cilju uključuju široki spektar dionika iz vlasti i zajednice. Ovaj pristup pruža garancije da će se sprovesti strategija uspešno i da će imati podršku šireg društva.

³⁰⁵ Za više informacija o Access-based prava vidi: Komisija Ujedinjenih nacija za ljudska prava, često postavljana pitanja o pristupu zasniva ljudska prava za razvoj i saradnju, Njujork, Geneva 2006.

³⁰⁶ Godišnji izveštaj za Vladu u 2008, Priština, decembar 2008, str.19

³⁰⁷ Shpresa Agushi, intervju u 2007.

U poslijeratnom Kosovu, uznemiravanje i seksualno nasilje nad ženama je povećan, odražavajući efekte teške ekonomske situacije i poslijeratnih traume. Aktivistkinje MZGK-a su aktivni u javnim kampanjama za podizanje svesti javnosti o nasilju protiv žena i informisanju žena o njihovim pravima. U kampanji 2005 godine uključene su lične priče i scenska prikazivanja na ulicama i time uputio niz primera nasilja na rodnoj osnovi, uključujući jednu koja je sprovedena od inostranih.

Dok zločini nasilja su otišli nanize počevši osnivanjem CIVPOL / KPS, nasilja u porodici i dalje ostaje na stepen zabrinutosti, ali se sve češće prijavljuju. Iako sve više žrtava izvještavaju više slučajeva pred pravosudni sistem i pokazuju pozitivan razvoj događaja u zakonu i policiji, Kosovski sudovi ne uspevaju implementirati adekvatna pravila protiv nasilja u porodici.³⁰⁸ Godine 2005, Kosovski Centar za Rodna Istraživanja (KCRI) je sponsorisao studije u saradnji s nekoliko udruženja žena na Kosovu, o nasilju nad ženama u UN-Odeljenja za unapređivanje Žene (UNDAW).

Kosovski Centar za Rodna Istraživanja, kao što je gorenavedeno, sarađivao sa KDV da bi Univerzitetu u Prištini sastila izveštaj o seksualnom uznemiravanju na radnom mestu. Isto tako, u saradnji sa OCRI i saradnjom MJP i drugim lokalnim institucijama, je sastavila nacrt pravila protiv seksualnog uznemiravanja u javnoj upravi. Iako još uvek nije stupio na snagu, on pokazuje da imaju potencijal grupe od civilnog društva i mogu da rade efikasno, zajedno sa državnim akterima na artikulisanju principa Rezolucije 1325 i zagovaranja ljudskih prava. Kosovski Centar za Rodna Istraživanja, posebno razvija saradničke odnose s vladom, ustanovama, te sa Kosovskim medijama.

MZK nastavlja da bude branioc i vazan promotor za ljudska prava žena na Kosovu. Isto tako, MZK u poslednje dve godine zabeležila značajne radne odnose sa ključnim ženskih organizacijama u regionu.

U godini 2004, Zakon protiv diskriminacije pospesen zbog potrebe da se obezbijedi zakonodavstvo i da podupire "važnost obezbeđivanja vanbračnih zajednica, zaštita ljudskih prava, i fer predstavljanje naroda Kosova u proces razvoja demokratskih institucija samoupravljanja. "ZPD" zabranjuje direktnu diskriminaciju i definiše sve svoje oblike, između ostalog, uznemiravanje, žrtvovanje i segregaciju. Ona rješava diskriminacije u svim oblastima društvenog života: zapošljavanje, obrazovanje, socijalna zaštita, stanovanje, lična bezbednost i pristup javnom životu. Jedna ključna novina je teret svedočenja pada optuzenu stranku za diskriminatorne radnje. Pojedinaac ili institucije moraju pokazati da nije bilo diskriminacije. To je naročito važno za žene koje imaju velike teškoće u rodnim diskursima zbog patrijarhalnog preovladavanja na Kosovu.

Institucija Ombudsmana je ovlašteno za prihvatanje i istraživanje pritužbe u vezi sa slučajevima diskriminacije. Uz to, Vlada je odgovorna za podizanje javne svesti o Zakona protiv diskriminacije. Sada su ponuđene specifične obuke za sudije i tužioce na kontinuiranu praktičnu upotrebu zakona. Takođe se pruža obuka za civilne službenike.

---

³⁰⁸ Porodični zakon zabranjuje nasilje u porodici; UNMIK-ove Uredbe 2003/25 o proglašenju Privremenim Krivičnog zakona, kojeg je usvojila Skupština Kosova pokriva "zločine protiv života i tela, uključujući silovanje, seksualno sulmimin; Uredba 2003/12 pruža tri vrste zaštitnog naređenja, uključujući nasilje u porodici.

Malo se radilo, navodi Igballe Rogova, mi smo više fokusirani da Rezolucija 1325 bude implementirana od strane vlade i međunarodne zajednice nego što smo radili u podizanju svesti stanovništva u vezi s Rezolucijom. U tom smislu mi kao MZGK-a napravili smo jednu kampanju "Upoznajmo naša prava", ali mislim da nije bilo dovoljno. Međutim, tu su jednu važnu ulogu oko podizanja svesti stanovništva dali su medije, naročito RTV21, koja je realizirala 2 dokumentarna filмова za Rezoluciju 1325, i televizijske debate,³⁰⁹

Standardi ljudskih prava u skladu sa važećim zakonom na Kosovu su dovoljna sa teoretske strane, za suočavanje sa ovim brojem kršenja ljudskih prava, no gledajući nedostatak finansijskih sredstava, stručnosti i koordinacije, to ukazuje na nedostatak odgovarajuće političke volje i neefikasnosti odgovarajućih mehanizama za zaštitu i promociju ljudskih prava.

4. Uključivanje gender perspektive u izveštajima UN-a

Rezolucija 1325, član 17. zahteva od generalnog sekretara da, „tamo gde je prikladno, uključiti u svom izveštaju za Savet bezbednosti napredak na trendove rodni odnosa u svim mirovnim misijama te u svim drugim aspektima koji imaju koje se odnose na žene i devojke. ”

Od strane međunarodnih organizacijama i dalje ostaje nizak stepen razumevanja oko uključivanja rodni pitanja i zajedničko pobrkanje koncepta roda "gender" sa ženama, umesto da se uvidi razlike ocenjivanja muškaraca i žena u društvu. U mnogim slučajevima, u inostranstvo su uvideli potrebu za "ravnopravnost polova", jer je nemoguće postići u "takvom patrijarhalnom društvu" i primetili su da je većina žena su toliko pritisnuta da Zakon o ravnopravnosti polova od 2004 nije mogao biti više nego jedan pregled retorike. Potvrđeno je da takve pozicije unutar međunarodne administracije su oslabili nastojanja vlade i civilnog društva da vrše pritisak u vezi rodni prava, kao što je i predviđeno Rezolucijom 1325 kao i ugovorima o ljudskim pravima. Jasno je da postoji mnogo izuzetaka kada spomenjemo ovu određenu poziciju, koja je omogućila neke indirektno saradnje prema artikulisanju Rezolucije 1325 u propise, protokole, kodeksa etike i progresivnim zakonima postignuti u 2005, i kasnije.

Međutim, sveobuhvatno artikulisanje Rezolucije 1325 je ometano u jednoj meri od strane negativnih stavova međunarodne zajednice u istoj meri kao rezultat njihovog neshvatanja od strane lokalnih službenika i opšte populacije.

EULEX ili UNMIK mogu da kažu da je Rezolucija 1325 je važna, ali na taj način da bi se razumela, žene mora da dobiju jedno obećanje od onih koji su trenutno na vlast, uglavnom muškarci, da to nije samo žensko pitanje, nego je ovo za celo društvo, za stvaranje sveobuhvatnog društva.

Edukacija oko Rezolucije 1325 i njeni odnosi sa CEDAW, i njena važnost za proces izgradnje mira na Kosovu, smatra se da je duboko potrebna za EULEKS i UNMIK.

Ispitanici su komentarisali da OUN-a nije podvukla Rezoluciju 1325 kao potrebnu tačku fokusiranja za UNMIK i da prethodni SPGS je komentarisao o njenoj važnosti. U očima grupa civilnog društva, nema konzistentnost oko pristupa na rezoluciju i njen značaj u izgradnji mira na Kosovu. Opšti neuspeh za identifikaciju i promovisanje kontrasta Rezolucije 1325 na način koji joj je prikazano pažnju specifičnim pitanjima zakona i reda, seksualnoj eksploataciji i seksualnoj

---

³⁰⁹ Intervju sa Igballe Rogova, februar 2009.

zloupotrebi, uprkos činjenici da su oni deo obima Rezolucija 1325. Treba napomenuti da je neuspeh UNMIK-a za implementaciju Rezolucije 1325 se odražava kašnjenjem uključivanja domaćih stručnih žena ili lokalna nevladina organizacija (NVO) u donošenju odluka i programskom planiranju.

Dok se u OEBS-u priznaje da se Rezolucija 1325 sprovodi u okviru svoje unutrašnje strukture, takva rezolucija nije objavljena javno ili koriscena na strateški način i javno kao okvir delovanja OEBS-a na Kosovu. još od 2004, OEBS je angažovala dva savetnika za rod, kao i jednu jedinicu za gender pitanja, zajedno sa raznim stručnjacima imenovane za razne dodatne poslove u vezi rodnih pitanja pola, ali nedostaje celokupna integrisanje između centralnih tačaka u OEBS-u i duh celokupne organizacije. Pol savetnici raportiraju nacelniku odeljenja, ali je uključivanje gender pitanjima kao takva nisu šire dobile prioritet. Prema ispitanicima, nedostatak specifičnog akcionog plana OEBS-a prema učešću rodnih pitanja odražava da položaj rodnih pitanja kod OEBS-a da se često smatra da gender pitanja treba uzeti u obzir kada budu postignuti red i zakona.

Međunarodne organizacije, poput UNDP-a nisu dužne izveštavati o uključenosti rodne perspektive i uključivanje gender pitanja u svojim strukturama. Na Kosovu, bez obzira na to, UNDP je krenula prema povećanju saradnje sa državnim odeljenjima, agencijama i drugim grupama civilnog društva, uključujući i organizacije žena. Jedan svez primer takvog višestrukog pristupa, koga mogu da kopiraju međunarodne agencije je uključivanja UNDP-a u Inicijativu Ženske Bezbednosti, zajednički finansiranu od strane Kancelarije za krizne prevenciju i oporavak i British Council. Zajednička inicijativa će istražiti nasilja nad ženama i trgovine, uzimajući u obzir i cilj obuke osoblja za primjenu zakona, uključujući i sudije, kao i videti će pitanja ženskih skloništa.

5. Sazetak

U principu, monitoringom je utvrđeno da institucije vlasti, međunarodne organizacija i civilno društva na Kosovu su veoma različite nivoe poznavanja i podržavanja za Rezoluciju 1325 i njegovu promociju. Njihov nivo angažmana u oblastima obuhvaćenih Rezolucijom 1325 i relevantnim sporazumima o ljudskim pravima takođe su različiti. Iako u načelu, UNMIK se pridržava principa rodnog učešće u operacijama, partnerstva i njegove politike - delovanje i njegovi uticaji su nekonsistentni na distribuiranje uključivanja rodnih problema kao ključni element za izgradnju mira na lokalnom nivou.

Ljudska prava za ženu nisu novost na teritoriji Kosova i one su zaštićene "dvostruko" kroz spajanje prethodnog zakona "lokalnog" uz prihvatanje obaveza i odgovornosti prema međunarodnim konvencijama poput CEDAW. Zapravo, Rezolucija 1325 predstavlja ponavljanje principe ljudskih prava koji su često napadnuta za vreme rata ili rekonstrukcije posle rata. Posebna važnost Rezolucije 1325 za Kosovo je kao jedna ponovna izjava o ključnim aspektima trajnih principa oko ljudskih prava.

Iz tog razloga, je razocarajuca činjenica da se Rezolucija 1325 retko pominje se od strane međunarodnim administratora i zato se ne koristi na odgovarajući način od strane službenih organa kao stalni okvir aktivnog delovanja. S druge strane, civilno društvo je koristila mogućnosti koje pruža Rezolucija 1325 kao sredstvo za podsticanje zagovaranje, lobiranje za unapređenje i učešće žena na svim nivoima javnog života na Kosovu i okolnim državama, te sa mnogo uspeha.

Test predanosti Kosova prema pravnom okviru zavisiće od volje njenih političkih institucija za dalju integraciju i uključivanje gender pitanja preko javnih struktura i socijalnih konvencija i sama zapečatirati odgovornost za ljudska prava na državnom i međunarodnom nivou.

PREPORUKE

Sledi niz preporuka koje su proizašle iz istraživanja i intervjuja, koji su podeljeni u tri kategorije:

1. Preporuke za Vladu:

- Vladine institucija da promovisu i sprovede Rezoluciju 1325;
- Vlada da da Nacrt akcionog plana za sprovođenje Rezolucije 1325, i da obezbedi budžet za sprovođenje ovog plana;
- Da se Izda Zakon protiv nasilja u porodici i Strategija za prevenciju porodičnog nasilja;
- Da se stepen sprovođenja zakona koji garantuje jednakost polova;
- Da se poveća broj žena u odlučivackim položajima;
- Da se sprovodi Strategija i Akcioni plan protiv trgovine ljudskim bićima (2008-2011);
- Da se vrši integracija gender perspektive državnim strukturama bezbednosti i povećanje učešća žena u mehanizmima bezbednosti na području Republike Kosovo;
- Da se stavi na kurikulumima obrazovanja za pripadnike Kosovske bezbednosne snage i Rezolucija 1325;
- Kosovski Centar za Javnu Bezbednost, obrazovanje i razvoj, za sve pripadnike bezbednosnih institucija na Kosovu, uključujući i KBS, da organizuje obuke o rodnoj jednakosti, bezbednosti i ljudskih prava žena;
- Policajci, tužiocci, sudije i socijalni radnici da pohađaju kontinuirane obuke za slučajeve nasilja u porodici, pitanje protivtrgovine ljudima, da se identifikovanje žrtve iz trgovine ljudima uopšte za gender pitanja.

2. Preporuke za međunarodne prisustva na Kosovu:

- Međunarodne institucije na Kosovu da promovisu i sprovede Rezoluciju 1325;
- Svi međunarodni mehanizmi koji deluju na Kosovu, posebno EULEX, PCN, KFOR i OEBS, mora da demonstriraju sprovođenje Rezolucije 1325 u postupcima i praksama njihovih operacija;
- Međunarodne institucije prisutne na Kosovu da sarađuju sa ženskim organizacija na Kosovu;
- Međunarodne institucije prisutne na Kosovu, pre dolaska njihovog osoblja na Kosovu da obezbijede obuku gender karaktera.

3. Preporuke za civilno društvo:

- Civilno društvo u pogon i podršku relevantnih institucija u unapređenju i sprovođenju UNSCR 1325;
- Civilno društvo u saradnji sa relevantnim institucijama, posebno policije i sudstva, u prevenciji i zaštiti žrtava na osnovu pola;
- Udruženja za nastavak promocije Rezoluciju 1325 u kojoj deluju;
- Civilno društvo (nevladine udruženja, a posebno medijima) kako bi pomogli u podizanju svijesti u populaciji za pojavu gender-based violence, posebno porodičnog nasilja i trgovine ljudima; Shoqëria civile të përkrahë dhe shtytë institucionet relevante në promovimin dhe zbatimin e Rezolutës 1325;

DODATAK 1. REZOLUCIJA 1244

Usvojena od strane Saveta bezbednosti na 4011-om sastanku, 10. juna 1999

Savet bezbednosti³¹⁰, **Imajući** u vidu principe i ciljeve Povelje Ujedinjenih nacija, uključujući primarnu odgovornost Saveta bezbednosti za očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti,

podsećajući na svoje rezolucije 1160 (1998) od 31. marta 1998, 1199 (1998) od 23. septembra 1998, 1203 (1998) od 24. oktobra 1998. i 1239 (1999) od 14. maja 1999,

izražavajući žaljenje zbog toga što nije došlo do potpunog poštovanja zahteva iz ovih rezolucija,

odlučan da razreši ozbiljnu humanitarnu situaciju na Kosovu, u Saveznoj Republici Jugoslaviji, i osigura bezbedan i slobodan povratak svih izbeglica i raseljenih lica njihovim domovima,

osuđujući sve akte nasilja protiv stanovnika Kosova kao i terorističke akte bilo koje strane,

podsećajući na saopštenje generalnog sekretara UN od 9. aprila 1999. u kome se izražava zabrinutost zbog humanitarne tragedije koja se odvija na Kosovu,

ponovo potvrđujući pravo svih izbeglica i raseljenih lica da se vrate svojim domovima u bezbednosti,

podsećajući na nadležnost i mandat Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju,

pozdravljajući opšte principe o političkom rešenju za kosovsku krizu koji su usvojeni 6. maja 1999. godine (S/1999/516, aneks 1 uz ovu rezoluciju) i takođe pozdravljajući to što SR Jugoslavija prihvata principe koji su navedeni u tačkama 1-9 u papiru koji je podnet u Beogradu 2. juna 1999. godine (S/1999/649, aneks 2 uz ovu rezoluciju) i saglasnost SR Jugoslavije na taj papir,

ponovo potvrđujući privrženost svih država članica suverenitetu i teritorijalnom integritetu SR Jugoslavije i drugih država regiona, kako je navedeno u Helsinškom dokumentu i aneksu 2,

ponovo potvrđujući apel iz prethodnih rezolucija za široku autonomiju i suštinsku samoupravu za Kosovo,

utvrđujući da situacija u regionu i dalje predstavlja pretnju međunarodnom miru i bezbednosti,

odlučan da obezbedi sigurnost i bezbednost međunarodnog osoblja i sprovođenje obaveza koje proističu iz ove rezolucije od strane svih na koje se ona odnosi, i delujući u tom cilju u skladu sa Glavom VII Povelje Ujedinjenih nacija,

1. Odlučuje da političko rešenje za krizu na Kosovu treba da bude zasnovano na opštim principima iz aneksa 1 i kako je dalje razrađeno u principima i drugim traženim elementima iz aneksa 2;

³¹⁰ <http://www.unmikonline.org/press/reports/N9917289.pdf>

2. Pozdravlja to što SR Jugoslavija prihvata principe i druge tražene elemente koji se pominju u gore navedenom stavu 1, i zahteva punu saradnju SR Jugoslavije u cilju njihove brze primene;
3. Naročito traži da SR Jugoslavija odmah obustavi nasilje i represiju na Kosovu na način koji se može verifikovati, i da započne i okonča povlačenje u fazama sa Kosova, na način koji se može verifikovati, svih vojnih, policijskih i paravojnih snaga, u skladu sa hitnim rasporedom, sa čim će biti sinhronizovano raspoređivanje međunarodnog bezbednosnog prisustva na Kosovu;
4. Potvrđuje da će posle povlačenja, dogovorenom broju jugoslovenskog i srpskog vojnog i policijskog osoblja biti dozvoljen povratak na Kosovo radi obavljanja dužnosti u skladu sa aneksom 2;
5. Odlučuje o raspoređivanju civilnog i bezbednosnog prisustva na Kosovu, pod pokroviteljstvom UN, sa odgovarajućom opremom i osobljem, kako se to traži, i pozdravlja saglasnost SR Jugoslavije za takvo prisustvo;
6. Traži od generalnog sekretara da imenuje, nakon konsultacija sa Savetom bezbednosti, specijalnog predstavnika koji će kontrolisati implementaciju civilnog prisustva i dalje traži od generalnog sekretara da da instrukciju svom specijalnom predstavniku da vrši koordinaciju sa međunarodnim bezbednosnim prisustvom kako bi se obezbedilo da oba prisustva rade u pravcu istih ciljeva i da se međusobno pomažu;
7. Ovlašćuje države članice i odgovarajuće međunarodne organizacije da uspostave međunarodno bezbednosno prisustvo na Kosovu, kako se navodi u stavu 4 aneksa 2 uz sva neophodna sredstva kako bi moglo da obavi svoje odgovornosti iz dole navedenog stava 9;
8. Potvrđuje potrebu za hitnim i što skorijim raspoređivanjem efikasnog međunarodnog civilnog i bezbednosnog prisustva na Kosovu, i zahteva da strane u potpunosti sarađuju prilikom njegovog raspoređivanja;
9. Odlučuje da će odgovornosti međunarodnog bezbednosnog prisustva koje će biti raspoređeno i delovati na Kosovu uključivati:
  - a) odvratanje od obnove neprijateljstava, održavanje i prema potrebi, nametanje prekida vatre, obezbeđivanje povlačenja i sprečavanja povratka na Kosovo snaga savezne i republičke vojske, policije i paravojnih jedinica, osim kako je predviđeno u tački 6 aneksa 2;
  - b) demilitarizaciju Oslobođilačke vojske Kosova (OVK) i drugih naoružanih grupa kosovskih Albanaca, kako se zahteva u stavu 15;
  - c) uspostavljanje bezbednog okruženja u kome izbeglice i raseljena lica mogu da se vrate svojim kućama u bezbednosti, a međunarodno civilno prisustvo može da funkcioniše, u kome privremena uprava može da bude uspostavljena i humanitarna pomoć isporučivana;
  - d) osiguranje javne bezbednosti i reda dok međunarodno civilno prisustvo ne preuzme odgovornost za sprovođenje tog zadatka;
  - e) nadgledanje uklanjanja mina dok međunarodno civilno prisustvo, prema potrebi, ne preuzme odgovornost za taj zadatak;

f) odgovarajuću podršku i blisku koordinaciju sa radom međunarodnog civilnog prisustva;

g) obavljanje dužnosti nadgledanja granice kako je traženo;

h) obezbeđenje zaštite i slobode kretanja za sebe, za međunarodno civilno prisustvo i druge međunarodne organizacije;

10. Ovlašćuje generalnog sekretara da uz pomoć odgovarajućih međunarodnih organizacija, uspostavi međunarodno civilno prisustvo na Kosovu, kako bi se obezbedila privremena uprava na Kosovu, pri čemu će narod Kosova moći da uživa suštinsku autonomiju u okviru SR Jugoslavije, i koje će obezbediti prelaznu upravu pri čemu će uspostavljati i nadgledati razvoj privremenih demokratskih institucija samouprave, kako bi se obezbedili uslovi za miran i normalan život svih stanovnika Kosova;

11. Odlučuje da će glavne odgovornosti civilnog prisustva uključivati:

a) unapređenje uspostavljanja, do konačnog rešenja, suštinske autonomije i samouprave na Kosovu, uzimajući u potpunosti u obzir aneks 2 i sporazume iz Rambujea (S/1999/648);

b) obavljanje osnovnih civilno-upravnih funkcija tamo gde je i koliko je to potrebno;

c) organizovanje i nadgledanje razvoja privremenih institucija za demokratsku i autonomnu sam upravu, do konačnog političkog rešenja, uključujući i održavanje izbora;

d) prenošenje, u skladu sa uspostavljanjem tih institucija, svojih administrativnih zadataka, a nadgledajući i podržavajući učvršćivanje lokalnih privremenih institucija Kosova i drugih aktivnosti u pravcu građenja mira;

e) olakšavanje političkog procesa čiji je cilj definisanje budućeg statusa Kosova, uzimajući u obzir sporazume iz Rambujea (S/1999/648);

f) u konačnoj fazi, nadgledanje prenosa vlasti sa privremenih institucija Kosova na institucije koje će biti uspostavljene u skladu sa političkim rešenjem;

g) podršku rekonstrukciji ključnih objekata infrastrukture i drugoj ekonomskoj rekonstrukciji;

h) podršku saradnji sa međunarodnim humanitarnim organizacijama, i humanitarnoj pomoći unesrećenima;

i) održavanje civilnog reda i zakona, uključujući i uspostavljanje snaga lokalne policije, a u međuvremenu, putem raspoređivanja međunarodnog policijskog osoblja koje će raditi na Kosovu;

j) zaštitu i unapređenje ljudskih prava;

k) osiguranje bezbednog i neometanog povratka svih izbeglica i raseljenih lica u njihove domove na Kosovu;

12. Ističe potrebu koordiniranih operacija humanitarne pomoći, kao i da SR Jugoslavija dozvoli neometan pristup Kosovu humanitarnim organizacijama za pružanje pomoći i sarađuje sa takvim organizacijama kako bi se obezbedila brza i efikasna dostava humanitarne pomoći;

13. Podstiče sve države članice i međunarodne organizacije da daju doprinos ekonomskoj i socijalnoj obnovi kao i bezbednom povratku izbeglica i raseljenih lica, i ističe, u tom kontekstu, značaj sazivanja, što je pre moguće, međunarodne konferencije donatora, (naročito za ciljeve u gore navedenom stavu 11g);

14. Zahteva punu saradnju svih na koje se to odnosi, uključujući i međunarodno bezbednosno prisustvo, sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju;

15. Zahteva od OVK i drugih naoružanih grupa kosovskih Albanaca da odmah prekinu sa svim ofanzivnim akcijama i da se povinuju zahtevima za demilitarizaciju kako to traži šef međunarodnog civilnog prisustva, u konsultacijama sa specijalnim predstavnikom generalnog sekretara;

16. Odlučuje da se zabrane koje su nametnute u stavu 8 rezolucije 1160 (1998) neće odnositi na oružje i srodnu vojnu opremu koje koristi međunarodno civilno bezbednosno prisustvo;

17. Pozdravlja rad koji je u toku u EU i drugim međunarodnim organizacijama u cilju razvijanja sveobuhvatnog pristupa ekonomskom razvoju i stabilizaciji regiona koji je pogođen kosovskom krizom, uključujući i implementaciju Pakta stabilnosti za jugoistočnu Evropu, uz široko međunarodno učešće, kako bi se podstaklo unapređenje demokratije, ekonomskog prosperiteta, stabilnosti i regionalne saradnje;

18. Zahteva od svih država u regionu da u potpunosti sarađuju u sprovođenju svih aspekata ove rezolucije;

19. Odlučuje da se međunarodno civilno i bezbednosno prisustvo uspostavi za početni period od 12 meseci, koje će se nastaviti posle toga ukoliko Savet bezbednosti ne odluči drugačije;

20. Traži od generalnog sekretara da u redovnim intervalima podnosi Savetu izveštaje o sprovođenju ove rezolucije, uključujući i izveštaje rukovodstva civilnog i bezbednosnog prisustva, pri čemu prvi izveštaj treba da bude podnet u roku od 30 dana od usvajanja ove rezolucije;

21. Odlučuje da se i dalje aktivno bavi ovim pitanjem.

Aneks I

Izjava predsedavajućeg o zaključcima sa sastanka ministara Grupe 8, održanog u Petersburgu, 06. maja 1999. godine

Ministri Grupe 8 su usvojili dole navedene opšte principe o političkom rešenju krize na Kosovu:

- trenutna i proverljiva obustava nasilja i represije na Kosovu;
- povlačenje vojske, policije i paravojnih snaga sa Kosova;
- raspoređivanje efikasnog međunarodnog civilnog i bezbednosnog prisustva na Kosovu, koje će podržati i usvojiti Ujedinjene nacije, sposobnog da garantuje ostvarivanje zajedničkih ciljeva;
- uspostavljanje privremene administracije za Kosovo o čemu će doneti odluku Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija, kako bi se obezbedili uslovi za miran i normalan život za sve stanovnike Kosova;
- bezbedan i slobodan povratak svih izbeglica i raseljenih lica i neometan pristup humanitarnih organizacija Kosovu;
- politički proces ka uspostavljanju sporazuma o privremenom političkom okviru, koji će obezbediti suštinsku samoupravu na Kosovu, uzimajući u potpunosti u obzir sporazume iz Rambujea i principe suverenosti i teritorijalnog integriteta SR Jugoslavije i drugih zemalja u regionu, i demilitarizaciju OVK;
- sveobuhvatni pristup ekonomskom razvoju i stabilizaciji kriznog regiona.

Aneks 2

Sporazum treba da bude postignut na osnovu dole navedenih principa kako bi se krenulo u pravcu rešavanja krize na Kosovu:

1. Trenutna i proverljiva obustava nasilja i represije na Kosovu.
2. Proverljivo povlačenje svih vojnih, policijskih i paravojnih snaga sa Kosova, u skladu sa hitnim rasporedom.
3. Raspoređivanje na Kosovu, pod pokroviteljstvom Ujedinjenih nacija, efikasnog međunarodnog civilnog i bezbednosnog prisustva, sposobnog da garantuje postizanje zajedničkih ciljeva, koje će delovati, ako se tako odluči, u skladu sa Glavom VII Povelje.
4. Međunarodno bezbednosno prisustvo uz suštinsko učešće NATO mora da bude raspoređeno pod jedinstvenom komandom i kontrolom i ovlašćeno da uspostavi bezbedno okruženje za sve ljude na Kosovu, kao i da olakša bezbedan povratak svih raseljenih lica i izbeglica njihovim domovima.
5. Uspostavljanje privremene administracije za Kosovo kao dela međunarodnog civilnog prisustva pod kojim će narod Kosova moći da uživa suštinsku autonomiju u okviru SR Jugoslavije o čemu će odluku doneti Savet bezbednosti UN. Privremena administracija treba da obezbedi prelaznu upravu, i da pri tome uspostavlja i nadgleda razvoj privremenih demokratskih samoupravnih institucija kako bi se obezbedili uslovi za miran i normalan život svih stanovnika Kosova.
6. Nakon povlačenja, dogovorenom broju jugoslovenskog i srpskog osoblja će biti dozvoljeno da se vrati i obavlja sledeće funkcije:

- vezu sa međunarodnom civilnom misijom i međunarodnim bezbednosnim prisustvom;
- obeležavanje/čišćenje minskih polja;
- održavanje prisustva na mestima srpske kulturne baštine;
- održavanje prisustva na glavnim graničnim prelazima.

7. Bezbedan i slobodan povratak svih izbeglica i raseljenih lica uz nadzor UNHCR (Visokog komesara UN za izbeglice) i neometan pristup humanitarnih organizacija Kosovu.

8. Politički proces u cilju uspostavljanja sporazuma o privremenom političkom okviru koji će obezbediti suštinsku samoupravu za Kosovo, uzimajući u potpunosti u obzir sporazume iz Rambujea i principe suvereniteta i teritorijalnog integriteta SR Jugoslavije i drugih zemalja regiona, kao i demilitarizaciju OVK. Pregovori između strana u pravcu postizanja rešenja ne treba da odlažu ili ometaju uspostavljanje demokratskih samoupravnih institucija.

9. Sveobuhvatni pristup ekonomskom razvoju i stabilizaciji kriznog regiona. Ovo će uključiti sprovođenje Pakta stabilnosti za jugoistočnu Evropu, uz široko međunarodno učešće kako bi se dalje podsticalo unapređenje demokratije, ekonomskog prosperiteta, stabilnosti i regionalne saradnje.

10. Suspenzija vojnih aktivnosti će zahtevati prihvatanje gore navedenih principa, uz saglasnost za druge već identifikovane tražene elemente, koji su sadržani u dole navedenim napomenama. Zatim će biti hitno zaključen vojno-tehnički sporazum koji će, između ostalog, precizirati dodatne modalitete uključujući uloge i funkcije jugoslovenskog-srpskog osoblja na Kosovu:

Povlačenje

- Procedure povlačenja, uključujući i povlačenje u fazama, detaljni plan i razgraničenje tampon zone u Srbiji iza koje će snage biti povučene;

Osoblje koje se vraća

- Oprema osoblja koje se vraća;
- Okvir za funkcije koje će obavljati;
- Raspored njihovog vraćanja;
- Geografsko razgraničenje oblasti u kojima će oni delovati;
- Pravila koja će regulisati njihov odnos sa međunarodnim bezbednosnim prisustvom i međunarodnom civilnom misijom.

Drugi traženi elementi:

- Brz i precizan raspored povlačenja što znači, npr. 7 dana za okončanje povlačenja; povlačenje oružja za vazдушnu odbranu 25 km izvan zone bezbednosti u okviru 48 sati;
- Povratak osoblja za četiri gore navedene funkcije obaviće se uz nadzor međunarodnog bezbednosnog prisustva i biće ograničeno na mali dogovoreni broj (stotine, ne hiljade);
- Obustava vojne aktivnosti po otpočinjanju proverljivog povlačenja;
- Razgovori i postizanje Vojno-tehničkog sporazuma neće prekoračiti ranije dogovoreni rok za okončanje povlačenja.

DODATAK 2. REZOLUCIJA 1325

Rezolucija 1325

Usvojena od Saveta Bezbednosti na 4213-om sastanku, 31. oktobra 2000.

Savet bezbednosti,³¹¹ Pozivajući se na Rezolucije 1261 (1999) od 25. avgusta 1999, 1265 (1999) od septembra 1999, 1296 (2000) od aprila 2000 i 1314 (2000) od avgusta 2000 kao i na relevantne izjave njegovog predsednika uključujući i izjavu koju je predsednik dao novinarima povodom dana Ujedinjenih nacija posvećenom pravima žena i međunarodnom miru, 8 marta 2000 (SC/6816),

Pozivajući se na obaveze Pekinske deklaracije i Platforme delovanja (A/52/231) kao i sve obaveze sadržane u konačnom dokumentu 23-ce posebne sednice Generalne skupštine Ujedinjenih nacija pod nazivom "Žene 2000: jednakost polova, razvoj i mir u 21. veku " (A/S-23/10 Rev.1) a posebno na deo koji se tiče žena i oruzanih sukoba,

Imajući u vidu namenu i principe Povelje ujedinjenih nacija te osnovnu odgovornost Saveta bezbednosti prema Povelji o održanju međunarodnog mira i sigurnosti,

Izrazavajući zabrinutost da se civili, posebno žene i deca, ubrajaju u većinu onih koji su negativno pogođeni vojnim sukobom, uključujući i izbeglice i interno raseljena lica, kao i činjenicu da su oni u sve većoj meri meta strana u sukobu i vojnih elemenata, te prepoznajući posledice udara koje on ima na trajni mir i pomirenje,

Reafirmisuci važnost uloge žena u sprecavanju i resavanju konflikata i u izgradnji mira, naglasavajući važnost njihove jednake participacije i punom uključenju u sve napore na održanju i promociji mira i sigurnosti kao i potrebu povećanja njihove uloge u donošenju odluka koje se ticu sprecavanja i resavanja konflikta,

Reafirmisuci potrebu za punom implementacijom zakona o humanitarnim i ljudskim pravima koji stite prava žena i devojaka tokom i posle konflikta,

Naglasavajući potrebu da sve strane treba da osiguraju da programi svesnosti o minama i ciscenja mina, uzmu u obzir i posebne potrebe žena i devojaka,

Prepoznajući hitnu potrebu izjednacavanja perspektive polova u mirovnim operacijama, te u ovom smislu pozivajući se na Windhoek deklaraciju i Namibijski plan delovanja o uključivanju perspektive polova u multidimenzionalne operacije podrške miru (S/2000/693),

Prepoznajući takođe važnost preporuka koje su sadržane u izjavama njenog predsednika date novinarima 8. marta 2000 godine o specijalizovanoj obuci zaštite, posebnih potreba i ljudskih prava žena i dece u konfliktnim situacijama za svo osoblje koje učestvuje u mirovnim operacijama,

Imajući u vidu da razumevanje uticaja oruzanog sukoba na žene i devojke, efektivni institucionalni dogovori koji garantuju njihovu zaštitu i potpuno učešće u mirovnom procesu, može uveliko da doprinese održanju i promociji međunarodnog mira i sigurnosti,

---

³¹¹ <http://www.peacewomen.org/un/sc/1325.html#Full>

Naglasavajući potrebu konsolidovanja podataka o uticaju oruzanog sukoba na žene i devojke,

1. Poziva zemlje članice da osiguraju povećano prisustvo žena na svim nivoima odlučivanja u nacionalnim, regionalnim i međunarodnim institucijama i mehanizmima za sprečavanje, vođenje i resavanje sukoba;
2. Ohrabruje generalnog sekretara da implementira svoj strategijski plan delovanja (A/49/587) koji poziva na povećano učešće žena na nivoima odlučivanja u resavanju konflikata i mirovnim procesima;
3. Poziva generalnog sekretara da imenuje više žena za specijalne predstavnice i izaslanice koje će vršiti dužnosti u njegovo ime te tim povodom, poziva zemlje članice da nominuju svoje kandidatkinje i dostave njihova imena Generalnom Sekretaru da bi bili uključeni u regularne azurirane centralizovane rostore;
4. Nadalje poziva generalnog sekretara da traži proširenje uloge i doprinosa žena u operacijama Ujedinjenih nacija na terenu a posebno među vojnim posmatracima, civilnoj policiji, te osoblju koje se bavi ljudskim pravima i humanitarnim radom;
5. Izrazava spremnost da ugradi perspektivu polova u mirovne operacije i poziva generalnog sekretara da obezbedi da, kad god je to moguće, uključi komponentu pola u operacije na terenu;
6. Zahteva od generalnog sekretara da obezbedi zemljama članicama vodice i materijale za obuku o zaštiti, pravima i posebnim potrebama žena kao i o važnosti uključivanja žena u sve mirotvorne operacije i mere izgradnje mira, poziva zemlje članice da ugrade ove elemente kao i obuku o svesnosti od opasnosti od HIV/AIDS-a u svoje nacionalne programe obuke za vojno i osoblje civilne policije u pripremi za razmeštanje trupa, nadalje traži da generalni sekretar obezbedi da civilno osoblje u mirovnim operacijama prođe kroz sličnu obuku;
7. Poziva zemlje članice da povećaju svoju dobrovoljnu finansijsku, tehnicku i logisticku podršku osetljivim obukama za polove, uključujući one koje su poduzete od strane relevantnih programa i fondova, inter alia, Fond za žene i Fond za decu Ujedinjenih nacija te visokog komesara Ujedinjenih nacija za izbeglice i ostala relevantna tela;
8. Poziva sve uključene strane da pri pregovorima i dogovorima o implementaciji mira, usvoje perspektivu polova, uključujući, inter alia:
  - (a) posebne potrebe žena i devojaka tokom repatrijacije i ponovnog našeljavanja te tokom rehabilitacije, reintegracije i post- konfliktne rekonstrukcije;
  - (b) mere koje podržavaju mirovne inicijative žena lokalnog područja i lokalne procese za resavanje konflikta i koje uključuju žene u svim mehanizmima za implementaciju mirovnih sporazuma;
  - (c) mere koje će osigurati zaštitu i poštovanje ljudskih prava žena i devojaka pogotovo zbog toga što se one odnose na ustav, izborni sistem, policiju i pravosuđe;
9. Poziva sve strane u oruzanom sukobu da u potpunosti poštuju međunarodno pravo koje se primenjuje u zaštiti žena i devojaka kao civila a posebno da poštuju obaveze koje se odnose na

njih prema ženevskim konvencijama iz 1949 uz to i u Dodatnom protokolu iz 1997, Konvenciji o izbeglicama iz 1951 i uz to Protokolu iz 1967, Konvenciji saveta bezbednosti – 5 – izveštaj za novinare SC/6942 4213-i sastanak (PM) 31 oktobra 2000 godine, o eliminaciji svih formi diskriminacije žena iz 1979 uz to i Opcioni protokol iz 1999, Konvencija ujedinjenih nacija o pravima deteta iz 1989 i još dva opciona protokola iz maja 2000 godine, imajući u vidu i relevantne propise Rimskog statuta Međunarodnog krivičnog suda;

10. Poziva strane u oružanom sukobu da preduzmu ozbiljne mere da zaštite žene i devojke od nasilja zasnovanog na polnoj pripadnosti, pogotovo silovanja i drugih načina seksualnog nasilja, te svih ostalih tipova nasilja u situacijama oružanog sukoba;

11. Naglasava odgovornost svih država da stave tačku na nekaznjavanje i da kazne one koji su odgovorni za genocid, zločine protiv čovečnosti, ratne zločine, uključujući i one koji se odnose na seksualno nasilje nad ženama i devojka, te u ovom smislu naglasava potrebu isključenja ovih zločina, gde je to moguće, iz odredaba o amnestiji.

12. Poziva sve strane u oružanom, sukobu da poštuju civilni i humanitarni karakter izbegličkih kampova i našelja i da uzmu u obzir posebne potrebe žena i devojaka uključujući i njihove zamisli, i poziva se na Rezoluciju 1208 (1998) od 19 novembra 1998;

13. Podstiče sve one koji su uključeni u planiranje razoružanja, demobilizaciju i reintegraciju da razmotre različite potrebe žena i muškaraca bivših vojnika, te da uzmu u obzir potrebe članova njihovih porodica.

14. Reafirmise svoju spremnost, kad god se usvoje mere prema članu 41 Povelje ujedinjenih nacija, da iznese svoje mišljenje o njihovom potencijalnom udaru na civilnu populaciju imajući u vidu posebne potrebe žena i devojaka da bi se razmotrila odgovarajuća humanitarna izuzeca;

15. Izrazava spremnost da osigura da misije veća sigurnosti uzmu u obzir pol i prava žena, uključujući sveukupne konsultacije sa lokalnim i međunarodnim organizacijama (grupama) žena;

16. Poziva generalnog sekretara da sprovede studiju o uticaju oružanog sukoba na žene i devojke, ulozi žena u izgradnji mira i dimenzije polova u mirovnim procesima i razrešenju konflikta, te ga nadalje poziva da podnese izveštaj Savetubezbednosti o rezultatima te studije i da je prosledi svim zemljama članicama Ujedinjenih nacija;

17. Zahteva od generalnog sekretara, kada bude zgodno, da uključi u svoje izveštavanje pred Vijećem sigurnosti, napredak postignut u izjednačavanju polova kroz mirovne misije i sve druge aspekte koji se odnose na žene i devojke;

18. Odlučuje da ostane aktivno uključen u ovo pitanje.

DODATAK 3. POČETNE MERE U PRAVCU SPROVOĐENJA REZOLUCIJE UN 1325 NA KOSOVU (2001 – 2007)

1. U junu 2001, jedna delegacija Saveta bezbednosti Organizaciji Ujedinjenih Nacija dosla je na Kosovo. Predstavnici UNMIK-a koji su pripremili dnevni red delegacije su rekli da delegacija nema vremena za susret sa Kosovskim ženama. Aktivistkinje su naglasile da RSBOUN-a 1325 im daje pravo na sastanak sa delegacijom. Ambasador Anwarul K. Chowdhury, koji je vodio ovu delegaciju se složio da se sastane sa ženama u 21:30 časova nakon što budu završeni svi drugi sastanci delegacije.³¹²
2. U decembru 2002, jedna delegacija Saveta bezbednosti Organizaciji Ujedinjenih Nacija posetila je Kosovo. Posto UNMIK nije obavestio niti pozvao lokalne žene na ovom sastanku, Kosovske žene su zagovarale i uspele obezbijediti sastanke nakon redovnog radnog vremena. Aktivistkinje sastanak su počele raspravu s pitanjima koja se odnose na konačni politički status Kosova. Ambasador UN-a intervenisao, "Status, je stvar za političke stranke. Dozvolite da govorimo oko ženskih pitanja. Na primer, dozvolite da govorimo o Rezoluciji 1325." Kosovske žene ostale su iznenađene, ambasador evidentno ima nedostatak znanja u vezi RSBOUN 1325, jer prema njoj, žene treba da budu uključene u pregovarački proces za finalni politički status Kosova. One su pitale: "Da ne mislite da status je jedno pitanje koje ne utice na žene? To je stvar koja je navedeno direktno u Rezoluciji 1325."³¹³
3. U novembru 2003, aktivistkinje sa Kosova podržane od UNIFEM-a, pristupile regionalnoj inicijativi za zagovaranje oko sprovođenje Rezolucije.
4. U februaru 2004, osnovana regionalna radna grupa koja se sastoji od po dva predstavnika iz svake država. Kao rezultat toga, tim UNIFEM-a iz Kosova pokrenula zagovaracke aktivnosti usmerene s ciljem podizanja javne svesti u vezi Rezolucije 1325 u celoj regiji preko grupe žena sa Kosova, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Makedonije, Srbije i Crne Gore i Albanije .
5. U oktobru 2004, aktivistkinje iz regiona sastale su se u Sarajevu da održe jednu radionicu koja je usmerena na podizanje svesti i pružanje informacija o Rezoluciji 1324 za aktivistkinje iz regiona. Ova radionica je održana zahvaljujući podrške UNIFEM-a, Kvinna till Kvinna i Žene Ženama koja je posvećena raspravi i analizi Rezolucija od strane ženskih NVO-a i vlade. Na fokusu je bila istorijska i tehnička analiza Rezolucije; primeri globalnih inicijativa za promovisanje i pracenje njene implementacije; primeri nacionalnih i regionalnih pitanja u vezi sa rezolucijom; i načine kojima se može raditi oko njih. Feministi i aktivisti za ljudska prava, žene i mira iz Švedske, SAD-a, Češke, Kosova, Hrvatske, Srbije i Bosne i Hercegovine su prisustvovala konferenciji.
6. Nakon radionice u Sarajevu, NVO su nastavile avokaciju za implementaciju i podizanje nivoa svesti u vezi sa Rezolucijom 1325 po njihovim Mrežama. Sporazum je postignut da se održi jedna druga radionica.

---

³¹² Building Peace Empowering Women: Polna Strategija prema Savjet bezbednosti UN-a Rezolucijom Saveta Bezbednosti OUN-a1325 rad, Beč 2006, str 28.

³¹³ Isto.

7. U aprilu 2005, u Makedoniji je održana radionica, pod pokroviteljstvom UNIFEM-a. Radionica bi trebalo da budu po prirodi praktična, a ne teorijska, i da pruži mogućnost da razvije preliminarni Akcioni plan za sprovođenje. Učesnici iz Makedonije koji su bili aktivni u razvoj njihovih Mreža od oktobra 2004 takođe su bili pozvani da učestvuju kao posmatrači.
8. Tokom sastanka sa Specijalnim Izaslanikom OUN-a Kai Eide u godini 2005, aktivistkinje počele sastanak raspravljajući o pitanju uključivanja žena u razgovorima koji će odrediti konačan status Kosova. Ambasador Kai Eide salom odgovorio rekavši: "Ne govorite mi kao muškarci." Lokalne aktivistkinje ostale šokirane i odgovorile, naglašavajući da im RSBOUN 1325 daje pravo na pregovore oko političkog konačnog statusa Kosova.³¹⁴
9. Kosovska policijska služba (KPS), Kosovski zaštitni korpus (KZK), UNIFEM, KFOR, UNMIK policija i Mreža Žena Kosova pokrenuli saradnju ka unapređenju implementacije Rezolucije 1325. Konkretnije, UNIFEM i MZGK-a podržale novoosnovane jedinice KPS-a i KZK oko obuke za gender pitanja, razmenu informacija i korisnih aktivnosti u cilju adresiranja uloge žena u odlučivanju, trgovine ljudima i nasilja u porodici. U principu, inicijative sa ciljem da se poveća nivo komunikacije između žena i policije i bezbednosnog sektora.
10. Švedska nevladina organizacija Kvinna till Kvinna (KtK) je podržala stvaranje Mreže i aktivnosti grupe žena na Kosovu u pravcu sprovođenja RSBOUN 1325. KtK se takođe založila za uključivanje žena u pregovorima o konačnom statusu Kosova, sastavljajući dva pisma i poslajući ih na visokom nivou odlučivanja. Prvo, datirano 8. juli 2005, obraceno Specijalnom predstavniku Generalnog sekretara (SPGS) na Kosovu, gospodinu Soren Jessen-Petersen. Drugoo pismo, datirano 16. januar 2006 upućeno Specijalnom Izaslaniku za budući status Kosova, gospodinu Martti Ahtisaari, Savjetu bezbjednosti OUN-a, Generalnom sekretaru OUN-a, gospodin Kofi Annan, SPGS Soren Jessen-Petersen, i ministru spoljnih poslova Švedske, gđi. Laila Freivalds.
11. U 2005, RTV21 je pripremljen dokumentarac o Rezoluciji 1325, koji je promovisan i prikazivan u svim medijima u regionu. RTV21 je uradila još jedan drugi dokumentarac vezan sa Rezolucijom 1325, u saradnji sa ARTE TV.
12. U februaru 2006, nakon što je čitala za inicijative lokalnih aktivistkinja prema uključivanju žena u pregovorima o konačnom statusu Kosova u Biltenu informacija MZGK-a nazvan *Glas Žene Kosova*, Shevolution (iz Ujedinjenog Kraljevstva) počela je saradnju sa MZGK-a, zagovarajući kod Evropskog parlamenta za uključivanje žena u pregovarački tim za razgovore o konačnom statusu, koji je vezan sa budućnosti Kosova. Advocacy Project (USA) takođe saznaje o lokalnim inicijativama usmerenih na implementaciju RSBOUN 1325 putem informativnog biltena u MZGK-a, i posle intervjuisanja nekoliko predstavnika u MZGK-a, oni su objavili jednu priču u Biltenu informacija o njihovim pokušajima da se obezbedi Kosovarima zastupljenost žena u pregovorima o konačnom statusu.
13. U februaru 2006, Savet za zaštitu ljudskih prava i sloboda (KZLJPS) organizovao je okrugli što na temu "Uloga medija i civilnog društva u unapređenja položaja žena", u kojem su učestvovali predstavnici Skupštine, NVO-e, ministarstva i medije. Na okruglom stolu takođe

---

³¹⁴ Isto.

su pokrenuta pitanja oko RSBOUN 1325 i žena u položajima odlučivanja. Više od deset kosovskih medija pratili su ovaj događaj.

14. Dana 3. marta 2006, Kosovske žene su se sastale sa Specijalnim predstavnikom OUN-a za budući status Kosova, gospodinom Martti Ahtisaari, te naglasili potrebu uključivanja žena u pregovore oko pregovora o konačnom statusu Kosova. Kosovske žene su zagovarale da ovaj sastanak se održi tokom susreta sa visokim zvaničnicima ma Odsjeka za mirovne misije u organizaciji Ujedinjenih nacija (DPKO) u Njujorku.
15. Dana 5. mart 2006 MZK-a i Lobi Kosovskih Žena potpisali su memorandum o sporazumevanju sa Žene u Crnom - Srbija, u cilju praćenja pregovaračkog procesa u vezi konačnog statusa Kosova kako bi se osiguralo da su glasovi žena uzimaju u obzir u toku pregovora. Njihova zajednička inicijativa je objavljena u srpskim i kosovskim medijama.
16. U nedelji koja je prethodila 8. martu 2006, predstavnice MZK-a i Lobija Kosovskih Žena (LKZ) su prikazivane na više od petnaest štampanih i elektronskih medija (npr. TV emisije, vestima), sa uključivanjem publike širom Kosova, u tom slučaju podignuta je svest građana o važnosti RSBOUN 1325 i važnost koju ima za uključivanje većeg broja žena u donošenju odluka, posebno u vreme pregovora u vezi konačnog političkog statusa Kosova.
17. Dana 8. mart 2006 MZK i LKZ organizovale su demonstracije ispred narodnog pozorišta u Prištini. Poznati glumci i pevači Kosova su sa pjesmom i humorom specijalno pisani za ovaj događaj, koji su se fokusirali na RSBOUN 1325 i važnosti uključivanja žena u pregovorima koji se odvijaju oko konačnog statusa Kosova. Učesnicima su bili distribuirani oko dvjesto primjeraka štampanih materijala vezano sa RSBOUN 1325. Tri nacionalne TV stanice koje emituju širom Kosova prenosile su reportaže o ovoj demonstraciji u svojim večernjim vestima. Nakon ovog događaja, učesnice su zakacile jedan trakt na kome je bilo napisano "Nama Rezolucija 1325 garantuje pravo učešća u pregovorima o konačnom statusu," van zgrade parlamenta u centru Prištine, gde stoji i dalje, i vide je svi građani i političari.
18. Dana 8. marta 2006, RTV21 je emitovala jedan program od 10 minuta za vreme glavnih vesti, koji dokumentuje demonstracije i događaje koje su organizovale žene širom sveta i održane na March 8, kroz koje se pokušava što veće učešće žena u donošenju odluka. RTV21 takođe je emitovala poseban program od 30 - minuta u vezi demonstracija MZGK-a i LKZ-a, naglašavajući da RSBOUN 1325 garantuje ženama učešće u pregovorima o konačnom statusu.
19. Dana 8. marta 2006, kosovske aktivistkinje i lokalne organizacije su poslale pisma za lokalnih i međunarodnih odlukodonošiocima, kroz koje se zahtevalo učešće žena u pregovarački tim za status Kosova, kao što to predviđa MZK 1325. Pisma su poslata: Specialnom Izaslaniku za proces o budućem statusu Kosova, gospodinu Martti Ahtisaari, Savjetu bezbjednosti OUN-a, SPGS-u Soren Jessen-Petersen, predsjedniku Fatmir Sejdiu, Premijer Agim Čeku, komandantu KFOR-a Giuseppe Valotto, pregovaračkom timu, te kontaktnoj grupi od pet inostranih kancelarija na Kosovu. Ovo pismo je pročitano tokom održane gorenavedene demonstracije.
20. Dana 10. mart 2006, Izvorni Centar za Obuku i Avokaciju (ATRC) saradivao je sa Centrom za Obuku i Rodna Istraživanja da organizuje javnu raspravu, pri čemu predstavnici civilnog društva debatirali su u vezi pitanja učešće žena u pregovorima o konačnom statusu Kosova.

21. Dana 22. mart 2006, ATRC organizovao jednu drugu raspravu sa temom o izazovima i opoziciji tokom pregovora o konačnom statusu. Gotovo polovina susreta je bila usmerena na uključivanje žena u pregovorima o statusu jer ovo pitanje neprekidno je postavljeno od prisutnih aktivistkinja. Konačno, zagovaranje kosovskih aktivistkinja se pokazalo uspešnim posto glavni govornik - Predsednik Demokratske Partije Kosova (PDK), gospodin Hashim Thaçi, takođe je član pregovaračkog grupe, obecao je javno da će jedna žena učestvovati u pregovarački tim. Ovaj događaj takođe pracen od strane medija.
22. U junu 2007, Kosovski Centar za Rodna Istraživanja (KCRI) organizovao je okrugli što na kojem su pozvane aktivistkinje na Kosovu i kontakt tačke OUN-a, uključujući predstavnice UNIFEM-a. U juni i juli 2007, MZK-a održala je sastanke sa vojnicima KFOR-a, kojima je predstavljena Rezolucija 1325.
23. U godini 2007, RTV21 je prikazala jedan dokumentarac vezano za mir i bezbednost.
24. U godini 2007, RTV21 je pripremila dokumentarni film o Koaliciji Žene za mir i Žene za mir ", koji je prikazan na RTV21, OUN-a i mnogim međunarodnim i regionalnim konferencijama.

ANEKS 3. PROJEKTPLAN RADA O PREPORUKAMA ZA IMPLEMENTACIJU REZOLUCIJE 1325

Mreža Žena Kosova
februar 2008, Priština, Kosovo

Uvod

Ovaj rad je razvijen u saradnji sa stručnjacima o gender pitanjima iz različitih sektora na Kosovu, u toku tri radionice u decembru 2007 i tokom jedne druge prateće radionice u februaru godine 2008. Specifični koraci koji su identifikovani u planu rada su na osnovu preporuke u izveštaju MZGK-a o sprovođenju Rezolucije 1325. MZGK-a se nada da će odgovarajućim institucijama i organizacijama koje će koristiti ovaj dokument da služi kao vodič u svojim nastojanjima prema daljem sprovođenju Rezolucije 1325 na Kosovu.

Dalji koraci

Plan rada identifikuje rezultate i dugorocne outpute koji doprinose ostvarivanju tih rezultata tokom iduće tri godine (2008-2010). Aktivnosti koje mogu da doprinesu postizanju tih outputa su predložene u ovom dokumentu. Gorenavedeni tim stručnjaka je identifikovao institucije koje bi, u skladu sa mandatom ili zbog svojeg iskustva kojeg poseduju, primati smernice u sprovođenju odgovarajućih aktivnosti. Ta grupa je identifikovala nekoliko organizacija i institucija koji bi mogli pomoći u implementaciji.

Predloženi plan rada: 2008-2010

Rezultat I. Sprovođenje postojećih mehanizama za gender pitanja u Zakonodavstvu i kod politika na svim nivoima

Outputi	Aktivnosti	Odgovorni	Pomoć od	Datum početni	Datum završni	Resursi
1.Podizanje nivoa implementacije kod postojećih mehanizama rodne jednakosti	1.1 Obuka za stručno ARJ, na razradi bilo koje odluke, akta ili politike iz rodne perspektive, obaveza ARJ koja je definisana zakonom. Pokazatelj: Podizanje kapacitet ARJ na razradi više odluka, politika i akata, kako bi se obezbijedila da oni sadrže gender perspektivu. Određivanje jasne operativne procedure/odgovornosti za ARJ i KMP što se tiče razrade svih odluka, politika ili akata	Agencija za ravnopravnost polova (ARJ) i druge relevantne institucije,	NVO –ženske nevladine organizacije, rodni eksperti za pomoć kod procene svih zakona iz rodne perspektive			

	sa gender perspektive. Pokazatelj: Jasne smjernice koje određuju način saradnje ova dva tela. 1,3 Zagovaranje kod ARJ za osnivanje jedne grupe odlučivanja unutar ARJ da bi orijentisala strategije ARJ i da identifikuje nedostatke u funkcionisanju ARJ po zakonu. Pokazatelj: 1,4 Praćenje sprovođenja postojećih mehanizama rodne jednakosti (NVO-ženske nevladine organizacije) Pokazatelj:					
	1,5 Uspostavljanje referentnih podataka i njihova upotreba za praćenje svih odluka, politika ili akata na gender perspektivu i preporučenje odgovarajućih postupaka za sprovođenje Pokazatelj: Više odluka, politika i akata sadrže jednu rodnu perspektivu.	NVO-Ženske nevladine organizacije, SZLJP, Ombudsperson, Kosovske institucije	Stručnjaci za rodno zakonodavstvo			
	1,6 Izrada jednog zagovarački orijentisanog istraživanja koji ocenjuje i prati nedostatak političke volje za sprovođenje postojećih zakonskih propisa i pravila o ljudskim pravima i ravnopravnosti rodova, politički, materijalno i društvenome smislu, koji bi pružio specifične preporuke (u kombinaciji sa bazama podataka - izveštaj bi se sastavljao na osnovu baze podataka). Pokazatelj: Postojanje izveštaja, podizanje nivoa razumevanja o nedostatku političke volje za sprovođenje.	NVO; grupa formirana ad-hoc (stručnjaci, NVO koje će pratiti i formulisati preporuke)				UNDP

	1,6 Kampanje zagovaranja za sprovođenje odredbi Zakona o ravnopravnosti polova na Kosovu (zastupljenost podzastupljenog pola sa najmanje 40%) na svim nivoima PIS, te regulisanje ovog pitanja u skladu sa zakonom. Pokazatelj: Bolja Implementacija Zakona o ravnopravnosti polova.	NVO, političkih stranaka, vladinih institucija, KCRI				
	1,7 Razvoj i implementacija jednog novog programa obuke usmeren na podizanje svesti i razumevanja odredbama Rezolucije 1325 između političkih i civilnih administratori, uključujući i kako mogu bolje implementirati Rezoluciju 1325. Pokazatelj: Politički i građanski administratori su više svesni o načinu na koji oni mogu sprovesti Rezoluciju 1325.	ORJ, KMP, NVO za žene, IKAP??				
	1,8 Medijsku kampanju za podizanje svesti i razumevanja odredaba Rezolucije 1325 između političkih i civilnih administratora Pokazatelj: Administratori i građani su više svesni oko odredaba Rezolucije 1325 i načinu na koji oni ih mogu sprovesti dalje.	Mreža Žena Kosova				
	1,9 Uspostavljanje mehanizma koji pruža redovne konsultacije između glavnih međunarodnih tela, uključujući EU i OUN-a i grupe civilnog društva u vezi sa pitanjima koja predstavljaju zajedničku zabrinutost, kako je definisano Rezolucijom 1325. Pokazatelj: Podizanje mehanizma i nivo komunikacije između međunarodnih tela, uključujući EU i OUN-a i grupe civilnog društva po svim pitanjima od zajedničkog	NVO-a, OUN, EU	Ambasade			

	interesa. 1:10 Inicijative u ministarstvima i institucijama u okviru svojih nadležnosti na udeo sredstava iz Kosovskog konsolidovanog budžeta za 1) sprovođenje odredbi Rezolucije 1325 i instrumenata relevantne za ljudska prava žena, i 2) aktivnosti podizanja svijesti u odgovarajući oko odredaba Rezolucije 1325 i instrumenata relevantne za ljudska prava žena. Pokazatelj: Ministarstva i institucije prikupljaju i podizu nivo sredstava za sprovođenje 1) jedne ili više odredbi Rezolucije 1325 i / ili instrumenata o ljudskim pravima žena, i 2) najmanje jednu aktivnost koja podiže svesnost unutar sektora na odredbama Rezolucije 1325 i relevantnim instrumentima o ljudskim pravima žena.	ARJ u koordinaciji sa Vladom, Mrežom Ženskih Grupa Kosovu	NVO za žene			
2. Poboljšanje u oblasti jednakosti polova, da reflektira međunarodnim standardima i aktuelnoj situaciji na Kosovu.	2,1 Analiza, predlog preporuka i zagovaranja za izmene postojećih zakona o ravnopravnosti polova, tako da više prikaže standarde EU-a, CEDAW i druge međunarodne standarde ljudskih prava o jednakosti polova. Pokazatelj: Zakoni o ravnopravnosti polova odražava dalje standarde EU, CEDAW i druge standarde ljudskih prava o jednakosti polova.	ARJ vodi, Odgovarajuća komisija za adresiranje skupštini o pitanjima jednakosti polova	Stručnjaci koji su obučeni u zakonodavnoj izradi iz perspektive pola, NVO pomazu u zagovaranju			
	2,2 Analiza, predlog preporuka i zagovaranja za izmene postojećih zakona o ravnopravnosti polova, tako da više prikaže	Vodi ARJ i Kancelarija za Zakonsku Podršku, Skupštinska Komisija	Pravni stručnjaci koji su obučeni u izradi zakonodavstva iz			

	trenutnu situaciju na Kosovu. Pokazatelj: Zakoni o ravnopravnosti polova dalje se prilagođava trenutnoj situaciji na Kosovu.	za adresiranje pitanja jednakosti polova, tačke za kontakt za rodna pitanja putem ministarstava	perspektive polova i ženskih NVO-a.			
3. Kapacitet civilnog društva i trenutnih mehanizama za praćenje sprovođenja mehanizama i zakona rodne jednakosti polova, obilježava uspon.	3,1 Monitoring vlade, ARJ, Kosovskih i međunarodnih institucija u vezi sprovođenja Rezolucija 1325 i izrada relevantnog godišnjeg izveštaja. Pokazatelj: Izrada godišnjeg izveštaj o sprovođenju Rezolucije 1325.	Mreža Žena Kosova, ARJ	Aktivistkinje, UNIFEM, OEBS-a, i drugih organizacija domaćih i međunarodnih			
	3,2 Obuka za državne institucije povezane sa praćenjem sprovođenja ženskih ljudskih prava i mehanizama zakona o jednakosti polova. Pokazatelj: Kapacitet Premijera i Kabineta Vlade koji rade prema praćenju implementacije ženskih ljudskih prava, zakona i mehanizama ljudskih prava obeležava uspon.	NVO- žena, IKAP, ARJ,	Aktivistkinje, UNIFEM, OEBS, i drugih organizacija domaćih i međunarodnih			
	3,3 Određivanje i korišćenje indikatora kroz koje će civilno društvo će pratiti sprovođenje Rezolucije 1325. 3,4 Osposobljavanje predstavnika civilnog društva i ZKGJ za praćenje sprovođenja Rezolucija 1325 na opštinskom nivou 3,5 Izrada dvogodisnjeg izveštaja o Rezoluciji 1325, na osnovu rezultata monitoringa 3,6 Kampanje zagovaranja civilnog društva, a na osnovu rezultata u izveštaj. Pokazatelj: Civilno društvo je u stanju da	UNIFEM				UNIFEM

	prati sprovođenje Rezolucije 1325, a to dokazuje izveštajima monitoring.					
	3,7 Stvaranje grupe za praćenje i obezbjeđivanje sprovođenja CEDAW, Pekingske Platforme, MDG-a, Rezolucije 1325 i dokumenta Evropskog partnerstva. Pokazatelj: Sve međunarodne agencije, uključujući i nove misije EU-a, povećavaju nivo sprovođenja, osiguravajući da njihove aktivnosti su u skladu sa, i dodatno ojačaju, implementaciju CEDAW, i Pekingsku Platformu, MDG-a, Rezoluciju 1325 i dokument Evropska partnerstva.	Ad-hoc Grupa	UNIFEM, NVO- žena,			UNDP, UNKT, UNFPA,
4. Gender perspektiva označava porast kod bezbednosnih izveštaja i izveštaja o stanju ljudskih prava u PIS.	4,1 Koordinirane sastanke između relevantnih institucija (Parlamentarni odbor za bezbjednost, Ministarstvo unutrašnjih poslova, KDV, Kancelarija premijera, Sekretarijat za bezbednost) i stručnjaka. Pokazatelj: Izveštaji relevantnih institucija o bezbednosti koje uključuju gender perspektive, i utvrđuju postignuća i prepreke u implementaciji ljudskih prava žena.	ARJ,	Ženske organizacije, eksperti, međunarodne organizacije (UNDP, UNIFEM)			UNIFEM , UNDP, OSCE

Rezultat II. Povećanje nivoa javnih i politička predanost ženama.

Outputi	Aktivnosti	Odgovorni	Pomagac	Datum početni	Datum završni	Resursi
1. Monitoring rada žena poslanica na opštinskom nivou i nacionalnom i predanost sa građanima i nevladinim organizacijama je povećan.	1,1 Proizvodnja monitoring Izveštaja za informisati građane i poslanike zamjenike o načinu kako bi poslanici zadovoljili potrebe građana i nevladinih organizacija. Pokazatelj: Postoji veće znanje o tome da poslanici zadovoljavali ili nisu zadovoljavali prioritete građana.	MZK Radana Grupa	NVO-članice MZK-a			Britanska Kancelarija UNDP, UNIFEM, ?, NDI
2 Uključivanje žena u političkom i javnom odlučivanju je povećan.	2,1 Redovna kvartalnih sastanaka između žena poslanici, neformalna grupa žena i ženskih nevladinih organizacija Pokazatelj: Ženske poslanici koriste unose pomoću sastanaka sa NVO-ima u poboljšanju zakonodavstva koje se bavi ženskim pitanjima.	Žene poslanika, neformalna grupa žena, MZK	NVO - za žene			UNIFEM
	2,2 Redovne sastanke, okrugle stolove i savetovanja o pitanjima koja utiču na žene, između (Parlamentarnog odbora za bezbjednost, Ministarstva unutrašnjih poslova, Snazne akcije za gender, ZQM, Kancelarija premijera, Sekretarijat za bezbednost) i NVO-e uključenih u aktivnosti za izgradnju mira Pokazatelj: Saradnja relevantnih institucija i podrška nevladinih organizacija za žene uključenih u aktivnosti za izgradnju mira je povećan.	(ARJ)	NVO – ženskih			UNDP

Učešće žena političara u politici, političke odluke i razvojne politike je povećan	3,1 Zagovaračke kampanje koje uključuju žene poslanice i ženske NVO / aktivistkinje za jednu promenu unutar političkih stranaka o pitanjima od zajedničkog interesa (npr. transparentan odabir kandidata; jednaku raspodelu resursa između kandidata; reprezentacije žena u svim strukturama stranke). Pokazatelj: Inicijative za uspešnu barem jednu promenu unutar političkih stranaka o pitanjima od zajedničkog interesa	Neformalna grupa žena i organizacija za ženska prava	Međunarodne organizacija kao što su UNIFEM, NDI			
	3,2 Sastanci i zagovaračke kampanje na osnovu nalaza iz godišnjeg izveštaja monitoringa (1.1). Pokazatelj: Ženski poslanici uspešno "pospesili su angazovanje" barem najmanje jednu temu koju su identifikovali građani kao prioritet.	MZK	Članice MZK-a, grupe građana			
	3,3 Seminar o obrazovanju za žene poslanice da se bave politikom / lobiranje unutar vlade Pokazatelj: Vještine poslanika za lobiranje i politiku u sklopu vlade su povećane, kao što je dokazano efektivnim lobiranjem za politiku.		Eksperti			

Rezultat III. Smanjenje polne nejednakosti u manjinsko stanovništvo, istovremeno poboljšanje njihovog pristupa osnovnim robama i uslugama i smanjenje siromaštva.

Outputi	Aktivnosti	Odgovorni	Pomagac	Datum početni	Datum završni	Resursi
1. Kapacitet nacionalne i lokalne samouprave u poboljšanju usluga za ruralne i manjinske populacije, posebno žena, je povećan.	1,1 Organizacija sastanaka između poslanika i funkcionera ZKGj kako bi se osiguralo da su funkcioniraju u svim opštinama na Kosovu, posebno tamo gde ne postoje sada, u skladu sa zakonom. Pokazatelj: ORZ sada postoje u svim opštinama i njihovo funkcionisanje je popravljeno.	ARJ, Neformalna grupa žena i MZGK.	Opštinski rodni zvaničnici (ORZ), opštinske poslanice, nacionalne poslanice			
	1,2 Sastanci poslanica, ORK-a, i opštinskih poslanica sa ženama u ruralnim područjima, uključujući i sve manjine, gde političari saznaju o njihovim potrebama i raspraviti moguća rešenja (organizovani od NVO –za žene) Pokazatelj: Najsvesniji autoriteti za ključne potrebe i rešenja problema s kojima se suočavaju žene u ruralnim područjima, nakon posete.	MZGK i NVO članice, udruženja na lokalnom nivou				
	1,3 Sastanci i kampanje zagovaranja koje ukazuju nacionalnu vladu za zagovaranje političkih promena koje pozitivno dotiču na manjinu i seoskog stanovništva Pokazatelj: Najmanje jedna politika promeniti u korist ruralnog stanovništva i manjine.	MZGK i NVO –za žene	Pritisak od strane međunarodnih agencija na zagovaranje (UNICEF, UNIFEM, UNFPA, UNDP, UNHCR-a)			

	1,4 Kontinuirano praćenje izrade politike sa implikacijom: socijalne, ekonomske i političke na opštinskom i nacionalnom nivou, kako bi se osiguralo da politike imaju u vidu posebne potrebe žena u ruralnim kod izrade politike, kao i lica sa posebnim potrebama. Pokazatelj: Nacionalne i opštinske vlasti su svesne za određene potrebe žena iz ruralnih područja i manjinskog stanovništva tokom izrade politike, i politike odražavaju ovo.	ORK, ARJ,				
	1,5 Zagovaračke sastanaka sa predsednicima opština za njihovu edukaciju o pravnoj odgovornosti ORK-a. Na osnovu zakona Pokazatelj: Kapacitet ORK-a je povećan, kao što je potvrđeno prema njihovim sposobnostima da sprovedu istraživanje. 1,6 Istraživanja koristeći veštine obuke za otkrivanje razloga zasto devojke napustaju skolu. Pokazatelj: Izveštaj o nalazima i preporukama postoji.	Udruženje opština, grupa Ad-hoc, ARJ,	Treneri kvalifikovanih o metodama istraživanja, osjetljivim intervjuima, pripremi anketa			
	1,7 Zagovaračke kampanje na osnovu nalaza istraživanja koje su usmerene na lokalne samouprave i / ili nacionalne za zagovaranja preporuka da se one sprovede (npr. preporuke da li trebaju biti izgrađene 80 novih škola). Pokazatelj: Najmanje 2 od preporuka izveštaja su sprovedene.	ORK i lokalne NVO	MZGK			

	1,8 Trening o rodnoj svesti, koja nadograđuje sposobnosti i mehanizme centralne i lokalne vlade da odgovori na potrebe žena, uključujući i njihovu potrebu za sigurnom sredinom, su se razvili i ponudili. Pokazatelj: Kapacitet centralnih i lokalnih vlasti da odgovore na potrebe žena, uključujući i njihovu potrebu za sigurnom sredinom, povećano.	ARJ				UNDP

Katalogimi në botim – (CIP)
Biblioteka Kombëtare dhe Universitare e Kosovës

305-055.2(496.51)(047)

Izveštaj o Monitorisanju Rezolucije Saveta
Bezbednosti Ujedinjenih Nacija 1325 Na
Kosovu / [Mreža Žena Kosova]. - Izdanje 2. -
Priština : Mreža Žena Kosova, 2009. - 115 f. ;
30 cm.

ISBN 978-9951-8757-7-6

Izveštaj o Monitorisanju Rezolucije Saveta Bezbednosti Ujedinjenih Nacija 1325 na Kosovu

Prošlo je devet godina od kada je Savet Bezbednosti Ujedinjenih Nacija adaptirala rezoluciju 1325 za Žene, Mir i Bezbednost. Rezolucija pridaje važnost obuhvatanju rodne perspektive na izgradnju mira i delovanju za očuvanje mira. Prema Rezoluciji 1325 Ujedinjenih Nacija Generalni Sekretar je obavezan da obezbedi treninge, prirucnike i materiale za zaštitu prava i potreba žena na instancama za očuvanja mira i za izgradnju mira. Treba da se obezbedi vojno i civilno osoblje koje će se ukrcati, da izvrši trening ponuđen od države članice.

Bezobzira na važnost postojanja ove rezolucije, žene sirom globa i produzuju da se bore za njihova prava, za njihovo učešće na donošenju odluka tokom i posle procesa konflikta, takođe i na procesu očuvanja mira. Žene na Kosovo nisu isključene. Dok Misija Ujedinjenih Nacija na Kosovo i snage za očuvanje mira su preduzeli simbolicne korake za primenu rezolucije, ovaj izveštaj dokazuje da su oni podbacili u većini slučajeva kod na primeni ove Rezolucije.

Članovi civilnog društva na Kosovo, su iskoristili mogućnosti koje pruža Rezolucija 1325, gde je avokacija iskoriscena kao sredstvo ohrabrenja, lobiranja, promocije i učešće žena na svim nivoima javnog života. Organizacije kosovskih žena doprinele su na primeni Rezolucije 1325. Kao deo pokušanja za primenu Rezolucije 1325 na Kosovo, Mreža Žena Kosova uz podršku UNDEF-a i UNIFEM-a, realizirali su ovaj izveštaj za monitorisanje primene Rezolucije 1325 na Kosovo, s ciljem da avokacija za rodne probleme dostize nacionalni nivo.

Ovaj izveštaj analizira glavne podatke oko ključnih odeljaka Rezolucije 1325 koja obavezuje:

- 1) Očešće žena na donošenju odluka;
- 2) Rodnu perspektivu, treniranje vojnog i policijskog osoblja;
- 3) Zaštitu i Poštovanje ljudskih prava žena i devojaka;
- 4) Uključivanje rodne perspektive na izveštavanju Organizacije Ujedinjenih Nacija.

Mreža Žena Kosova

+381 (0) 38 245 850

info@womensnetwork.org

Ul. Hajdar Dushi C-2, II / 8

Priština, Kosovo

www.womensnetwork.org